

Szomaházy István

A Clairette-keringő
és egyéb elbeszélések

Budapest, 1895.
Singer és Wolfner kiadása.

TARTALOM

A Clairette-keringő.
Mese a lantról.
Mese a szeszélyes asszonyokról.
A püspök halála.
Hófuvás.
A tömeggondnok.
A kolostor vendége.
Egy kinevezés története.
Szilveszter testvér álma.
Alkonytól hajnalig.
A tengelicz és a maczkó.
Téli hangulatok.
Titánia nászuton.
A páholy.
A lovagló iskola.
A mennyei iroda.
A hozomány.
A hütelen anyaföld.
Lőrincz pályadija.
A kulcsok.

A Clairette-keringő.

Mikor hajnal felé, hogy Gézát már a századik felköszöntőben is szerencsésen elbucszatták a legényélettől, a társaság kissé fáradtan dőlt hátra a dohányszagú fauteuilekben s a cigányok egyszerre egy édes keringőbe fogtak, Kertész doktor, aki mindenből le tudott vonni valami teóriát, így szólott a cigarettázó fiukhoz:

- Ime, ez a keringő is csak azt bizonyítja, amit régen mondok: hogy a szellemi termékek minőségébe is belejátszik a fogantatás hangulata, mert az agy sohasem szeparálhatja magát teljesen azoktól az eseményektől, amelyek körülötte hullámanak. Tóth Ede, aki kóborló vidéki színész volt, aligha írhatott volna regényes apród-történeteket, de viszont Tennyson Alfréd, az angol udvari poéta sem cselekedett volna okosan, ha csószöket és falusi bakterokat szerepeltet a költeményeiben. Az ember mindennapi életének hangulata a szellemi munkálatait is általlengi. Aki fületlen szobában királynékról ír novellákat, nem királynékat alkot, hanem ferenczvárosi mosónékat, akik komolyan veszik az álarcosbáli kosztümjüket. De viszont Hohenlohe főudvarmester sem igen írhatna magyar népszinműveket, mert az ő duhaj, nótázó legényei voltaképpen selyemcipellőt és térdig érő harisnyákat hordanának. Az igazi művész éppen oly képtelen az ilyen csalásra, mint a becsületes kereskedő. És aki egy finom, graciózus keringő kottáit leírja, kell hogy maga is szép asszonyoknak udvaroljon egy tükrös, parkettes teremben. Az alföldi vendégmarasztó csárda söntése mellett aligha írta meg a legnagyobb mester is egy etikettes menuettet. Bizonyos tehát, hogy az ügyes ember akár látatlanban is meg tudná konstruálni azt a művészt, akinek szivéből ez az édes ária kibugygyant.

- Hát konstruálja meg, - kiáltották többen a karosszékek öbléből - és mondja el, milyennek képzelem a keringő ismeretlen szerzőjét.

Kertész doktor szerényen gesztikulált.

- Megpróbálhatom - mondta - és nem félek, hogy nagyon messze járok a valóságtól. Azt hiszem, fiatal ember, aki csinos kabátban jár és főrangú asszonyokkal bizalmasodik. Hogy francia, azt talán mondanom sem kell, de kettőt teszek egy ellen, hogy mindig krizanténumot hord a gomblyukában. Talán valami külföldi attasé, talán csak zongoramester a mágnáskis-asszonyok kolostorában. De egy bizonyos: ez a kis bizsu egy előkelő dolgozószobában született, egy ezüsttel kivert szénfekete zongora előtt, a kis dohányzó-asztal japáni kazettájában pedig vékony orosz-cigaretták kínálgatták magukat kaczerán. Talán egy bál után, kissé pezsgős hangulatban támadt föl lelkében a vezérlő motívum pajkos áriája, talán egy parfumeős, kék levelet olvasva. De akárki írta, szerelmes és ábrándos volt, mint a René király legszőkébb apródja...

A házigazda kíváncsian fordult a cigányprimáshoz:

- Ugyan miféle valczer ez, amit az imént játszottatok?

A cigány felhuzta a homlokát és zavartan vakargatta a fejebubját.

- Hogy is hívják, - mondta - pedig bizony Isten tudtam még vacsora előtt... Várjon csak a méltóságos ur, egyszerre kiszedem a nyelvem alul... Hopp, meg is van már a kutyafulü...

- Hát hogy hívják?

- Kelrét-valczer... biz Isten Kelrét-valczer a neve...

- Kelrét-valczer? - mondták néhányan gyanakodva.

A pikulás, aki meghallotta, miről beszélnek, egy piszkos hangjegyet szedett ki szolgálatkészen az egyik hegedűtokból.

- Itt a kottája, méltóságos ur, éppen hazaviszi a kisbögös.

A kottán ezek a sorok állottak:

„*Valse de Clairette. Par Desirée Croce.*”

Néhányan hangosan elnevelték magukat.

- Clairette-valczer, - szóltak - de bizonyos sovinizmussal a Kelrét-valczert is el lehet fogadni...

- Ki az a Desirée Croce? - kérdezte a házigazda.

Senkisem tudott a kérdésre válaszolni és Kertész doktor csökönyösen megmaradt amellett, hogy Croce ur francia attasé. Minthogy egy-két fiu hevesen ellentmondott ennek a föltevésnek, végre is fogadásra került a dolog és az egyik ügyvéd vállalkozott rá, hogy a kiadó segítségével előkeríti valahonnan Croce urat vagy az életrajzát. Mikor később zöld chartreuset kezdtek inni és Szekér Marcsi duhaj nótákat muzsikált, szerencsésen elfelejtették a Clairette-valczert és azt a titokzatos idegent, aki a gyönyörű keringőnek életet adott.

*

Tíz-tizenkét nap mulva az ügyvéd lármásan harangozta össze a társaságot a különböző kártyaasztalok mellől.

- Ha estére felszaladtok hozzám egynéhány perczre, be fogom nektek mutatni Croce urat.

- Kicsodát?

- Croce urat, a Kelrét-valczer szerzőjét...

Kertész doktor, aki a minap a fogantatás hangulata mellett szónokolt, kíváncsian kapta meg az ügyvéd karját.

- Hát Budapesten van?

- Igen, csak nézzetek föl kilencz felé.

Mikor kilenczkor az ügyvéd gránátposztós fegyvertartója alatt helyet foglaltak, az inas egy gazdátlan boros poharat tett az asztalra. Kertész doktor érdeklődve nézte az üres poharat, a házigazda pedig így szólt:

- Ebből fog inni a fiatal maestro, a Clairette-keringő szerzője.

Mikor tíz felé az előszoba villamos csöngetője megszólalt, a doktor izgatottan tette le a szivarját.

- Ő jön, - mondta - a szerencsés mester...

Mindnyájan felálltak, az inas pedig kitérte a dohányzószalon ajtaját. Mikor az ismeretlen vendég a küszöbre lépett, Kertész doktor ijedten hátrált egy lépést, utóbb pedig hangosan felszisszent. Mert Kertész doktor sok télikabátot látott már fiatal életében, de csak keveset látott olyat, amelyen ezt a barátságos jövevényt ékesítette. A télikabát bizonyos sikerült közép-fajt képezett a dunna és a lópokróc között, mert a néhai loden romjait tekintélyes számban tarkították a homályos eredetű tollpíhek. Kertész doktor rémülten nézett szét, de a házigazda most nyájasan mutatta be a társaságnak a télikabát ismeretlen tulajdonosát.

- Krausz, vagyis szerzői néven Croce ur, a Clairette-valczer szerzője...

Mindnyájan kezet fogtak vele, de e pillanatban egy másik, vörös-sapkás idegen tűnt föl a dohányzószoba küszöbén. A vörös-sapkás ur egy fehér márványasztalt tartott görnyedve a feje-bubján.

Géza, a minapi házigazda, megütközve nézett a legujabb vendégre.

- Mi ez? - kérdezte kissé ostobán.

Croce ur udvariasan meghajolt.

- Ez, - szólott mosolyogva - ez a Clairette-keringő impuruma.

- Ez a márványasztal?

- Igen, erre irtam legelőször, egy szomoru hajnalon.

- Egy márványasztalra?

Az ügyvéd elhessegette a lármás társaságot.

- Csak üljetek le, majd szép sorjában, egymásután. Előbb vesse le a téli kabátját, Croce barátom...

A mester értelmetlenül nézett.

- Levessem?

- Hát persze.

Az inas szolgálatkészen a háta mögé állt, Croce ur pedig egy vértanu szelidségével csusztatta le vállairól az impozáns téli mezt. Kertész doktor megborzadva kiáltott föl - a téli kabát alatt nem volt kis kabát, s Croce ur ingujjban állt a megdöbbsent társaság előtt.

- Topp! - kiáltott föl meglepetve - már megint ez az átkozott szórakozottság... Biz Isten elfeledtem magamra venni a redingot-mat...

Litván, a házigazda, fitymálva integetett.

- Ugyan, - mondta - van is abban valami... Szeretném tudni, mire jó a kis kabát, ha az ember télikabátot hord?... A kis kabát ostoba és fölösleges viselet s mi valamennyien egy nevetséges előítélet rabjai vagyunk. Éljen tehát a sansculottizmus és a sanssmokingizmus...

Az inas óvatosan vitte ki a télikabátot, Croce ur pedig néhány pohár bor után így szólott:

- A Clairette-valczert három hónap előtt irtam, egy viharos hajnalon. Az égen szikráztak a csillagok, de a lelkemben rémitő orkán dult. Milyen éjszaka volt ez, édes teremtőm! Két napja nem ettem és babonás félelemmel őriztem a zsebemben egy négykrajczárost. Négy krajczárért még a külső Ferencvárosban sem lehet kapuczinert kapni és én sanda irigységgel kóboroltam a féléjszakán át a kávéházak előtt. Egy elkeseredett pillanatomban végre föltámadt bennem a kommunista és így szóltam magamban: Gyalázat, hogy csupán én legyek kizárva minden földi élvezetből. Végre is mi történhetik velem? Iszom egy forró kávé és azután rávetem magam a sors beláthatatlan hullámaira. Ha a főpincér humoros ficzkó, jóakaratkig futni hagy, ha nem, - nos hát akkor kidobnak az utcára. És e föltevással merészen beléptem egy üllői-uti kávéházba, zsebemben az utolsó négy krajczárral...

Litván jóakarólag bólogatott.

- Természetes, - mondta - végre is öröklött joga minden embernek, hogy egy forró kávé felhörpintessen...

- Leültem, - folytatta Croce ur - és a kávéból csakhamar nem maradt más, mint a csésze és az alpakka-kanál. A kávé után egy darabig böngésztem az ujságokat, de - egyszerre megállt a szívverésem és a lélekzetem elakadt. Sápadtan meredtem a kávéház padlójára. Tudják-e, mi feküdt ott, alig két lépésnyire a lábaimtól?

- Nos?

Croce ur most izgatottan emelte föl az egyik karját.

- Egy huszas, egy ujdonatuj, csillogó ezüsthuzsas... Egy szórakozott vendég vesztette-e el, vagy egy jótékony tündér toltta-e a lábamhoz, nem tudom. De ez a huszas a büszke, emelt fővel való távozást jelentette most, holott másként!... Föl akartam ugrani, hogy a pénzdarabot észrevétlenül fölvegyem, de hirtelen ijedten álltam meg...

Kertész doktor kétségbeesve dadogta:

- Miért állt meg?

- Két lépésnyire az asztaltól egy másik vendég ült, aki szintén csillogó szemmel meredt az értékes pénzdarabra. Ő is csak tőlem félt, mert ő is észrevette, hogy én szemet vetettem a bitangban heverő kincsre. A huszas kaczerul hevert kettőnk közt a kávéház padlóján, mint egy kokett lány, aki mindakét udvarlóját számon tartja. Mit tegyek, mihez fogjak most? Egy homályos ösztön így szólt bennem: Böjtöld ki! És én kezembe fogtam megint az ujságot, de az ujság mögöl gondosan szemmel tartottam a csillogó pénzdarabot. Utóbb pedig óvatosan lyukat téptem a Times kemény papírján és mig látszólag az angol ujságot olvastam, a lyuk mögöl elszorult szívvel kémleltem az idegent, aki szintén egy tekintélyes ujságsáncz mögött várta a következő fejleményeket...

Litván mohón huzta közelebb a székét.

- És kié lett a huszas?

- Reggel három óráig, - folytatta Croce ur, - eredménytelen maradt az ádáz vetélykedés. Három felé egyszer csak úgy rémlett előttem, hogy az idegen bágyadtan dől a márványasztalra és kimerülve, álmosan hunyja le a szemét. Fölhasználtam ezt a pillanatot és hirtelen lehajoltam a huszasért, - de furfangos vetélytársam erre szintén fölugrott a helyéből.

- Uram, - suttogta félelmetesen - micsoda jogon merészkedett fölemelni a huszast?...

- Ne csináljon feltűnést, - szóltam megdöbbenve - hanem mondja meg gyorsan, mit kíván?

Titokzatosan közelébb hajolt a fülemhez.

- Oszszuk meg uram, - sugta halkán - oszszuk meg testvériesen a talált pénzösszeget.

- Áll az alku, - feleltem fojtott hangon.

Letelepedett az asztalomhoz és udvariasan bemutatkozott:

- Drávai, festőművész.

- Örülök, - mondtam - Croce kompozitor.

Letettem a huszast a márványasztalra, - de ki írja le rémületünket, amikor közelebbről megvizsgáltuk a pénzdarabot? A huszas - ah, hogy dobog a szívem, mikor rágondolok - a huszas hamis volt, uraim. Egy érték nélkül való, jellemtelen huszas volt, amely a becsületes huszasok ábrázatával jelent meg a világ előtt.

Drávai értelmetlenül bámult rám.

- Hát most mit tegyünk?

Szomoruan válaszoltam:

- Önnek könnyü, mert ön ki fogja fizetni a pálinkáját. De nekem négy krajczár az összes vagyonom.

A festő hangosan kaczagni kezdett:

- Ugy ön a gazdagabb, mert nekem csak két krajczárom van.

- Hát miből fizetünk?

- Ha én tudnám...

Rezignáltan fütölni kezdtünk, Drávai a taktust verte a kávé kanállal. Később vidáman koczintgattunk a vizes poharakkal s tuláradó hangulatban ittuk meg a testvérkelyhet.

A kávéház lassanként egészen kiürült, s a pinczerek gyanakodva néztek végig rajtunk. A festő álmadozva szólott:

- Csak már kidobtak volna bennünket...

Ekkor - hajnali négy és öt óra közt - egyszerre csak így szóltam Drávaihoz:

- Van egy czeruzád?

- Igen.

- Add ide!

Ideadta a czeruzát és én dudolgatni kezdtem a Clairette-keringő motívumait. A zene muzsája maga is bohém asszony s meg tudja érteni a bohémeket. A hangulatok csodálatos áramlata kezdett hullámozni a szivemben, s pajkos dallamok, melodiák tánczoltak körülöttem a levegőben. Nem telt bele félóra, - s a Clairette-valczer az utolsó hangjegyig meg volt rögzítve a márványasztalon.

Drávai értelmetlenül kérdezte:

- Mi ez?

- Op. 40, szavaltam patétikusan, op. 40, - de te ehhez csacsi vagy, barátocskám.

Odahivattam a kávést, - a kövér maitre a számolást félbehagyva, sietett a kasszából az asztalunkhoz.

- Mi tetszik?

- Uram, - szóltam elszántan - egy átkos véletlen folytán mindketten otthon felejtettük a pénztárczánkat. Zálogban hagyhatnám ugyan önnél az aranyórámat, de ugyanezen véletlen folytán az aranyóráam is otthon maradt. Kénytelenek volnánk tehát adósságot csinálni káprázatos helyiségében, ha szerencsére nem volnék abban a helyzetben, hogy egy briliáns üzletet ajánljak fel önnek.

- És mi az?

- Ime - és a márványasztalra mutattam - e hideg kőről a század leggyönyörűbb keringőjét olvashatná le uraságod, ha egyáltalán értene a kótaolvasáshoz. E keringőnek én vagyok a szerzője és a tulajdonjogot mától számított négyezer esztendőre átengedem önnek, ha kis költekezésünkön felül még készpénzben ad negyven krajczárt. Kitünő üzletre tesz szert, mert maga a Muzeum ezeket fog önnek adni a márványasztalért...

A kávé nagyot nevetett és kifizette a negyven krajczárt. A tulajdonjogot később csakugyan eladta egy zenekereskedőnek, aki csinos összeget nyert az op. 40-en, de mi még azon az éjjelen az utolsó krajczárig elvertük művem egész tiszteletdíját...

Croce ur mosolyogva hajolt meg:

- Ime, tisztelt uraim, ez a Clairette-keringő története.

Kertész doktor, aki annak idején az attaséról, az exotikus dolgozószobáról és az ezüsstel kivert zongoráról beszélt, úgy összehuzta magát karosszékében, mint egy sündisznó. Croce ur pedig fölemelte a poharát és így szólt:

- Meczénásom, a kávés egészségére!...

Mese a lantról.

Mikor Sólly Jenő az utolsó részletét is zsebre vágta annak a negyvenöt forintnak, amelyet *Dalok Lesbiához* című verskötetéért kapott egy nagymező-utcai kiadótól, hazamenet, a városligeti fasorban, ekként mormogott magában.

- Negyvenöt forint csinos összeg és rég láttam ennyi pénzt egy rakáson... De Lesbiának aligha kerülne ki belőle egy valamirevaló reggeli pongyola...

Keserően tért be egy ligeti korcsmába és éjfélig szerencsésen elköltötte a honorárium utolsó romjait. Miért is takarékoskodott volna negyvenöt forinttal? Jenő, amíg a mámorában megrendelt harmadfél száz pikkolót kifizette, így szólott a hajlongó főpinczérhez:

- Ime, az egész pénzem, adjon vissza kapupénzre tíz krajczárt. Félre veled, hitvány földi kincs, - hiszen a Lesbia atyjának még egész negyvenöt forintnyi tekintélyes vagyonnal sem imponálnék...

Lesbia nem volt valami római hölgy, Lesbia tizennyolcz évvel ezelőtt született egy nádor-utcai ház üveges folyosója mögött. És Lesbia nem is viselt peplumot, mint valaha a dalosajku Catullus kedvese, hanem selyemből készült, spanyol szabásu bluzokat és gyönyörű, hófehér köténykéket. A pap pedig, aki a csintalan tündérkét tizennyolcz évvel ezelőtt elkönyvelte, nem Lesbiát, hanem Beatrice-t irt az anyakönyv rovátkolt lajstromába, mert akkoriban ez a név járta a Lipótváros délkeleti részeiben.

A Beatrice atya konzerveket szállított a hadseregnek és ez a kis üzlet másfél százezer forinttal szaporította évenként a törzsvagyonát. Ebből a törzsvagyonból tizenöt forint járt ki Sóllyi Jenőnek havonként, mert ő vezette be a kis leányt a magyar irodalomtörténet rejtelseibe.

Mikor a preceptor, az ő kopott ruhájában esténként dideregve baktatott kifelé a körut külvárosi részeibe, olykor ellágyulva szagolta meg a hervadt rózsát, amely a Beatrice sötét hajfürtéből kihullott.

- Szívesen meghalnék, - szólott, ha csak egyszer is lecsókolhatnám nevető, világoskék szemét. De vajjon megcsókolhatom-e valaha, jó Isten? Beatrice kétszázezer forint hozományt kap a kelengyén kívül, én pedig három forintot keresek azokkal a költeményeimmel, amelyek legjobban sikerülnek.

Ilyenkor szomoruan gyujtotta föl otthon a megcsorbult petroleumlámpát és fejét lehajtotta a tenyerébe. De mert nemcsak preceptor volt, hanem egyuttal tehetséges költő is, később elővette az egyik sarokból a lantját és könnyezve pengette az édes melódiájú hurokat. És ilyenkor születtek meg a Lesbiához címzett dalok, mert a szegény fiú Lesbiának keresztele el az ő elérhetetlen kedvesét...

Mikor ez estén a konyhán keresztül be akart surrani a lakásába, a vén cselédszerzőné, akitől a szobácskáját bérbe birta, egy szalmasárga levelet adott fontoskodva a kezébe.

- Alkonytájt hozták, mondta, egy elegáns, barátságos fiatal ember...

A boritékon e szavak állottak: PEYER FÜLÖP ÉS TSA. Peyer Fülöp a Beatrice édes atyja volt, a levélben pedig csak e sorok tánczoltak a megrémült Jenő szeme előtt:

„Keressen föl holnap az irodámban. Sürgős beszélni valóm lesz önnel”.

*

Mikor a lámpát eloltotta és a vékony paplant magára huzta, Jenő dideregve szorongatta kezében a Peyer Fülöp ur levelét. Sohasem volt még ennyire fölindulva, mint most, mikor a tündérkisasszony édesatyja egy sajátkezüleg irt üzenetet küldött szegényes lakásába. Vajjon mit akarhat tőle? A szegény kis poéta, aki összes vagyonát rézkrajczárokból rakta le az éjjeli szekrényre, álmodozva fordult a fal felé. És gondolatban már ott állott a Peyer ur préseltbőr irodájában és világosan hallotta, ahogy a derék konzervgyáros így szól hozzá:

- Nekem millióim vannak, önnek, fiatal barátom semmije sincs a forró szívében és a megkopott saccoján kívül. De mit érnek az én millióim az ön forró szívéhez képest? Az ég egy bájos gyermekkel áldott meg - és nyolczezerforintos, világoskék szalonomban több lovag pályázik az én kékszemű leánykám kezére, mint valaha, a népmesék idejében, a százszorszép királykisasszonyra. De az ő szíve hideg marad a doktorok, bankárok, grófok és hercegek iránt, mert ő csak önt akarja, szegény, szépséges ifju, akinek semmije sincs a saccoján és az édeszavu lantján kívül. Jőjjön, boruljon hát térdre és csókolja meg azt a kék szalagot, amely hófehér ruháját beszegi...

Beatrice pedig, az ő Lesbiája, könyezve emeli rá napsugaras kék szemét és így fog szólni szerelmesen:

- Ne a ruhám szegélyét, hanem égő, piros ajkamat... És ha kívánod, épp úgy elmegyek veled a Ranolder-utczába vagy a Bakács-térre, mint egy Andrássy-uti első emeleti lakásba...

Mikor Jenő másnap öltözködni kezdett, egy fényes, bár kissé megkopott faille-csokrot tűzött foszladozó mellvértje fölé. És amíg a tükörben némi önérzettel szemlélgette előkelő ünnepi díszét, nem minden önérzet nélkül gondolta:

- Azt hiszem, ezzel a faille-csokorral keltek majd bizonyos feltűnést...

Peyer ur néhány millió pléhdoboz között fogadta a hajlongó költőt, majd csakugyan bevezette elegáns, préseltbőr irodájába. Ott helyet mutatott neki az egyik fauteuilben és kissé megvető mosoly kíséretében öntött egy pohárával az aransárga Martellből. Később nagy, gyűrűs ujjjaival fölnyitotta a Wertheim-lakatos dohányzó asztalt és egy félméteres aranyrudat nyújtott át a remegő poétának. Az aranyrudról csakhamar kiderült, hogy hamisítatlan habana és Jenő kissé félénken tartotta oda a gyujtót a szivarvilág e félelmetes arisztokratájához.

- Kedves uram, - mondta most a konzervgyáros - egy fölöttébb fontos ügyben kérettem magamhoz ilyen sürgősen.

- Oh, kérem, - szólt a kis poéta dadogva.

- Ön, mint tudomásomra jutott, verseket ír és ezzel az üzlettel keresi meg mindennapi kenyerét. A versek mindig Beatrice kisasszonyról, az idősebb leányomról szólnak, legalább a zsúrokon minden asszony az ő kék szeméit és rózsás teint-jét ismeri föl az ön kinyomtatott becseseiben. Ez, mint bizonyára fölfogja, nem kellemes kitüntetés, mert az olyan leány, akiről verseket írnak, egy cseppet sem különb, mint az olyan baraczk, amelyiken gyanus, fekete pontok vannak. Beatricet éppen most kéri egy bécsi doktor, - szóval meg fogja érteni, hogy kedves művei kissé alkalmatlanok igen tisztelt családomnak. De mivel tudom, hogy ön végre is nagybecsű firkálásaiból tengődik, szívesen felajánlok egy tisztességes alkut.

- Oh uram, - sóhajtott fel a poéta elsápadva.

- Mondja, kedves barátom, - folytatta Peyer ur, mennyi kára volna abból, ha nem írna verseket a leányomról?

Jenő fájdalmasan emelte föl diószinü szemét.

- Nagyon sok uram, felelte, mert a költészet jövedelmező foglalkozás. Egy költeményemért három forintot is kapok némelykor és ha jó év van, könnyü szerrel megírok két-háromszáz verset. Mint tudni tetszik, május a mi saisonunk s ekkor a szorgalmas ember nem igen adja hetven-nyolcvan versen alul...

Peyer ur szó nélkül kelt föl az íróasztala mellől és fölnyitotta az egyik sötétbarna aczélvárat. Azután belenyult egy széthuzható bőrtarsolyba és tiz darab ujdonatuj ezeres bankót rakott ki a poéta elé az asztalra. Az ezresek kaczer hölgyei csábítólag néztek a halavány Jenő felé.

- Ime, - szolt Peyer ur, - mindezt önnek adom, ha a lantját elhozza érte cserébe...

A poéta kidülledt szemekkel nézte a sok pénzt, ennyi bankót sohasem látott életében. Tizezer forint, szent Isten, - mi mindent lehet szerezni tizezer forintért? Házat, latifundiumokat, fogatot, paripát, szeretőket. Talán egy királyságot is valahol Afrika mélyében, hadsereget, ágyukat, generálisokat, vezérkart és minisztériumot. A poéta szemét elfutotta a vér és az ördög (aki mindenütt jelen van) így suttogott a fülébe:

- Hozd el neki a lantot, fejedelmileg meg van fizetve ezzel a temérdek bankóval. Ezer forintért nem csak egy lantot, de egy egész zenekart vagy orgonát lehet kapni bármelyik hangszeres boltban...

- Nos? - kérdezte Peyer ur közönyösen.

- Várjon, - hörögte a megrontott poéta, - rögtön hazamegyek és elhozom.

Felült egy lóvasutra és egyszeriben hazasietett a lakására. A kis lant ott függött a falon, - Jenő leaggatta és magával vitte. Egy félóra mulva megint ott volt a Peyer ur irodájában.

A konzervgyáros fitymálva nézte végig a szegény jószágot, aztán hidegen intett a poétának:

- Ott a pénze, vigye.

Jenő zsebregyúrta a tiz darab ezrest, majd beült egy fiakkerbe és elhajtattott. Egyszerre oly üressé lett a szive, oly végtelenül üressé! Mintha nem is dobogott volna többé, mintha egy öreg, kihamvadt aggastyántól kérte volna kölcsön ideiglenes használatra. Oh, ez nem az ő régi, forró, mámoros szive volt többé.

De Jenő nem törődött többé a szivével, hanem hetykén szolt ki a kocsisnak:

- Hajtson egy váczi-utczai szabóhoz, aztán egy fehérnemű-kereskedőhöz, egy borbélyhoz, egy cipősboltba. Egy pár igazi chevreaux-czipót szeretnék vásárolni hamarosan...

*

Aki a dunaparti vendéglő üveges pálmakertjében megjelent, nem a régi, kopott poéta volt többé, hanem egy előkelő ur, akit hódolattal nagyságoltak meg a pinczerek. Jenő lazacot és entrecote-ot vacsorált, később odaállították az asztalára az ezüstös, vizpárás pezsgőhütőt. A szivar pedig, amelyet a dessert után hoztak számára, sokszorta tekintélyesebb czingulust viselt, mint egy káptalani nagyprépost.

Jenő meggyújtotta a szivarrudat és míg a cigány feléje hajladozva huzta a legbúsabb magyar nótákat, kissé megilletődve gondolt az ő egyszerű lantjára, amely most egy konzervgyáros hideg irodájában hevert. De nem a poézist sajnálta, amelyet a kicsiny lant sugallt neki - mert Jenőben most már felülkerekedett az üzleti szellem - hanem egyszerűen hálát érzett a lant iránt, amely ilyen dus vagyont szerzett meg hirtelen a számára.

Éjfél tájban indult hazafelé a vendéglőből és ekkor - maga sem tudta hogyan - egyszerre csak bekanyarodott a Nádor-utczára felé, ahol e pillanatban békén szunnyadt a kis Beatrice egy fényes, elsőemeleti lakásban. Régebben mindig ezt az utcát rötta éjfélől hajnalig; a bakterek

és a telegrammhordók bizalmas fejbicczentéssel üdvözölték, ha sugár alakja néha feltűnt az épülő bérpalota állványai között. Akkor sirni tudott volna, mikor a selymes, hullámos függönyöket látta, s hazatérve külvárosi szobácskájába, álmodozva pengette a lantot, a mely szinte édessé tette fájalmát. Mily drágák voltak neki a versek, amelyek ilyenkor megszülettek! Jenő százszor eldeklamálta őket a szoba szegényes világításában, s könyezve gondolt az ő sötéthaju Beatrice-ére, aki ilyenkor csöndesen pihent a csipkés váncosok között.

Most közönyösen haladt el a lebecsátott függönyök alatt és oly hidegnek, sivárnak érezte maga körül a világot. A telegrammhordók nem köszöntötték többé, mert a fehérzilinderes urban bizonyára nem ismerték föl az egykori éhenkórász poétát. És mikor a fiakker robogva állt meg a régi, egyszerű lakás előtt és Jenő meggyújtotta odabenn a petróleumlámpát, egyszerre csak fázni kezdett arra a gondolatra, hogy kicsiny lantja nem függ többé a falon, ahol annyi éven át várakozni szokott rá éjszakánként. Leült egy szalmaszékre, és fejét lehajtotta a tenyerébe. És mikor kivette zsebéből himzett, chagrinbőr tárczáját s az ezresek kaczer hölgyei ismét kárörömmel tekintettek rá, Jenő nagyot ütött az asztalra és így szólott hangosan az ő magányos szobájában:

- Ti vagytok mindennek az okai, ti czéda, nyomorult teremtések!

Lefeküdt és eloltotta a lámpát, de álom nem jött a szemére. Oly borzasztó volt elgondolni, hogy kis lantját nem pengetheti többé. Mi lesz vele, mit fog tenni a jövőben? Jenő érezte, hogy a lazacz az entrecote, a parfait, a fiakkerek, a színházi páholyok mind csak semmiségek ahhoz a gyönyörűséghez képest, mikor az ember költeményeket írhat az elérhetetlen kedvesről. És az a gondolat sem ingerelte többé, hogy pénzeért mindig lehet része asszonyi ajkakban, mert Jenő, mint filozóf lélek, jól tudta, hogy a csók vágya, többet ér egy igazi, kifizetett csóknál. Érezheti-e egy gazdag ember a szerelmi boldogtalanság gyönyörét? Jenő befurta fejét a váncosokba és így sóhajtott föl keservesen hajnal felé:

- Nem kell a pénz és a tizforintos couvert, én az én régi, kicsiny lantomat akarom...

*

Peyer ur ugyancsak nagyot nézett, mikor az irodaszolga látogatót jelentett be neki a következő nap délelőttjén:

- Sóllyi Jenő, költő ur...

Jenő letette a czilinderét, helyet foglalt az egyik fauteuilben és ekként szólott a meglepett konzervgyároshoz:

- Visszajöttem, jó uram, mert az éjjel meggondoltam a dolgot. Nem kell a pénze, a kis lant többet ér nekem a vagyonnál. Ime visszahoztam a vételárt; kilenczezerhatszázötvenhat forint és 23 krajczárt, mert kétszáznegyvenhárom forint és 77 krajczárt fölemésztettek tegnap óta a ruhák, a chevreaux-czipők, a czilinder, a nyakkendők és a vacsora. De ezt is visszatéritek önnek mielőbb a költeményeim honoráriumából. Kétszáznegyvenhárom forintért körülbelül kilenczvenhárom költeményt kell írnom, - adja vissza a lantomat és én három hét alatt százat írok, hogy a kamatot is kifizethessem...

Peyer ur hangos kaczagással fogadta a naiv poéta beszédét.

- Sajnálom, - mondta - de ebből most már nem lehet semmi. A lantot már tegnap este föl-szegeztem a leányom zongorájára, a sárgaréz pedál mellé...

- Hát nem kaphatom meg?

- Nem bizony.

Megsemmisülve fordult ki Jenő az utcára a rézkapcsos főkönyvek közül. Oly borzalmasnak tetszett neki az a gondolat, hogy többé ne írjon verseket! Ugy érezte, hogy az életet sem bírná tovább írás nélkül és a szemébe könyek futottak amíg az aszfalton végig ment. És a Nagy Kristóf táján hirtelen nagyot dobbantott lábával a földre és így kiáltott föl daczosan:

- Csak azért is fogok írni, habár nincsen is lantom többé. Irok hát szív nélkül, a fejemmel... Poézis helyett hideg és józan ész lesz ezentul az üzleti tőkém.

*

A gazdag poéta bezzeg nem járt ezentul a Beatrice kisasszony lefüggönyözött ablaka alá. Előkelő írószobában, drága szivarokat füstölve írta okos költeményeit, s mikor egy lap utóbb tárczáért fordult hozzá karácsony előtt, egy ügyes kanyarodással átfordult a költemények ingoványos talajáról a próza sima és csillogó parkettjére.

A kis varróleányok, a szerelmes diákok nem olvasták többé olyan áhitattal, mint régente, de a szalonokban egyszerre fölkapták a hideg és elegáns poéta nevét. A zsúrok szép és frivol asszonyai lelkesedve citálták egy-egy érdekes mondását, s a thea mellett elismeréssel bólogattak a vendégek, mikor valaki a Sóllyi Jenő nevét emlegette. És sóvárogva mondták néha a lányok, mikor reáfordult a beszéd sorja:

- Milyen elmés, milyen fejedelmileg hüvös...

A gavallérok, akik közt egyszerre divatba jött, szinte megfélemlítve beszéltek róla:

- Csodálatos és szerencsés ficzkó!...

És maga Beatrice, aki régente büszkén kapta el a fejét, ha Jenő elhaladt mellette, most dicsekedve mondta a barátnőinek:

- Még akkortól jó barátom, amikor senki sem ismerte a nevét...

Az akadémia tagjául választotta és az egyesületek, a vidéki városok vetekedtek abban, hogy egy felolvasásra megnyerjék. És egy bálon, a hidépitő mérnökök elite-bálján, a jelenlevő főherceg bemutatatta magának Sóllyi Jenőt és így szólt hozzá a szemüvegje mögül:

- Nagyon csinos, valóban nagyon csinos...

Vajjon a poéta, a verskötet, vagy maga a bál volt-e csinos, erről nem nyilatkozott a fenséges ur, de már az is általános feltűnést keltett, hogy Jenőt ilyen barátságosan megszólította.

És egy januári estén, a klubban, ahova most már mindennap feljárt egy partie tarokkra, a sarokszoba előtt egyszerre összetalálkozott Peyer Fülöppel és a konzervgyáros, aki úgy látszik olvasott valamit a népmesékből, így szólott a mosolygó poétához:

- Ha egy délelőtt szerencsétlen a lakásomon, a lantját is, a lányomat is megkaphatja.

- Köszönöm, - mondta Jenő, - a tervezett frigy teljesen megfelel az intencziómnak. De a lantot csak hagyjuk ott a zongorán...

Mese a szeszélyes asszonyokról.

Huszárék, végighallgatva az olasz staggione Carmen-jét, a Márkus-térre mentek vacsorázni, a Flórián egyik bizalmas szögletébe. Huszár az előadás közben is észrevette már, hogy a feleségének ismét elérkezett a rossz órája. Mikor a torreadorok kardala végigharsogott a piszkos színházon, Huszárné villámló szemekkel tépdeste a csipkekendőjét s fojtott hangon szólt a férjéhez:

- Szégyen, - legalább ne mutasd ki ennyire, hogy irtózol tőlem. Ahelyett, hogy egy tisztességes szavad lenne hozzám, a tolakodásig gukkerezed azt a kifestett asszonyt, a ki a jobboldali páholyban ül. Mindenki gunyosan a szemembe nevet - bizony isten elsülyedek szégyenletemben...

Huszár az ölébe tette a gukkerjét.

- Kis anyám - szólott szeliden - hiszen azt sem tudom, micsoda páholyról beszélsz...

A vörösbluzos szép asszony idegesen kacagni kezdett.

- Haha, talán azt hiszed, hogy nincs szemem...

Mikor a Flórián pinczére a vacsora fogásait behordta, Huszárné sápadtan nézett az abroszra:

- Botrány, - mondta, még az sem jutna eszedbe magadtól, hogy egy pohár vízzel megkínálj...

- De fiacskám, hiszen csak egyetlen szavadba kerül...

- Oh, valaha nem kellett erre figyelmeztetés...

Ettek néhány falatot a vacsorából, majd fizettek és indultak. A piazzettán áthaladva, füttyentettek egy gondolásnak, aki pár perc alatt elvitte őket a víz partján fekvő hotelbe, amelyből néhány évszázad előtt vidám olasz hercegek szálltak be esténként a lampionos csónakokba. Szobájukban átkozottul hideg volt, a gyönyörű porcellán kandalló feketén ásitott a villamos lámpák fényében. Huszár borzongva vetette le a kabátját, de a haragos szép asszony kiméletlenül szakította most föl az ablak vékonyka szárnyát, s miközben a víz felől fagyos levegő áramlott be, egész testével kihajolt.

- Mit csinálsz? - kérdezte Huszár rémulten.

- Talán csak azt is megtiltanád, hogy a szabad levegőt élvezzem?

- De kis anyám, hiszen négy fok hideg van odakünn...

- Haha, valaha azt ígérted, hogy meghalni is kész volnál értem, most egy hitvány náthától is megijedsz...

Huszár fölvette a kabátját és a feleségéhez lépett.

- Elég legyen, - mondta remegve - mert bizony isten elmegyek hazulról.

- Fenyegetsz?

- Meg is teszem...

- Nem lepsz meg, régóta tudom, hogy kivel van dolgom...

Huszár magára kapta a téli kabátját s hangos léptekkel kopogott végig a folyosó kőkoczkáin. Nem ült csónakba, gyalogszerrel szaladt át a hotel oldalsó utcáján, s pár pillanat múlva egészen belegabalyodott Velence zezgugos sikátoraiba. Csönd volt, éjszaka, kékes világosság ömlött végig a széles csatorván, a kísérteties paloták homlokzatán, az aranyos oszlopokon.

Oly hangtalan, oly rejtelmes volt a holdfényes viziváros, misztikus árnyékok lepték el a tenger menyasszonyát, távolról a Lido és a Giorgio Maggiore sötét foltjai látszottak. Huszár sietve botorkált végig az egy méter szélességű utczákon, az apró hidak karfájáról egy percre végig-suhant szeme az alvó gondolák fekete függönyén, az ölfás, főzelékes, teherhordó gályákon, amelyek nesztelenül pihentek a part rozsdás karikái mellett, egy-egy ablak sárga világosságán, amely némán fénylett ki az utca alattomos vizére. Oly végtelenül elhagyottnak érezte magát, hogy nem is félt ebben a hideg egyedülvalóságban, amely mázsás sulylyal borult a lelkére. Mit tudta, hova megy? Csak ment, sietve, gondolatok nélkül. Mi lesz e borzalmas élet vége? Pár éve - boldog vőlegénykorában - azt hitte, hogy ismeri Terkát és csak később, az esküvő után tudta meg, hogy az édes, nyíltszívű leányban egy merőben idegen kisasszonyt vezetett haza az oltár mellől. Terkának megvoltak a rossz órái és jaj volt minden teremtett léleknek, amikor ezek a gonosz órák fölvirradtak. Terka ideges, házsártos, türelmetlen volt s Huszár bámulva hallgatta a váratlan kitöréseket. Ilyenkor csodálkozva nézte végig, annyira idegen volt előtte ez a szeszélyes teremtés! De lecsendesülvén a vihar, Huszár boldogan ismerte föl megint a szép asszonyban az ő régi Terkáját, aki kék selyemszalagokat ajándékozott neki valaha, a Hungáriabeli kisterem bizalmas tánczestéi után.

Éjfél jóval elmúlt már, a piszkos sikátorokban egy teremtett lélek sem jött szembe vele, pedig már ott kóborolt a hosszú vasuti hid körül, amelynek sötét szalagján egy vasuti vonat vörös lámpája szelte át a holt laguna vizét. Huszárt hirtelen elkapták az egyedüllét borzalmi, s eszébe jutottak vőlegénykori álmai, amikor hevülő szívvvel gondolt a velencei hotel idilljére. Oly szomorúan furcsa volt, hogy az ő Terkája egyedül pihen egy idegen föld alatt, míg ő ébren, czél nélkül csatangol az álmvárosban... Fázni kezdett a fehér decemberi fagyban, a fogai vaczogtak és egyszerre így szólott magában:

- Bár egy meleg szoba és egy nyitott ajtó akadna az utamba!

Mintha csak valami titokzatos szellem hallgatta volna meg a kívánságát, a legközelebbi utczában világos sugarak vetődtek ki a holdvilágos éjszakába. Afféle olasz zugkoresma volt, ahol az ivóban szárogatják a nedves ruhát s a törött ablaküvegen belül penészes branzinók és haragoszöld uborkák csábitják a megéhezett járókelőt. Csak a söpredék jár ide, meg az etnografiára szomjas idegen. Huszár boldog volt, hogy világosságot lát s elszántan nyitotta ki az osteria ajtaját. Körülnézett; a csapszékben nem volt más, mint egy kashmir mellényes olasz suhancz s egy vöröshaju, utazókabátos angol ember, aki egyedül üldögélt a szalmafonatos chianti palack mellett. Huszár megbillentette a kalapját, aztán leült az idegen mellé és bort rendelt. Egyideig mindketten hallgattak, csak a kashmir mellényes járt ki- és be az ujságokkal teleaggatott falajtón. A chianti silány volt, de Huszár egyre-másra üritette ki a poharakat s egy pillanatra úgy tetszett neki, hogy valami kidölt-bedölt alföldi csárdában ül, hajléktalan betyárok tanyáján... Marczangoló keserűség fojtotta el a szívet és majdhogy nem könyekre fakadt. A fejében ez a gondolat motoszkált:

- A szép feleségem egyedül alszik odahaza - és én ki vagyok verve, mint egy kóborló, utszéli kutya...

Oly különös volt mindez s a bor lassanként a fejébe szállt. Az idegen mosolyogva nézte s Huszárnak úgy tetszett, hogy ez a vörös, gyapothaju ember komolyan részt vesz a bánatában... Jóformán azt sem tudta, mit tesz, egyszerre elfogta a barátkozás vágya s a poharát odaütötte az angoléhoz. És a bihari magyar ember olaszságával rögtön felköszöntötte az idegent:

- Ha nem haragszik, éltesse az én istenem...

Az idegen udvariasan meghajolt:

- Köszönöm, kegyedet is tisztelt ur. Hová való, ha kérdenem szabad?

- Magyarországba...

- Oh, Magyarországba!...

Közelebb huzzák egymáshoz a széket, kocczintottak, s Huszár elénekelt a kondorosi csárdát. Az angol később bizalmasan hunyorgatott.

- Nászutas?...

- Dehogy, két éve, hogy nős vagyok.

- És egyedül jár Velenczében?

Huszár nagyot sóhajtott.

- Nem, a feleségem is velem van. De ő otthon alszik, míg én magamban kószálok, mint egy ágról szakadt csavargó...

És leküzdhetetlen vágyát érezvén annak, hogy a szívét kiöntse valaki előtt, csüggedten folytatta:

- Összevesztünk, megharagudtunk és én este elrohantam hazulról... A világ legszebb asszonya az én gyűrűmet hordja, de mit ér ez, mikor néha igazi pokol az életünk... Olykor csupa vidámság és napsugár, de olykor csupa szeszély, csupa idegesség, csupa érthetetlen bogár... Mintha nem is az volna, akinek lánykorában ismertem...

Az idegen csillogó szemmel egyenesedett föl a székén és lecsüngő, vörös haját lelkesedve csapta föl a homlokáról. Oly titokzatos volt ebben az érthetetlen pose-ban és Huszár ijedten nézett rá.

- Szeszély, idegesség, hisztéria! - kiáltott föl az ismeretlen - hiszen ez megint egy újabb eset a Clarey-féle teoriához...

- Miféle teoriához?

- A Clarey-theoriához, az én teoriámhoz... Ha akarja, elmondhatom, érdekelni fogja...

A Clarey-féle lélekvándorlás.

- Clarey az én nevem - szólott az idegen - és talán hallott is felőlem valamit, föltéve, hogy a külföldi ujságokat olvassa. Doktortanár vagyok egy angol egyetemen, de az anatómia nem ölte ki belőlem a rejtelmesben való hitet, mert a mi bonczolókéssünk megáll egy bizonyos ponton, ami semmiképp sem mondható a dolgok végső okának. Köztünk és a laikusok között egyszerűen annyi a különbség, hogy mi előbbre vagyunk egynéhány centiméterrel a világrendszer logikájának országutján, de ez a pár centiméternyi előny nevetséges semmiség... Az orvos, aki mákszemnyi tudománya révén fitymálva beszél a természetfölötti dolgokról, ostoba vagy szédelő... A péterkebogár gyorsabban mászik, mint a hangya, de a péterkebogár is elég lassu alkalmazhatóság az orient-expresszhez képest... Pedig a péterkebogár meg a hangya közt mennyivel nagyobb a különbség, mint köztünk és a laikus emberiség közt...

Az asszonyi szeszélyek kutforrásairól, a hisztériáról ugyszólván annyit sem tudánk, mint a botokud nyelvről. A hisztéria értelmetlen szó, amit az orvos csak okosabb hijján használ. A Clarey-féle teoria az első elfogadható magyarázata az asszonyok érthetetlen szeszélyeinek...

A hisztéria nem más, mint lélekvándorlás. Nem a régi barbárok lélekvándorlása, a megholt ember lelkének titokzatos utja az ujdonszülött emberbe, hanem a lélek akut változása az élő emberi testben. Az asszonyok lelkét egy természetfölötti hatalom olykor össze-vissza cseréli pár rövid napra vagy órára és az ismerős női arcz vonásain belül egy ismeretlen lélek moz-

gatja az érzések és a hangulatok rugóit. A feleségében, mikor az ő rossz órája elérkezik, egy idegen asszony lelke nyilatkozik meg, s a szeszélyek, amelyek Önt elüldözik a lakásából, egy idegen, kötekedő lélek mélyében fakadtak. De a lelket, amely a felesége szép testében pár órára urrá lett, Ön mégis mindig ugyanannak véli azzal a másikkal, amelyet régebből ismer...

A költők talánynak mondják az asszonyi lelket, amely olykor minden ok nélkül hullámszerűen kezd, mint némely csodálatos tengerszemek. Pedig az ok világos: a szelid, odaadó asszonyba hirtelen egy szenvedélyes, nyughatatlan lélek költözködik. Ez a lélekvándorlás egy természetfölötti Erő gonosz játéka, amely már sok ezer galibának és büntettnak volt az oka. Erről sokat mesélhetnék Önnek, de elégedjek meg egy ismeretlen velencei történettel, amelyet még semmiféle poéta sem vett eddigé a tolla hegyére...

Bevilaqua herceget, a köztársaság legelőkelőbb arisztokratáját, egy nap halva találták az ágyasházában. A palota aranyos façade-ját, a Veronese és Tizian freskóit, a tanácsterem csodálatos mozaikját Ön is jól ismeri; hiszen a Sansovino remekét most ötven centesimiért mutogatják a kíváncsi német utazóknak. De ahol jelenleg szemüveges tübingeni nyomdászok csiptetnek szeméretlenül a Veronese asszonyai felé, az oszlopos termekben valaha a szőke Bevilaqua hercegnő szunnyadt habkönnyű csipkéi között...

A szőke hercegné nyugodtan szunnyadt csipkéi között, amikor egy napon ijedt futkosás törte meg az aranyos palota csöndjét. Bevilaqua herceget halva találták ágyasházában; a vérvörös mennyezeten belül hidegen, átmetszett nyakkal feküdt a legelőkelőbb velencei ur és sápadt, összezsugorodott keze egy kicsiny medaillont szorongatott. Mikor a poroszlók szétfeszítették a holt herceg tenyerét, az egyik inas keresztet vetve dadogta:

- A hercegasszony medaillonja...

A szőke hercegné nyugodtan szunnyadt csipkéi között, mikor a poroszlók fölverték álmából. Szeliden, értelmetlenül nézett aranyzöld szemével az idegen férfiakra s mikor a rémhirt elmondták neki, bágyadtan hunyta le a szemét.

- Álmodom, - susogta - mert a szívem mindjárt megérezné, ha az én uram nem lenne az élők között...

Befelé fordult, hogy tovább alugyék, de az egyik poroszló, aki szomjasan nézte a pihenő hercegnét, így kiáltott föl diadalmasan:

- Vér!

Apró, fehér vércseppek voltak a Bevilaqua hercegné éjjeli pongyolájának csipkéin. A szőke princessa elájult és mire fölébredt, egy durva pokróczon pihent, a dozsépalota börtönében...

Eléje tartották az aranyos medaillont és megkérdezték:

- Kié ez a kicsiny jószág?

- Az enyém - felelte tikkadtan, halálra válva.

- Hát hogyan került ez a meggyilkolt herceg kezébe?

Tehetetlenül, szárnyaszegetten hajtotta le a fejét, mint egy haldokló galamb.

- Nem tudom, - mondta - tegnap még rajtam volt, amikor ágyasházamba vonultam...

- És honnan kerültek a vércseppek a csipkére?

- Nem tudom, - sóhajtott - tegnap még fehérebb volt a hónál, amikor az én szerelmes uramtól megváltam...

- Meggyilkoltad a te uradat! - mondta kegyetlenül a dózsé.

Értelmetlenül nézett a félelmes ur szemébe a szőke, halovány rabasszony.

- Meghaltam volna inkább, semhogy az én szerelmes uram egy hajaszála meggörbüljön...

Ki lát a szivekbe és a velőkbe? A holt herceg nem nyitotta föl az ajkát és a hercegné a kínzó kamarákban is csak így szólott:

- Az életemmel is megváltottam volna az én uramat egyetlen pillanatnyi szenvedéstől...

A birák is csak gyarló emberek és a birák is csak együgyü jelekből ítélnék. És a Bevilaqua hercegné szőke haját a hóhér durva keze vágta le, amikor a szép rabasszony ájultan omlott össze a csillogó pallos láttára...

Mikor a hóhér fényes bárdja megsuhant, rémületes kaczagás hallatszott messziről, a megborzadt tömeg sorai közül. Reszketve néztek arra mindannyian, a hóhérlegények fölágaskodtak a vörös pódiumon és halálos csönd támadt, amikor egy friss, fiatalos leányhang hahotázva megszólalt:

- Evoe, le van hát vágva a szép, aranyszőke feje... És most tudjátok meg, ti ostoba velencei birák, hogy Bevilaqua herceget nem a felesége ölte meg... Én gyilkoltam meg, akit hűtelenül elhagyott a nyomorult, porontyommal együtt... Asmodei, a házasságrontó ördög, az én lelke-met bujtatta egy éjjelen a Bevilaqua hercegné testébe és én öltem meg a csábítót, a hites felesége alakjában... Az ő keze szorongatta akkor éjjel a gyilkos tört, de a kéznek az én lelkem parancsolt... Asmodei meghallgatta a könyörgésemet és most ime, porba hullt a gyalázatos teremtés feje... Fogjatok hát el, nosza fogjatok, ti ostoba velencei birák, mert lám, én vagyok igazán a Bevilaqua herceg gyilkosa...

- Így beszélt a gonosz hetaira - folytatta Clarey doktor - és bár ez a történet misztikusnak tetszhetik Ön előtt, én a legutolsó betűig hiszek benne. A velencei tanács ártatlant végeztetett ki a szép Bevilaqua hercegnében, mert a vérpadon már nem a gyilkos asszony állt, hanem a régi, szelid hitves, aki az életét is föláldozta volna, semhogy az ő szerelmes urának egy hajaszála meggörbüljön...

*

Mikor Huszár hajnal felé valahogy visszabotorkázott a hoteljébe, a canalérről beáradó világosságban ébren, a vánkosain könyökölve találta a szépséges feleségét. Huszárné szégyenkezve tekintett az ő ura szemébe, majd hizelkedve simította végig forró kezével az ura összekuszált szakállát.

- Mennyire vártalak, édes - susogta halkán, egy szerelmes asszony odaadásával az ő szelid, leánykori Terkája...

A püspök halála.

Verőfényes délben, a rezidencia nagy hálótermében haldoklott az öreg püspök. Ragyogó napsugár aranyozta meg a vár szürke házait, a szentháromság szobrai csillogtak a déli verőfényben s a várhegy meredek oldalát teljesen elborította az üde májusi zöld. Ebben a csöndes, elhagyatott zugolyban, a papi házak ódon kötömegei közt élni, örülni látszott minden; a nagyprépost háza fölött szinte mosolygott az allegorikus istenszem, a szeminárium táján egy világos női napernyő látszott és az északi bástya felől egy délczeg huszártiszti egyenruha csörtetett fölfelé. Mindez illat és ragyogás közepette, a május gyöngyvirágos levegőjében, csöndes agoniában feküdt az agg egyháznagy, várva a halált, amelynek szárnyacsattogását érezte.

Egy-két kanonok, a jámbor, kéköves canonicus magister sopánkodva járt a palotában ki és be. Az öreg Szabó Benedek, a püspöki helynök, aki már négy püspöki interregnumban vezette az egyházmegye ügyeit, a szentszéki irodában komoly tanácskozásokat folytatott a szemüveges püspöki titkárral. A szentháromság-téren néhány kíváncsi ember bámulta a kastély elzárt ablakait s a gimnazista deákok hazafelé tartva, megállottak az utjukban. Lenn a piacon, a kereskedők boltjaiban s a kis kofasátorok alatt sajnálkozva suttozták a nevezetes kárt: haldoklik a püspök!

A kis összetöpörödött, beteges egyháznagy, akinek sovány, viaszsárga arcját csak nagy néha látták az ekvipázs fényes tüköruvege mögött, jóformán ismeretlen volt ebben a vidéki városkában, hol utolsó napjait eltöltötte. A félmillió püspökség középpontja ez a zöld redőnyös, impozáns palota volt, e középkorias kastély, amely messze kiemelkedett a vár romantikus sziklái fölött, de a kegyelmes ur, amíg szivbaja nem tört ki rohamosan, alig töltött itt évenként pár napot s a városka lakóit nem igen ismerte jobban, mint a gasteini majorosokat, akikhez nyaranta, a fürdőzés ideje alatt be szokott látogatni a titkárával.

Évenként jóformán alig volt itt többször, mint a két főünnepen s a lakosság előtt szinte misztikus színben tűnt föl a püspök, aki mint valami uralkodó fejedelem, félénken elvonult az emberek kíváncsi szeme elől. Csak husvétkor látták őt, midőn a fényes püspöki fogat, a bakon a kávészinü inassal, robogva kanyarodott a székesegyház kapuja elé s a főpap áldást osztva vonult be a szentélybe, hogy pár perc múlva aranyos papi süvegében, harangzugás közt kerülje meg a biboros baldachin alatt a szentháromság magasra kiemelkedő oszlopát. Csak nagy ritkán adott egy-egy ebédet, amelyen a város előkelőségei: a kanonokok, egy nyugalmazott generális, az öreg főispán, a törvényszéki elnök, s az összes helybeli notabilitások évente megjelentek, s a kis székváros mitsem élvezett a püspöki luxus fényéből, mint a pompás fogatot, mely a piacon át olykor-olykor a vasuti állomásra robogott.

A szegény püspök haldoklott. Lenn az irodában még elfojtottabbá válik a suttozás s a folyosókon összebujnak az inasok. A kulcsárné, aki még most vigan csörgeti kulcsait, épp olyan rendesen kiadja a szükségeseket, mint tegnap, tegnapelőtt s mint nyolcz éve már, amióta a kegyelmes ur szolgálatába fogadta. A pinczester ma is lebaktat a borokért, mivel az ebéd rendes menetét nem zavarja meg különösebben az a tudat, hogy a püspök utolsó perceit éli. A nagy, költséges gépezet ma még mozog; a kerekek forognak, a küllők működnek, de ama pillanatban, amikor ő exczellenciája csendesesen elpihen az Urban, mindez megáll, mozdulatlanul lesz; a konyhákat becsukják, a kapus naphosszat varmi fog a páholyában s odafönn az emeleten mélységes csend borul a nagy termekre, amelyekből minden élet kihál. S ezt a nagy változást csupán két csésze tea fogja okozni, meg néhány lány tojás s egy pohárka tokaji bor; mivel a szegény püspöknek két hosszú esztendő óta jóformán mi egyéb sincs szüksége az életben. E csésze teáért fütik most a konyhák nagy tűzhelyeit, tizenkét szolgálattelvő inas ezért

jár-kezel most a folyosókon, a pinczemeszter ezért csapolja meg a penészes hordókat, mert mindezt egyszerű staffage a husz kanálnyi tea mellé, amire a püspöknek szüksége van.

A szegény püspök haldoklik. S míg ő függönyös ágyában utoljára függeszti szemét a mennyezet barokk-czifrázataira, két vagy három teremmel odébb, a könyvtári szoba kis benyilójában lázas szemlék tartatnak a nagy püspöki gyűrűk, az aranyos egyháznagyi keresztek, a papírok, az aranypénzek között s egy becsületes rokoni kéz sietve kutat, rendezkedik itt ama közeli pillanatig, amikor a közjegyző pecsétet fog nyomni az elhagyott termekre s a temetési előkészületek megkezdődnek. Mert a kamarás ur, aki ez esetben a rokonságot képviseli, kitűnően felfogja, micsoda kötelességeket ró az emberre az a körülmény, ha a kegyelmes nagybácsi örökre bucsut mond a zsiros püspöki javadalmaknak.

Haldokolva bár, a szegény egyháznagy még fölveszi az egyházi szentségeket s meggyón, megáldoz mielőtt a nagy utra megindulna. Ime, az öreg Albonics Lázár, a káptalan legöregebb kanonokja most hagyta el a hálótermet s szomoruan halad végig a szőnyeges folyosón, hol az inasok kezét csókolnak neki. Mindenütt résztvevően suttozják: „Oh, szegény jó Urunk!” S magukban rögtön hozzáteszik: „De mi lesz holnap, ha e kitűnő szolgálatnak vége szakad?”

A szentszéki iroda világos fauteuiljében egy-egy perczre helyet foglal valami kiválóbb személyiség s keztücs kézzel beírja nevét az ivre, amelyet az asztalra kitétek. Oh, mennyire résztvesznek valamennyien ama fájdalomban, melyet a nagy csapás kelteni fog! Erőtéljes, katonás írásával legfőlü a tábornok jegyzi föl a maga olaszos nevét, s a főispán olvashatatlan manu-propriája után egy egész csomó sikerült névalírás disziti a violába játszó kartonpapírt. S mialatt a titkárral - aki e perczben is gondosan ügyel, hogy fölvezt diplomata modorát megtartsa - néhány barátságos szót váltanak: valamennyien megnyugodva gondolnak arra, hogy a nevük benne lesz holnap abban a hírlapi referádában, mely a szegény püspök állapota felől megjelenik. Ezekből a czikornyás aláírásokból nem a részvét beszél, ezek egyszerűen a riporterek kedvéért írónak ide, akik czeruzájukkal pontosan megjelennek a püspöki palotában!...

A szegény püspök haldoklik. S míg a kopasz megyei főorvos, a maga affektált tekintélyével, aggodalmasan tapogatja ki az ütő ér halkabbá való verését, amíg a személye körüli, bajszatlan huszár - utolsó, reménytelen kísérletül - erős champagnei cognacot önt az apró arany kanálkába: vajjon az agónia utolsó öntudatában nem ejti-e kétségbe a haldokló aggastyánt e palota jéghideg csöndje, a lépések nesztelen suhanása s az a rémületes tudat, hogy e világon senki sem fogja megsiratni igazán s hogy a nagy gyász, melylyel emlékét megtisztelik, nem a szívek, az érzelmek mélyéből ered, hanem a kenetteljes pásztorlevélből, melyet a püspöki helynök kibocsát?

- Nos, remélhetünk-e még?

De az orvos, aki most a hálótermet elhagyta, szomoruan rázza a fejét. S a kis titkár, az egyházmegye legcsinosabb papja, - mialatt a fejét sötéten horgasztja le - önkéntelenül is az egyik kanonoki stallumra gondol, amely még mindig betöltetlenül áll, a viola kanonoki övre s a nagy, fénylő arany keresztre, amely a káptalani székkal együtt jár. Kilencz évig várt erre a nevezetes állásra s ebben a kilátásban kísérte a szegény püspököt mindenüvé, ahol az utóbbi esztendőben megfordult.

- Oh, oh, a szegény kegyelmes ur!

Alant a folyosókon s az előcsarnok nagy kőkoczkáin, mindenütt meghatva beszélnek a fenyegető katasztrófáról s anekdotákat, részleteket emlitenek föl a haldokló egyháznagy életéből. De mind, akik itt állanak, a szakács, az inasok, a két szakácsnő s az összes konyhai személyzet, a seprőbajuszu parádés kocsisok s a halzsiros majorságbeli cselédek, mind-mind kivétel nélkül már a ravatalra, a temetésre gondolnak s összehasonlításokat, jövendőléseket koczkáztatnak meg aziránt, vajjon lesz-e olyan fényes ez a temetés, mint ama híres tizenkét esztendő

előtti, amikor a másik elhunyt püspököt vitték le a székesegyház sirboltjába. Nem a szívük, az érzelmeik szólalnak meg e pillanatban, hanem a fantáziájuk s lelki szemeik előtt már látják a püspökkert buja déli növényeit, az üveges koporsót, amelynek fölibe helyezik az elhunyt egyháznagy aranyos süvegét, a püspök fényes halotti ornátusát, a lobogó gyertyalángokat, melyek alatt négy irgalmas nővér s négy ferenczrendi barát fog csendes imát mormolni, a kis vánkost, az elhunyt ragyogó rendjeleivel. Már szinte látják, ahogy a szomszéd egyházmegye püspöke a temetési menet élén megindul, látják a növendékpapok fehér, csipkés ingeit, a káptalan tizenkét kanonokát, a szőrököteles barátokat, az angol kisasszonyok kékruhás leánykáit s hallják a harangzugást, az éneket, az öreg czimzetes püspök remegő czirkumdederunt-ját!... S mindannyit már előre valami különös izgatottság fogja el, az a könyörtelen, kimélet nélküli való izgatottság, mely a háztetőkre, a lámpák oszlopaire kergeti az embert, ha a temetési menet közeledik.

S mialatt a szegény püspök odafenn utolsó küzdelmét folytatja, mialatt nagy, fekete szemeit utoljára nyitja föl, a terjedelmes palotában, e megrémült aggódó arczokon egyetlen igazi köny sem gördül le érette s a női szívek szánalmát, melegségét pusztán kíváncsiság pótolja. Csak alant, a virágcserepes ablakok mögött, a hátsó bejárat valamely elrejtett zugolyában, zokog talán egy érzelmes asszonyi lélek, de ebből mi sem hallatszik föl a tömjénfüstös levegőn keresztül, amely e fényes palotát betölti. Nagy, fenséges ájtatosság veszi körül a haldokló püspököt, kövér kezek czerimoniásan fonódnak együvé, s az egyházmegye örökös gyászát klasszikus zamatu frázisokban emlegetik a folyosókon és az előszobákban...

A szemináriumi igazgató, a ki neves egyházi költő, már az alkaiosi gyászzengzeten törí a fejét, amelylyel a szomorú esetet megénekli. Itt-ott már talán az utód személyét is találgatják s a nyomdász, aki a gyászjelentés szövegét várja, kuporodva huzódik meg az egyik folyosói széken. Minő mondhatatlan melegséget hozna a halál zordon levegőjébe, ha a közelben valahol egy gyermek etikett nélkül való kiáltása csendülne meg s amaz érzéketlen fabábu helyett, a ki feszesen áll ágya mellett, egy remegő asszonyi kéz öntené ajkai közé az utolsó csep cognacot... De im! a harangok megszólalnak s a vár összes papsága megrendülve kapja le a főveget... A palota hideg nyugalma zajos futkosás, hangos beszéd váltja föl egy pillanatra... A kamarás az ágy mellett zokog... S mindig szélesebben, mint a hullámok gyűrűje, néhány rövid perc alatt az egész városon végig jár a szomorú eset híre: meghalt a püspök, a szegény püspök kiszenvedett.

Hófuvás.

Az egyetlen kis unokahugom, egy eleven tizenhét éves leányka, aki az idei tavasszal került ki az angol kisasszonyok lipót-utcai kolostorából, a napokban egy ismeretlen falusi postabélyeggel általutva, hosszú levelet intéz hozzám valami elhagyott kastélyból, amelynek mindeddig a nevét sem hallottam. A helységmutató mindössze annyit jegyez föl a falu felől, hogy a teljes nevét Gerencze-Szent-Tamásnak írják s a lakosság összes száma 359. Ezek közül 221 helvét hitvallású, 129 római katolikus és 9 a Mózes törvényét követi. Hogy a kis leány miképp került ide, az isten háta mögé, azt eléggé megmagyarázza a következő levél, amelyet csunya indiskrécióval, egész terjedelmében kinyomattatok.

„Kedves Palikám! Te, aki eddig oly pompásan betöltötted mellettem a titkári teendőket, nagyon is tudod: mennyire áhítoztam egész életemben egy igazi, hamisítatlan kaland után. Valami pikáns, valami új dolgot kívántam; tudod olyasmit, ami a regények minden hősnőjével megtörténik, de ami eddig, az én egész közönséges életem alatt engem makacsul elkerült. A kolostorban sokat ábrándoztunk ilyesmire, de a kivitelre - e szigorú, templomszerű környezetben - természetesen nem kerülhetett a sor. Otthon, amióta a szent falaknak örökre búcsút mondtam, napról-napra avval telik az idő, hogy törülgetnem, gazdasszonykodnom kell, néha felolvasásokat tartatnak velem a szakácskönyvből s a társaságomban jóformán alig fordul meg más, mint a mama mosolygós fésülőnője, aki minden újságról referál ugyan, de alapjában véve, mégis csak közönséges, poézis nélkül való teremtés. Lehetett-e szó ily körülmények közt arról, hogy ezt az unalmas egyformaságot valami izgató, rendkívüli esemény fogja változatosabbá tenni? Oh, kedves Palim, most végre csakugyan megcsiptem egy hamisítatlan kalandot, tudod abból a fajtából való kalandot, amit az ember az egész életén át megtartogat. Ez valóságos pikáns, bizarr kaland volt, (ugy van: bizarr, ez a nagyszerű szó fejezi ki a legjobban) amit, ha te nem volnál, senkinek se mernék ilyen leplezetlen őszinteséggel elbeszélni.

Hiszen hallottad, hogy Márta néni ismételt meghívása következtében végre is elhatároztuk otthon, hogy december elején kegyesen elküldenek hozzá, a sopronmegyei Dömjén-Gálosdra, ahol a két leányával együtt elvonultan él az ódon nemesi kuriában, évhosszat a vendégeket várva, akik sűrűn állomást tartanak a helységben. Férfiu nem lévén a családban, abban állapotunk meg, hogy a központi pályaházban beültetnek a kupéba s a konduktor gondjaira bízunk, aki Fehérváron és Kis-Czellen, a csatlakozó vonalaknál ügyelni fog reám, nehogy más vonatba szálljak véletlenül, ami - szerintük - egy magánosan utazó leánynak bizonyára nem volna gyerekség. Dömjén-Gálosdon, ahová távirati értesítés ment, Márta néni egész családja várakozni fog reám, hogy diadallal czipeljenek be a helységbe, ahol az ottani fiatalság - a kasznár, a gazdasági irnok s a borzas községi segédjegyző - üdvözlő küldöttséggel fogadnak. Mama elkísért a központi pályaházba s könyezve beszélt a konduktorral, aki a maga részéről minden lehetőt megígért. Azután egyedül maradtam abban a préselt, fekete zugolyban, mely csöngetés, zakatolás s éles füttyhangok mellett gördült ki e dómszerű üvegboltok alól, bele a ködös, dérral borított vidékbe, amely a budai hegyek mögött elterül.

Kelenföldön, ahol a postavonat öt perczre állomást tart, a kupé elhomályosult ajtaja egyszerre csak felnyílott s egy négyszögletes, ezüst csattokkal kivert fekete bőrtáska jelenik meg a nyílás előtt. Ezt a csinos podgyászarabot egy prémes kabátú, szemüveges fiatal ember követte, aki alulirott kisasszonynak jó napot kívánt. Én természetesen megbillenttem kissé a fejemet, de szó nélkül, büszkén, mintha a dolog nagyon is a terhemre volna, holott a valóságban - gondolhatod - örültem, hogy ilyen érdekes utitár-

sam akadt. Ez a fiatal ember ugyanis tagadhatatlanul érdekesnek látszott, ám bár ezt talán nem igen illett észrevennem. Ő, azt hiszem, nem is látta, hogy figyelek rá, mivel a szemeimet mereven neki szögeztem a jégvirágos ablaknak, makacsul azon igyekezve, hogy a homályos üvegtáblán egy kerek lyukat megszabadítsak a dérszövetből.

Ez az arrogáns ur azonban mit sem törődött az én látszólagos közönyömmel, hanem alig tíz perc múlva merészen közelebb húzódott hozzám s fejébe vágva egy puha selyemsipkát, így szólott:

- Egyedül utazik Nagysád?

Félre sem fordítva a fejemet, bizonyos megvetéssel válaszoltam:

- Egyedül.

- S hová, ha nem vagyok indiszkrét?

- Dömjén-Gálosdra.

- Ah, hiszen az Sopronmegyében van?

- Ott.

- Tehát egész nap utaznia kell?

- Egész nap.

- Pedig az idő nem valami barátságos.

Válasz helyett büszke közönnyel néztem végig rajta, de ő föl sem vette ezt a szigorú vizsgálódást.

- Ha szabad tudnom, kihez van szerencsém?

Azt hittem, hogy ezt lesújtó gunnyal mondom, de ő, mielőtt felelt volna, finoman szembe mosolygott velem. Majd hirtelen felugrott a helyéről, a bokáit összecsapta, mint ahogyan a huszártisztek szokták s kedves fesztelenséggel mutatkozott be:

- Kálmán Andor, szolgabíró!

Azzal egyszerre megindult belőle a szóáradat, tréfás vasuti történeteket mesélt és szakasztott úgy viselte magát, mintha hosszú évek óta volnánk a legintimebb ismeretségben. Eleinte bizonyos méltóságteljes hallgatással fogadtam mindezt, de utóbb - hiszen ismersz - kiugrott belőlem az ördög s olyan vidáman, hangosan kacagtam a bolondos ötletein, mintha még mindig a mi kis, sötét kolostori hálótermünkben lettünk volna, ahol a kisasszonyok távozta után rendesen megeredt a pajkosság és a fiukhoz való betyárkodás. Én is mesélni kezdtem neki a kolostori életünk felől s mire Fehérvárra értünk, már a jó pajtások igazi meghittségével mondtuk el egymásnak a titkainkat.

A péti hegyek közt félénken megkérdeztem tőle:

- Nős ön?

- Hát olyan nyomorultnak látszom? - mondta elgondolkodva.

Bizonyos ábrándossággal, ami e könnyüvéru fiatal embert szinte vonzóvá, bájossá tette, így szólott:

- Nem mondom, ha önhöz hasonlót találnék, kisasszony! De így! Innen-onnan már azt kell hinnem, hogy bennem pompás aglegény-anyag van. Az én öregségemben nem a női szeretet fog szerepet játszani, hanem a jó forró hársfatea, amit egy fehérkötös, mormogó gazdasszony állít az éjjeli szekrényemre. Én és Brigitta asszony - a gazdasszonyt

okvetlen Brigittának képzelem - versenyt fogunk köhögni egymással, szidván a doktorokat, akik minden becsületes embert a sirba visznek... Hogy a rheuma kinezni fog, az bizonyos...

A bakonyi heglánczolat között, amint a vonat a zezugos Veszprémmegyébe kanyarodott, az egyes állomásokon hosszas szüneteket tartottunk s amikor az ablakon kitekintetem, ijedten vettem észre, hogy a szél, a vasuti vonatok réme, teljes erejében föltámadt. Egyszerre borzasztó rémület fogott el arra a gondolatra, hogy valahol megrekedünk a hófúvásban s akkor - a jó isten tudja elgondolni, mi történik velem?

- Okvetlenül fölfalják a farkasok!

- Könnyü magának tréfálni!

A vonat mégis tovább baktatott valahogy s Andor (nini, már csak a keresztnevén szólítottam) határozott célzásokat tett, hogy az esetben, ha valakit egyáltalán szeretni tudna: úgy nálam a világegyetem minden régiójában sem találna alkalmasabb női személyt.

- Hígyje el kisasszony, még ma reggel nem lettem volna arra képes, hogy ilyen édes melegséget érezzek.

A kezem után nyult, de én ijedten dugtam el mindakettőt, nehogy ez a bolond fiu az ajkaihoz emelje. Jaj, mit szólna a mama, ha megtudná, hogy nekem valaki kezét csókolt?

Vasmegeye határszélén szomoruan szólott:

- Még egyetlen állomás, kisasszony!

- Hogyan?

- Patak-Berényen, amely a legközelebbi megállóhely, otthon leszek.

Mintha a sors, akiről egyizben oly gyönyörű iskolai dolgozatot készítettem, maga is elborult volna erre a gondolatra, a vonat a nyílt pályán egyszerre megállott. A majki hegyszakadékban hat öl magasra gyülekezett föl a hó s a lokomotiv kerekei, vasküllői nem akartak többé engedelmeskedni a gőz hatalmas erejének. Az utasok kiszálltak a kupékból, a gépész, a konduktorok izgatottan szaladtak föl és alá. De a segélymozdony, mely a délután folyamán megjött, hóékét és lapátoló embereket is hozott magával s az akadályt délután egy órára szerencsésen elhárították. A havas, szinte didergő vonat nagy nehézkesen megindult újra, de csak lassan, fontolgtatva, mintha még mindig affölött töprenkednék: nem volna-e okosabb dolog megállani?

Öt óra volt, ködös, csunya homály, amikor a patak-berényi állomásra bedöcöztünk. A kis földszintes, őrház formájú állomás előtt föl volt gyujtva a zöld lámpás. A perron néhány homályos alak járt föl s alá, sodronyhálós, apró lámpásokat hordozva, melyek kialvó csillagokként tüntek föl a köd összefolyó szürkeségében. Andor, ki az ezüstcsattos kizitáskát leemelte a szőnyeghálóról, melegen rázta meg a kezemet.

- Gondol-e rám néha?

- Talán, - feleltem meghatva - talán... Az Isten áldja meg Andor!...

A kupé ajtaját fölnyitották s e perczben egy bundába burkolt fiatal nő közeledett felénk, aki azonnal ismerősnek tetszett előttem. Mikor Andort, aki éppen leszállni készült, megpillantotta, örömsikoltással borult a nyakába.

- Csakugyan te vagy az, Gyuriczám?

Az első pillanatban nem ez a furcsa megszólítás lepett meg, (hogy Andort Gyuriczának szólították) hanem az, hogy ebben a fiatal nőben egy régi, kedves barátnőmet ismertem föl; nos, kitalálnád-e, melyiket? Csak ránczold össze a homlokodat, gondolkozzál - ugy van, a helyes nyomon vagy! Hogy ismered-e? Oh hogyne, hogyne! Csak gondolj vissza a kolostorbéli tánczestélyre, a nagyságos névestéjének második négyesére, mikor te majdnem sirtál - igen, igen a kis fekete Irma volt, aki olyan ábrándos megjegyzéseket irt bele mindennap a naplójába.

- Nos, engem nem ismersz meg?

Egy pillanatig felém nézett, aztán sikoltva bontakozott ki Andor - vagy Gyuricza? - karjából s könyek közt borult a nyakamba. Neki is azonnal eszébe jutott a kolostorbéli hálószoza, hol az ágyaink egymás mellett állottak s ahol egész éjjeleken át elbeszélgettünk egy-egy csinosabb fiatal ember felől. Sőt még föl is költöttük egymást, ha néha valami új dolog jutott az eszünkbe.

- Mit keressz te itt, Nina?

- Utazom Sopronmegyébe.

- Csak nem fogsz tán tovább menni ebben az időben?

- Miért?

- Mert elakadsz valahol a hóban.

- Istenem, istenem, mit tegyek hát?

- Oh fiam, azon nagyon könnyű lesz segíteni. Itt maradsz addig nálunk, míg ez a borzasztó idő el nem mulik.

- Nálatok? De hiszen a te szüleid Pestmegyében laktak azelőtt.

- Hát nem tudod, hogy én tavaly férjhez mentem?

- Kihez?

- Ehhez az urhoz itt ni!

S megkapva az utitársamat, szeretetreméltó mosolylyal mutatta be:

- Topolyi György, a férjem.

A nyomorult, aki az uton nőtlen embernek adta ki magát s nekem majd csaknem könyek közt vallotta meg, hogy szeret, most udvariasan meghajolt, s zavar nélkül nyult a kezem után:

- Oh, hiszen mi már ismerősök vagyunk...

Szerettem volna fölkiáltani: „Csaló, csaló, csaló! Hát ön, egy ilyen édes asszony birtokában még vasuti kalandokat hajhász s egy nőtlen ember arroganciájával udvarol? Sőt szerelmet vall s ábrándos szemforgatással fogadja, hogy sohasem fog megnősülni? Igen, uram, ön egy jellemtelen svihák!” De végre is meggondoltam, hogy e nyilatkozattal csupán a szegény Irmát teszem boldogtalanná, mert ez a kannibál még akkor is könnyen megvigasztalódnék, ha a felesége azonnal cserben hagyná.

Mosolyogva - hiszen te ismered az én borzasztó mosolyomat! - idegesen szoritottam meg az ujjai hegyét.

- Igen, egy kissé már ismerem önt!

A míg a felesége a kocsisal beszélt, titkolózva sugta a fülembe:

- Remélem, hogy nem haragszik?

- Nem tartom önt méltónak arra, hogy haragudjam.

Az estét és a másnapot, mint a postabélyegről láthatod, az ő csinos kis kastélyukban töltöttem, ahol a tiszteletemre nagyszerű vacsorát csaptak, amelyet a környék összes fiatalsága, - három fivér, akik közösen gazdálkodnak, - megtisztelt a jelenlétével. Mindannyi közt ez a jellemtelen kalandor volt a legelmésebb, aki a nejét - majd hiszen fogod olvasni egyszer az ujságokban - még okvetetlen meggyilkolja.

Éjfél után, ahogy a vendégszobában végre nyugalomra térhettem, sokáig szemembe tünt a világosság, amely a kastély másik szárnyából idecsillámlott: jeléül annak, hogy a boldogtalan házaspár még mindig ébren van s hogy az én kolostorbeli szomszédságomat most ez a sötétlelkű gonosztevő bitorolja. Furcsának találtam, kedves Pali, azt is, hogy Irma - akinek nem volt valaha előttem titka - most az egész éjszakára magamra hagy egy idegen férfiért, aki az összes barátnői szivekért kárpótolja. Szóval bánt, hogy ennek a leánynak már férje van, míg én, - hogy is irtuk csak az iskolai gyakorlatban? - míg én egyedül bolyongok az élet göröngyös utjain! Bevalljam-e neked: egy perczre irigyeltem e boldog asszonyt - ezért a szeretetreméltó gazemberért!”

A tömeggondnok.

Samu, mint első éves jogász, napokat evett. Az atyja minimumos tanító volt és jobb szerette volna, ha a fiából kereskedő vagy iparos válik. De Samu már gimnázista korában oroszlán-körmöket mutatott és egyre-másra nyerte az Önképzőkör összes díjait és jutalmait. A piáristák direktora az év végén magához hívatta az öreg tanítót és így szólott hozzá:

- Tudom, Gärtner ur, hogy az ég önt bőven megáldotta gyermekekkel... Tizenegy gyermek és négyszáz forint jövedelem, ez, szavamra mondom, nem bolondság... De mégis azt tanácsolom önnek, hogy Sámuelet ne vonja el a tudományos pályától.

Kinek nincs Budapesten egy nagybácsija vagy nénije? Samunak is volt. Egy néni, aki esernyőket árult egy kis kerepesi-uti boltban, s a Hársfa-utczában lakott, egy piszkos sárga ház harmadik emeletén. Egy homályos udvari szobában huzódott meg a fiatal jogász, s udvari ablakából nem igen láthatott mást, mint a szemközt lakó divatárus kisasszonyokat és a földszinten lévő kávémérést. És vádolják bár Samut a legprózaibb lélekkel, ő többet nézte a kávémérés otromba vajas süteményeit, mint a kokett divatárus-leányokat. Néha, a könyvei fölött ülve, ekként álmodozott magában:

- Oh, ha olyan nagy ur lehetnék valaha, hogy minden ozsonnakor a kávémba apríthatnék egy ilyen sütemény-szörnyeteget!

De ő nem volt ilyen nagy ur, mert csak napokat evett. Az atyja kijárta az ifjúkori barátainál, hogy a fiu hét különböző házban kapott ebédet, a hét különböző napjain. Az ifjúkori barátok közt volt két jómódu ember is, s így Samunak vasárnap és szerdán fényes ebédben volt része, de a többi napokon bizony nem igen étkezett úgy, mint a Véfour napi vendégei. Vacsorára pedig absolute nem telt bőven, mert állandóan verőfényes napok jártak és az esernyőáruló nénihez csak elvéte tévedt be egy-egy komoly szándéku vásárló...

Husvétkor azonban nagy öröm érte Samut és az ő egész családját. Atyja, a hitközség segélyével fürdőzni jött föl Budapestre és egy délelőtt az Erzsébetteri kioszk előtt, egy czilinderes urral találkozott, aki ismerősen nézett rá. Ez az ur Alster Emil volt, aki fiatal korában együtt lakott vele a Bodzafa-utczában, de azóta gazdag emberré lett. Ki ne ismerte volna az Alster nagy banküzletének hirdetéseit, melyek a lapok hátulsó oldalán oly óriási betűkkel hívták föl magukra a közfigyelmet? Az Alster-czég ígérvényeit már több izben szerencsésen kihúzták és legutóbb is az ő révén nyerte meg a bécsi községi sorsjegyek kétszázézer forintos főnyereményét egy szegény szlavóniai vasuti gépész. Az ujságok kiírták a szerencsés nyerő nevét és a gépész hálálkodó levelet tett közzé a lapok nyiltterében. És az Alster-czég hirneve és becsülete még inkább emelkedett a nagy közönség szemében.

Alster megfordult és a következő pillanatban keblére ölelte az öreg, meggörnyedt néptanítót:

- Ni csak, te vagy csakugyan... Ej, Albert, Albert, mennyire megöregedtél velem együtt...

Bementek a kioszkba és cognac-ot ittak. Beszélgetés közben szóba került Samu is és Alster így szólott:

- Derék, hogy ilyen szorgalmas fiad van. Mondd neki, jöjjön föl hozzám, valamelyik nap, ebéd után...

Samu egy kedden fölment. Alsterék az Andrassy-ut egyik elsőemeleti erkélyes lakását lakták. Őszintén szólva, Samu sohasem látott még ilyen lakást. Maga a nagy, sötét, tükrös előszoba, a függönyök, a kékfőkötős szobaleány, egy csomó fényes, parkettes szoba, a fekete zongora, melyen csodálatos girandole-ok álltak, a hüvös, nyugodt homály itt a zajos Andrassy-ut

közelében - mindez megijesztette kissé. Mennyire más volt itt, mint az ő protektorai házában, hol az ebédlőben is ágyak álltak, mert bizony nem igen telt külön szalonra és hálószobára. A szobalány bejelentette és Alster, aki éppen feketéjét itta és egy dohányból készült buzogányt tartott az ajkai közt, nyájasan a kezét nyujtotta neki:

- Szervusz Samuka, szervusz kis fiam... Üljön le és meséljen nekem valamit. Paulin, hozzon csak egy csésze feketét...

Samu leült, de nem mesélt semmit. Alster ur mondott el adomákat a régi időkből, mikor atyjával együtt kóboroltak az utczákon és ha kávéházba mentek, ketten ehettek csak egy kiflit, mert pénz éppen csak ennyire jutott. Szép napok voltak Samuka, boldogok voltunk, mert annyi idősek voltunk, mint te...

Mielőtt fölkeltek, Alster ur csöngetett a szobaleánynak.

- Mondja meg a kisasszonynak, szólt, hagyja abba a zongorázást és jöjjön be egy kissé hozzám.

Két percz mulva könnyü lépteket hallott Samu és a függönyön át egy tizenöt éves leány jött be, aki bámulva nézte végig az idegent. A leány szőke volt és kékszemü és egy csodálatosan szép, himzett kötényt viselt, amely a vállát is átfogta. Alster ur átölelte a leányt és ezt mondta:

- Ime Samuka, ez az én kis leányom, a ki szép és jó magaviseletü, de nem tudja a természet-tant. Pedig mit ér a szépség és a jó magaviselet, a kellő természettani ismeretek nélkül? E hiány pótlása te reád vár fiam. Hétfőtől kezdve naponként föl fogsz járnai hozzánk és az angol kisasszony jelenlétében oktatni fogod Margitot a reális tudományokban. Nos, leányom, nyujts csak kezet a jövődöbeli tanitódnak!

Samu helyzete jobbra fordult e nap óta, de Samu mindent megfontolva, mégsem volt boldogabb. A kávé mérés sütemény-mammutjait botrányosan elhanyagolta és este gyakran járt a színházba. A Feuillet Odio Maxime-ján könyezett és kalligrafikus betűkkel írta le minden tiszta papírra jövő drámái címét. A Hársfa-utca levegője, szatócsboltjai, külvárosi kis-asszonyai elviselhetetlenek voltak előtte, mikor az Andrássy-utra gondolt. Az esernyőáros nénike napokig nem hallotta a szavát, mert Samu korán lefeküdt, de sokszor késő éjfélig sem hunyta be a szemét. Meghallott minden csöngetést, a házmester álmos baktatását, a kávé mérésben tivornyázó bérkocsisok énekét. Ugy rémlett neki, hogy ő a valódi Odio Maxime, mert az ő Margitja még magasabban áll ő fölött, mint a büszke Laroque Margit a szegény, nemes ifju fölött...

Valahányszor a tanitási órák végük felé közeledtek és Margit reá függesztette tiszta, világos-kék szemét, Samu elborult lélekkel gondolta magában:

- Most megint nem fogom látni huszonnégy óráig! Milyen rettentő végzet, hogy én gummi-szagu könyvtárakban, piszkos hársfa-utcai házakban, nyomorgó kishivatalnokok pecsétes asztalkendői mellett vagyok kénytelen eltölteni az életemet! Milyen boldog volnék, ha örökké itt ülhetnék ebben a ragyogó lakásban és a szőke tanítványom zongorázását hallgathatnám! Nem enném, nem innám, mindig csak őt hallgatnám.

Samut néha meghitták a vasárnapi ozsonnákra, mikor a világos, ibolyaillatu ebédlőben egy csapat fiatal leánynak és a kisasszonyok bátyjainak egész lakodalmi asztalt terítették. Ilyenkor énekeltek, keringőt táncoltak, minden csodálatosan fényes és szép volt. Samu, ha ilyenkor egyedül ment haza a keskeny terézvárosi utczákon át, ha a kis boltokban sajtot, szalámit vásárló diákokat meglátta, elkeseredve dörmögte:

- Milyen más ott minden, milyen boldogok a gazdag emberek!

Nyáron Alsterék magukkal vitték őt Pörschachba, hol Margittal órákig kóborolt a zöld fák között, együtt ebédeltek, a villa terraszáról együtt nézték a sétálókat. De szeptemberben újra vissza kellett jönnie Budapestre és az esernyő-árus néni felbontatlan ágát újra fölbontották esténként.

Samu ismét hallgatta a csöngetést, a házmester kemény lépteit, a becsipett bérkocsisok kurjantását. A szive elszomorodott és ezt gondolta:

- Ha az Isten jó akarna lenni hozzám, az ő nagy kegyelmével tönkre juttatná a Margit atyját. Ha nem volna egyebe a rajta levő szoknyánál, ha egy szál kendőben menekülne az utcára, egyszerre térdreborulnék előtte és megvallanám, hogy szeretem...

De fájdalom, a jó Isten ma már nem kedveli a népmesei motivumokat. Margitnak sokkal többje volt a rajta levő ruhájánál, sőt a kelengyéje ki is volt állítva egy koronaherczeg-utczai kirakatban. Sőt nefelejttes tálczakendőket is kapott és pompás asztalfutókat és a konyharuháinak csodájára jött az egész Belváros és Lipótváros. És a népmesék hősnői nem is kapnak nyolczvanezer forintnyi hozományt és százötven forintos kashmir-pongyolákat. És a népmesék hősnőit nem esketik fényes segédlettel és üdvözlésükre nem érkezik négyszáz telegramm, a világ minden tájékáról.

Margit, mikor a bécsi urnak, aki atyja czégébe társul állt, örök hűséget esküdött, nyájasan tette kis kesztyüs kezét a Samu erős tenyerébe és így szólott hozzá megindultan:

- Köszönöm, köszönöm, maga jó volt hozzám mindig... Remélem az új házamban is sokat látom, mert a férjem is igazán kedveli magát.

*

Ki ne emlékeznék arra a szenzációs esetre, mikor az Alster Emil és Tsa czég egy őszi napon csődbe került? A két milliányi passzívával alig állt szemben nyolczszáz ezer forintnyi aktív vagyon s a nagy, európai hírű bankczég bukása egy egész csapatát rántotta magával a kisebb vidéki kereskedőknek. Az öreg Alster heteken át nem mozdult ki a lakásából és Bay Leon, a veje, ki a rossz nyelvek szerint ugyszólván egyedül kergette a czéget a bukás örvényébe, nyomtalanul eltűnt egy Amerikába vitorlázó gőzhajón.

Oh, Samuka már ebben az időben nem evett napokat. Samuka nagy partie volt, ügyvédi irodája tizenhatezer forintot jövedelmezett évenként, Erdélyben képviselői mandátummal kinálták. Az öreg néptanító előkelő kávéházakban sakkozott reggeltől estig, mert a fia az egész családot Budapestre hozatta. Samuka bucsut mondott a Hársfa-utczának és a Nádor-utca egy üveges folyosóján belül ütötte föl tanyáját és széles, világos angol pantalonokat viselt. A Lipótváros megsüvegelte Samukát és a rácsos raktárokon belül már olyanfélét is suttoztak, hogy a city képviselői székébe ő ül be egynehány év alatt.

Mikor az Alster Emil és Tsa czég nagy csődtömegét megkapta, egyszerre feltűnt előtte az Andrassy-uti palota és egy csodálatosan himzett, vállon át hajló kötényke, melyet egy kékszemű, világosszöke leány viselt. Samu így szólott magában, mikor a legbelső irodában forgatta az irásokat:

- Bolond dolog volna, ha én még egyszer napokat ehetném és tizenöt éves leányokat taníthatnék a természettanra...

Kilencz év nem nagy idő, de mikor egy délben az ajtaján kopogtattak s egy molett, szöke asszony kipirulva megállt előtte, Samu udvariasan szólt:

- Mit parancsol nagyságos asszony?

- Nem ismer? - kérdezte a vendég.

Samuka, a nagy, hirneves Samu fölugrott.

- Bocsásson meg, - dadogta - igazán nehezen ismertem volna föl...

Margit leült, haja még szőke volt, mint régen, mosolygó kék szemét bánatos felhő borította el. Asszonyi szépségében is megmaradt valami a leányos bájból, a kis Margit édes gráciájából, akivel együtt járta be valaha a wörthi tó partjait. De még sem volt többé az ő Margitja, aki kék ruhájában könnyedén rendezte az ozsonna-asztalt, aki a zongora mellett operette-keringőket játszott, míg a többiek tánczoltak.

Margit így szólott:

- Tudja a mi nagy szomorúságunkat, hiszen az ügy az ön kezében van. Azért jöttem önhöz, hogy a hozományomat és kelengyémet bejelentsem, mert az engem illet meg a tömegből. Talán segítségemre lehet, ifjúkori barátságunk emlékeért.

Samu világosan érezte, hogy ezt kellene mondania:

- Oh, nagyságos asszonyom, kilencz éve várom azt a napot, amelyen megvallhatom, hogy szeretem... Elmondtam volna kilencz év előtt, de akkor nem volt egy tisztességes kabátom és önnek nyolczvanezer forintnyi hozománya volt, a kelengyén kívül. Mint kívántam akkor, hogy önnek se legyen többje egyetlen szoknyájánál. A zsúrjaira nem jártam el, holott biztosított, hogy a kedves férje is kedvel és nem szegődtem lovagul az ön aranyszőke udvarába. De most, hogy busan és elhagyatva áll itt, most már térdre borulhatok ön előtt és elmondhatom, amit forró szivem parancsol: szeretem, szeretem, szeretem...

De Samu nem mondta ezt, Samu cigarettára gyujtott, mert Samuban nem volt többé semmi a napokat evő diákból. Papírt és czeruzát vett elő és így szólott:

- Diktálja hát az igényeit, nagyságos asszony!...

A kolostor vendége.

I.

Borbála asszony, a kolostor kapusnője arra ébredt föl mélységes álmából, hogy erősen verik odakünn a tölgyfakapu vasfogóját. Gyertyát gyújtott és megnézte az órát; XI után volt tiz perczel. Ugyan kinek akadhat dolga ilyenkor a kolostor ájtatos lakóival? Borbála asszony úgy emlékezett, hogy este sűrű hófellegek szitáltak a sötét levegőben; sietős, vagy boldogtalan ember lehet, aki éjnek évadján hagyja oda az ő nyugalmas ágyasházát.

Harmadszor is megismétlődvén a kopogtatás, Borbála asszony magára öltött egy meleg kendőt s kiczammogott a kapuig.

- Ki van itt? - kérdezte hangosan.

- Én vagyok Borbála asszony, én, - felelte egy reszkető leányhang - Turóczy Anna, hiszen emlékszik még reám...

- Annácska, a kis Turóczy Anna? Ej, szegény kisasszony, hogyan kerül ön ide?...

Nem várta meg a feleletet, hanem gyorsan kinyitotta a kaput. A hideg, havas éjszakából egy roskadozó leány bukott be a homályos folyosóra.

- Mi történt önnel szegény kisasszony? - kérdezte Borbála asszony szánakozva.

A leány leesett a lépcsőfeljárás kövére s nedves haját sirva rejtette el a kapusné kendőjébe.

- Meghalni volna jó, - zokogta - meghalni édes Borbála asszony...

A vén kapusné kétségbeesetten tipegett.

- Nono, hát térjen magához kisasszony... No édes bogárkám, jöjjön be a hideg lépcsőről... Odabenn meleg van a portán, mindjárt jobban lesz, meglátja...

Ekkor félrecsuszott a leány havas kendője s Borbála asszony ijedten állt meg a kis tolvajlámpa világosságában. A kendő alatt, a leány karjában egy szunnyadó baba hevert; nedves, összecsucsorított ajkai gyöngén lélekeztek, a szeme le volt hunyva. A kapusné tétovázva kérdezte:

- Kié ez a gyermek?

- Az enyém Borbála asszony, az én véreimből való vér. A halálom lesz, bizonyosan a halálom lesz, de hát lehet-e azért nem szeretni ezt a porontyot?...

A portában a remegő leány összekulcsolta a kezét.

- Édes jó Borbála anyó, hallgassa meg a kérésemet... Talán az utolsó lesz, a legutolsó az életemben, mert tudom, hogy nem viszem már soká...

- És mit óhajt?

- Keltse föl rögtön a fejedelemasszonyt és vegye rá, hogy azonnal beszélhessek vele...

Borbála asszony ijedten tartotta a kezét a szeme elé.

- De az Isten szerelmére, mit gondol? Éjnek éjszakáján, amikor minden teremtett lélek alszik...

- Mindegy, beszélnem kell vele.

- De kisasszony...

- Nem teszi meg, hát nem teszi meg, édes Borbála asszony?

Oly szomorúan nézett rá, hogy a vén kapusné elszántan kelt föl a helyéből.

- Jó, - mondta - hát föl fogom költeni, bármi történik velem. Hiszen rosszabb volnék a vadállatnál, ha ebben a nyomoruságában ellenkezném vele...

Lépései elvesztek a lépcsőház magas kanyarulatában. És a leány, magára maradván, fuldokolva esett le a glóriás égi asszony képe elé, aki szeliden, jóakarattal nézett rá a szegényes fakeretből.

- Légy velem, - suttogta - ne hagyj el, ne taszíts el kegyes mennyei királyné... Hiszen anya voltál te is, ki látna jobban a szivekbe, mint a te szerető szemed!

Csöndesség volt, csak egy mécses égett a boltozatos szobában. És a szegény leánynak úgy tetszett, hogy a kép megszólal az éjszakában:

- Anya voltam én is és én értelek, szegény asszony... Nem hagylak el, mert hiszen itt vagyok én csak otthon, a szerencsétlenek szívében...

Borbála asszony a vállára tette a kezét.

- A fejedelemasszony ébren várja kisasszony...

A lépcsőkön égett egy vérvörös lámpa. A leány visszafojtotta könyeit és odafenn rátette a kezét a magas, dupla ajtó kilincsére...

II.

Egy pillanatra átfutottak a lelkén múltjának elveszett hangulatai, a boldog évek emléke, melyeket romlatlan szívvel töltött itt valaha, a kolostor csöndes falai között. A zongorásterem, az olvasmányok, a park fehér utjai, a kápolna színes ablakain beszűrődő napsugár, a pajkos, jókedvű leánypajtások. És maga előtt a világos fogadóteremmel, a falak nagy aranykeretes képeit látva, egyszerre eszébe jutottak a komoly, félelmetes délutánok, amikor egy-egy csinytevés miatt kegyetlenül idecsitálták őket a fejedelemasszony színe elé.

Akkor tán jobban félt, mint most, ezen a borzadalmas éjszakán. A fejedelemasszony éjjeli köntösben ült az egyik karosszékben s csodálkozva állott föl a helyéről, mikor a leány tétovázó alakja megjelent az ajtóban.

- Hogy kerül ide kisasszony?

Anna térdre esett, feje keblére hanyatlott, mint egy vergődő galambé.

- Itt vagyok, - mondta megtörve, mert itt akarok meghalni ezek közt az áldott falak között...

- Hát mi történt önnel, szegény gyermek?

Leültette az egyik fauteuilbe, haját végigsimitotta jóságos kezével. A leány elrejtette fejét a karosszék bársonyába.

- Másfél év előtt mentem el innen az atyám falusi kastélyába. Mama régen meghalt, csak a sirbolt vasajtaján át beszélhettem vele. Az atyám másodszor is megnősült, az új asszony gyorsan urrá lett mindenütt, ahol azelőtt a szegény mama volt otthon. Ki törődött volna itt velem? Magam kóboroltam az erdőben, órákig elüldögéltem a park elhagyott helyein, Mihálylyal, az öreg kertészszel beszélgetve. Oh, asszonyom, hányszor visszasírtam ide. Egyszer hazajött Gyuri, a plébánosunk unokaöccse, aki Pólában volt három évig a

tengerészeknél. Gyuri hozzámszegődött az erdőben és gyakran könyezve beszélt a mamáról, aki gyerekkorában fel-fel hívta a kastélyba, kövér lasponyákat hozott neki az éléskamrából és házakat épített színes kövekből. Néha kisírtam magam a Gyuri keblén és egy tavaszi napon, amikor az erdőben már langyos hóviz öblögette a bokrok friss zöldjét és a kövek alatt álmos katiczabogarak mászkáltak, egy reggel azt ajánlotta, hogy szökjünk meg. Eleintén mitsem akartam hallani erről, de később a sirbolt vasajtajánál esküdött meg, hogy sohasem hagy el. Egy este, mikor az édesatyám nem volt otthon, sietve összecsomagoltunk mindent és lopva elutaztunk az éjjeli gyorsvonattal. Meg sem álltunk Olaszországig, a tengerig...

Hat hónapig kóboroltunk össze-vissza és lassankint minden ékszeremtől meg kellett válni, ami még mamától reám maradt. Egy éjjel valami stájer falusi korcsmában szálltunk meg, ablakunk alatt egy hegyi folyó zugott tova a hegyek felé. Mikor fölédtem, Gyuri nem volt mellettem és a korcsmáros mitsem tudott róla. A fűrészmalom emberei láttak hajnalban egy fiatalembert, aki az erdőnek vette útját, de siető alakját hamar elnyelte előlük a fák sűrűje. A major két-három mindenese átkutatta az erdőt, de Gyurinak teljesen nyoma veszett. Egyedül maradtam, idegen emberek közt, jóformán egyetlen krajczár nélkül...

Gyalog indultam tova, az erdőn át. Néha szembetalálkoztam egy-egy vad külsejű suhanczczal, de senkisé is emelte rám a kezét. A falukban bámészul néztek rám a felciczomázott leányok. Egy korcsmából éjnek idején kellett tovamenekülnöm, mert a mulató legények gunyos célzásokat tettek rám. Hallgató temetők mellett zarándokoltam el, egyszer egy jószívű molnárnál feküdtem két napig. Magamhoz tértem, tovább siettem, a messze hegyek elmosódtak szemem előtt. És egyszer csak leroskadtam, erőm elhagyott, nem jöhöttem tovább.

Egy öreg, német asszony háza előtt volt; áldott legyen ez a ház és ez a jó, kegyelmes öreg asszony. Négy hétig feküdtem a magas ágyban, a falusi piktör Krisztus-képe alatt; négy hét múlva tovább indultam innen, egy kicsiny gyermekkel karjaimban...

Kibontotta kendőjét, a gyermek még mindig édesen szunnyadt. Kövér kis ujját szájában tartotta, keblecskéje gyöngén pihegett.

- Így jöttem tovább, - folytatta a leány. - Elmondjam-e asszonyom, mit szenvedtem e borzadalmas uton? Sokszor azt hittem, hogy az utfélen hunyom le mindörökre a szememet és mégis eljutottam idáig. S mikor éjjel megláttam végre a kolostor tornyát, így szóltam magamban: Elüznak-e könyörtelenül innen, ahol a jó Isten lakik? Nem adnak-e egy nyugalmas ágyat, ahol egyszer csak véget ér az én passzióm? Tovább kergetnek-e vajjon a hideg, havas éjszakába? És akkor megzörgettem a kaput, amelyen belül boldog voltam egyszer - és most itt vagyok, itt vagyok, asszonyom...

A fejedelemasszony fölkel a helyéből, szigoru alakja lehajolt a szerencsétlen leányhoz, kezét a fejére tette:

- Fekügyék le, gyermekem, majd reggel megbeszéljük a többit... Bizzék a jó Istenben, az nem hagyja el...

Csöngetett Borbála asszonynak, aki gyorsan tipegett föl a lépcsőkön.

- Vezesse a kisasszonyt a vendégszobába és reggel ne háborgassák, amíg föl nem ébred.

Tíz percz múlva békén szunnyadt a leány a szendergő gyermek oldalán. És Borbála asszony nem mozdult el ágyától, hanem valami öreg, pirosbetüs könyvet betűzgetett hajnalig a lámpa gyér világosságában.

III.

A nővérhez, aki a kávé t pörkölte, titokzatosan szolt Borbála asszony kora reggel:

- Pszt, csöndesebben, nehogy a kicsike fölébredjen...

Mindenki lábujjhegyen járt, mert egyszerre szétfutott az éjjeli látogatás hire. És e tiszta teremtek közt, akik mellett nyomtalanul suhan el az élet minden piszkossága, senkinek sem jutott eszébe a leány nagy büne, hanem mindannyi az ártatlan babára gondolt, aki jóízűen szunnyad a kolostor békés falai között.

Egy baba a kolostorban, ez valóban különös dolog volt. A fejedelemasszony így szolt reggel a nővérekhez:

- A babát nem tarthatjuk itt, mert ebből nagy baj származhatnék. Meg kell várni, amíg a szegény leány magához tér kissé és akkor visszaküldjük az édes atyjához.

A nővérek fehér capuchonja olykor megjelent a vendégszoba ajtajában:

- Hogy van a baba, Annácska?

- Alszik, - mondta suttogva a leány.

A fehér capuchon fölibe hajolt az alvó gyermeknek, aki álmában szeliden mosolygott. És a nővér megcsókolta a baba tiszta homlokát.

Csodálkozva látták a bentlakó növendékek, hogy a szigorú nővérek kegyesek és elnézők egy-néhány hét óta. Békén pihent a hosszú papírnelyv, melyet máskor a fecsegők nyakába akasztottak és rengeteg tömegét osztották szét a jutalmul szolgáló szentképecskéknek. Néha az előadó kisasszony hirtelen abbahagyta a Cartesius-féle ördögöcskék magyarázatát és figyelve emelte föl a mutatóját.

- Pszt, - szolt - legyenek csak csöndesen egy pillanatra.

Ilyenkor úgy tetszett a jó nővérnek, hogy gyereksírás veri föl a kolostor valamelyik félreeső folyosóját. Ej, ej, ugyan mi baja lehet a babának?

A fiatalabb nővérek félénken nézték olykor, amint Anna a gyerekekkel babrál. Néha így szolt egyik-másik:

- Adja csak ide a babát Annácska, hadd csititgatom egy pillanatig...

Aggódva ringatta karjaiban a kicsikét, mely nevetve nézett a nagy, fehér capuchonra. Néha feléje kapott kövér, dundi kezecskéjével...

Végezven mindennapi ájtatosságukat, az apácák kíváncsian kérdezték meg egymást a folyosókon:

- Fölkelt-e már a baba?

A fejedelemasszony maga dugdosta a piskótát a gyermek édes ajkacskái közé s a nővérek tapsoltak, amikor a baba végig megette az édes, omlós süteményt.

Egy reggelen azonban így szolt a fejedelemasszony:

- Ama szegény leány erős és egészséges lett az Isten mérhetetlen jóvoltából. Most már nem szabad tovább itt tartanunk őt, mert nagy baj származhatnék kolostorunkra. Jövő héten utnak fogjuk indítani az édes atya kastélyába.

- És a baba? - kérdezte az egyik nővér.

- A baba vele megy, hiszen csak nem tarthatunk csecsemőt a kolostorban...

Elszéledtek a nővérek, de senkisémet evett ezen a napon. Mi lesz a kolostorral, ha a babát elviszik innen? Oh, édes Istenem, milyen szomorú élet virrad a hideg elhagyott folyosókra. Az apácák imájuk végeztével még egyszer térdre estek a Szűzanya szobra előtt:

- Kegyes égi asszony, - rebegték - ne engedd, oh ne engedd, hogy a babát elvigyék a kolostorból...

A Szűzanya meghallgatta kérésüket, mert a fejedelemasszony így szólott hétfőn este:

- Holnap kellene elküldenünk a szerencsétlen leányt, de hiszen nem tudunk megválni a gyermektől. Maradjanak hát tovább is a kolostorban, de a jó Isten legyen velünk... Mert ha a méltóságos püspök értesül valahogy erről a titokról, nagy veszedelem származik belőle mindnyájunkra...

De a püspök nem jött és a baba pompásan fejlődött. Ha nevetett, mintha napsugár és gyöngyvirágillat lopódzott volna be a folyosókra, ha sirt, lehajtott fővel jártak ide-oda az apácák. Ilyenkor aggódva bujtak össze egy sarokban a fehér capuchonok:

- Mi baja lehet, ugyan mi baja lehet?

Husvét előtt két héttel Borbála asszony magából kikelve jelentette az egyik nővérnek:

- A méltóságos püspök fogata állt meg odakünn a kapu előtt.

IV.

Szerencsére volt még annyi idő, hogy a gyermeket elrejthessék a kápolna sekrestyéjébe. A püspök titkárával jött s derülten hallgatta végig a növendékek feleleteit. Később helyet foglalt pár perczre a fejedelemasszony szalonjában, majd a nővérek kíséretében végigjárta a folyosókat és szobákat s a kápolna bársony térdeplőjén is meghajtotta őszbeborult fejét.

Ekkor történt, hogy a sekrestye bezárt ajtaján át gyereksírás hallatszott az imádkozó egyháznagy fülébe. A fejedelemasszony elsápadva suttopta:

- Oh, kegyes asszonyunk, most légy velünk...

A püspök fölkelt helyéből és szeme szigorúan járta végig a nővérek aggódó csoportját. Mint egy sereg vergődő galamb, hajoltak össze félénken az apácák hófehér fejkötői. A püspök csodálkozva kérdezte:

- Micsoda gyereksírás ez?

Felnyitotta a sekrestye ajtaját s ime, a padló kőkoczkáin, egy puha vánkoson megpillantotta a gyermeket, amely keservesen sirt.

- Honnan kerül ide ez a gyermek?

A fejedelemasszony lehajtotta a fejét.

- Egy szegény leányé, aki itt keresett menedéket. Nem volt szívünk, hogy elkergessük innen, mert mindannyian becézgettük a gyermeket és nem volt bátorságunk, kötelességünkhöz hiven, bevallani vakmerő cselekedetünket...

A püspök összeránczolta szemöldökeit, de e pillanatban egy napsugár szökött be a sekrestye magas ablakán és tündöklő fényességbe vonta az aranykeresztet, amely az egyháznagy nyakában lógott. A gyermek abbahagyta a sírást és kezecskéjével a kereszt felé kapott. Meztelen lábaival vigan kalimpálni kezdett és nevetve tekintett a püspök szigorú arczába.

A fejedelemasszony ijedten állt ott, de a püspök most tréfásan simogatta meg a baba kövér kezét.

- Topp, baba, topp! - mondta neki szeretettel.

Meg egyszer visszanézett a babára, mely nagyszerű kedvvel hempergette magát a beáradó napsugarakban. Azután nyájasan bucsut intett az apácáknak és titkárával együtt elhajtatott a kolostor elől.

Egy kinevezés története.

I. A gránátos szép ember volt.

Az ötnapos parlamenti szünetet az államtitkár arra, használta föl, hogy a felesége új birtokát megtekintse. Alsó-Zsilipvölgyet Helén a saját pénzén vásárolta még decemberben, de azóta sem ő, sem a férje nem szabadulhatott el a fővárosból. Új beruházásokra lévén szükség, Helén irt neki Mentoneból, hogy az első alkalommal ránduljon le, s az államtitkárnak éppen apropos-ra jött a parlamenti bizottságok lomhasága. Míg a törvényjavaslatokat a nehézkes gépezet lemorzsolja, ő éppen visszatérhet a zsilipvölgyi kastélyból.

A kupéban rajta kívül senkisésem ült. Eleintén egy új regényben lapozgatott, de később megunt a bamba márki történetét, aki mindig szentimentális ömlengésekben tör ki, ahelyett, hogy férfiasan megmondaná, mit akar? Kiment az összekötő folyosóra, s a hegyeket nézte. Túrhetetlennek tetszett előtte, hogy most hatodfél óráig egy üveges kalitba legyen zárva, s mikor megfordult, egy apró cipőtalpat pillantott meg a szomszédos kupéban, a bolyhos utazószőnyeg alatt.

- Tehát utitársam is van! gondolta kissé vidámabban.

Óvatosan benézett az ablakon, de nem látott sokat. Mindössze egy kékfátyolos szalmakalapot, s egy apró kezecskét, mely az utizőnyegen pihent. A méltóságos urnak viharos fiatalága volt, s a nők iránt való lelkesedéséből még mindig megőrizett egy gyűszűre való. Így töprengett hát magában.

- Végre is, miért ne lehetne szép és fiatal?

Nem volt szükség arra, hogy ezt a gondolatot szuggerálja magának, mert az utitársnő nem sokára fölbredt. A kék fátyol alól egy pisze orr s két világoskék szem bukkant ki, s a halvány-sárga utazóköpeny lágyan övezett körül egy karcsu női derekat. Az államtitkár meglepetve dörmögte:

- Hiszen ez Ujhelyi Ninus...

Ismerte ezt a zseniális leányt az ő főváros vendégszerepléséből, mert Ujhelyi kisasszony többször föllépett a divatosabb operettekben. Szerződése nem volt, de minden órán várták, hogy az igazgató a színházhoz csatolja. Az államtitkár többet is tudott felőle: hogy az atyja kórházi hivatalnok, anyja nincs, hogy ugyyszólván egészen a saját lelkiismeretére van bízva. Elsőrangú lelkiismeret volt-e ez, vagy kissé gyűrődött már: erről sokat vitatkoztak a művészi körökben.

Bólintott a fejével, Ujhelyi kisasszony mosolyogva visszaintett. Nem volt kétség, hogy ő is ismeri az államtitkárt, - ugyan ki ne ismerte volna őt? A jövőbeli miniszter - a képviselőházban meg voltak győződve, hogy az lesz - letette hivatalos arcát, s oly barátságosan tekintett az énekesnő felé, mint régen szokott, boldogult segédfogalmazó korában. Mikor a primadonna kilépett a folyosóra, gyorsan fölhasználta az alkalmat, hogy bemutassa magát:

- Dánosi vagyok! - szólt meghajolva.

Ujhelyi kisasszony pirulva válaszolt:

- Tudom, sokat látom...

- Talán a Házban?

- Nem, az utcán, koncerteken, mindenütt. Legutóbb Ő Felsége bevonulásánál, mikor a világoskék diszmagyart viselte...

Az államtitkár lekötelezőleg szives volt.

- Oh, Kegyed sem ismeretlen előttem... Tudja, ott voltam, mikor a híres Gesztenyesütő-dalt énekelte...

- Az Építő-Iparosok hangversenyén?

- Igen, igen, a tapsolók között.

- Kár, - szólt Ujhelyi kisasszony - mert szebben énekeltem volna, ha ezt tudom...

Dánosi czukorral kínálta, később leültek. A méltóságos ur vigan csevegett, mint egy festő vagy egy diák. Beszéd közben megkérdezte:

- Hova utazik?

- Nyitrára, ahol szerdán játszani fogok. Denise de Flavignyt adom, a Nebántsvirágba. Szép lesz, maga az uniformis másfélszáz forintomba került.

- Denise-t, lelkesedett az államtitkár, az valóban kedves lesz Kegyedtől!

S minthogy jó zongorista volt és ismerte a francia vaudevilleket, halkán dudolta:

A gránátos szép ember volt,
És Nürnbergből jött lovon....

Ninus elmondta később, hogy a szerződése még mindig nincs aláírva, mert a direktor kétezer forinttal kevesebbet ígér, mint amennyire ő reflektál. Pedig ő alig engedhet többet, mert, fájdalom, szegény leány és nagyon is rászorul a keresetére.

- Majd csak elszánja magát a direktor, - szólt jóakarattal az államtitkár és megadja mindazt, amit Kegyed kíván.

A konduktor, aki valaha dijnok volt a miniszteriumban, később izgatottan ujságolta a fűtőnek:

- A méltóságos ur pompás hangulatban van... Egy igazi havannával kínált meg, mikor az imént bent jártam a kupéjában.

II. Utazás Zsilipvölgyére.

Nem nagyon messze az alsó-zsilipvölgyi állomástól, az államtitkár ekként szólott a szép Ujhelyi kisasszonyhoz:

- Vigyen el az ördög minden föllépést és vendégszereplést. Ha van Kegyedben egy kis bohémvér, rám hallgat. Táviratozzon a direktornak, hogy utközben baja esett és szökjék meg velem Zsilipvölgyére. Ne ránczolja a homlokát, hiszen nem gondolok rosszra. A kastélyban a vén tisztartónéhoz szállásolom, de előbb e momentán-mama jelenlétében rendezünk egy kedélyes vacsorát...

- Méltóságod nem egészen józan! - szólt szemtelenül a kis énekesnő.

Dánosinak tetszett ez a bizalmasság és jókedvűen folytatta:

- Ugyan miért ne tenné meg?... Ismeri ott valaki vagy látja egy teremtet lélek? Zsilipvölgyén nincsenek ujságírók és nincsenek színházi habituék. A tisztartó nem gondolkodik fölösleges dolgokon, a tisztartónénak pedig az lesz a legfőbb gondja, hogy Kegyed jól alugyék az

ágyában. Nos, miért haboznék tehát? Biztosítom, sohasem fogja olyan jól érezni magát, mint ebben a kétszázéves kastélyban.

- És létezik az a tisztartóné? - kérdezte Ujhelyi kisasszony szigorúan.

- Becsületszavamat kötöm le, hogy vénségénél csak az erényei bojtortjánosabbak....

A primadonna szeretetreméltóan kényeskedett:

- Nem.... mégsem lehet.... hátha meg tudná valaki....

- Ugy kicsoda tudhatná meg?

Ujhelyi kisasszony habozva dobolt a kupé ablakán:

- Nem.... ne is kívánja.... veszedelmes játék volna....

És villogó szemekkel tette hozzá:

- Pedig, becsületesemre, tetszik ez a gondolat... Lássa több bennem a bohémvér, mint akármelyik süldő jogászban.... Egy kissé megugrani a világ előtt, ez csöppet sem volna az izlésem ellen....

Dánosi lelkesedve folytatta:

- Ne habozzék, jöjjön.... Miről van szó, végre is.... Együtt fogunk vacsorálni s holnap megmutatok Kegyednek egy csapat rabló-lovagarczképet. A Hydderek, akiktől a kastélyt vettük, hűségesen megőrizék az őseiket. Reggel magunk fogunk néhány pisztrángot és alkonyat táján kilovagolunk....

- Van ott valami szelid paripa?

- Oh, valóságos bárányok egy-egy táltos ló külsejével....

Ujhelyi kisasszony sirt is, nevetett is, akár a habozó gyerekek.

- Ne szóljon, ne beszéljen többet, mert még igazán kedvet kapok hozzá....

- Aztán meg azt is megbeszéljük valami okos módon, mint vehetnők rá a direktort, hogy a szerződést aláírja....

Ninus felállt a helyéből:

- Szavát adja, hogy nem él vissza a helyzettel?

- Hogyne adnám...

- És a vén tisztartónét nem valami Scott-Walter-féle regényből lopta?

- Csupán közigazgatási műveket olvasok, azokban pedig nincsenek tisztartónék....

- Jó, tehát hiszek Önnek és elmegyek....

Behívták a konduktort és a legközelebbi állomáson föladatták a táviratot. Mig a vonat lassan czammogott tova a pipitéres töltésen, a villamos hír gyorsan futott végig a végtelen dróthuzalon, mely a világot átövezi.

És a szegény nyitraiak hiába ostromolták a színházi pénztárt, mert a szép Denise de Flavigny nem fogja elénekelni az ezred dalát.... Denise de Flavigny este kilencz óra tájban egy becsukott batárban ül, mely a sötétben vigan gördül tova a zsilipvölgyi állomásról a kétszázéves kastély felé. Lám, már ott feketéllik a kis négyszögletes torony, mely alatt, bibliai magányosságban ül egy vén tisztartóné, ki köti, folyton köti a véget nem érő harisnyákat....

III. A Gazdasági Egyesület.

Mikor a batár a sötét gesztenyefasorba befordult, Dánosi ezt sugta az Ujhelyi kisasszony fülébe:

- Pompás kis fészek és nem fog benne más embert találni, mint a tisztartót és a feleségét.

A nehéz kapuboltozat alatt hirtelen vérvörös fény világította meg a batár üvegtábláit, s az államtitkár kissé megütődve tekintett ki a hintó oldalsó ablakán.

- Szavamra, mondta, úgy rémlik nekem, hogy itt fáklyákat emelgetnek....

Mikor a batár befordult a kapu alá, egetverő éljenzés reszkettette meg a boltíves csarnokot.

- El vagyok veszve! - dadogta Ujhelyi kisasszony.

Dánosi kiszállt a kocsiból, Ujhelyi kisasszony haja Tizianszerű jelleget öltött az exotikus világosságban. A bejárás körül tizenöt-husz fekete frakkos, fehér nyakkendő ur állott ünnepies tartással, s egy kopasz, érdemrendes hazafi merészen előbbre huzván a kezelőit, a következő beszédet tartotta.

Méltóságos Államtitkár Úr!

A megyei Gazdasági Egyesület hosszú hetek óta várja az alkalmat, hogy Méltóságodat a vármegye területén üdvözölhesse.

Egyesületünk megtisztelte önmagát azzal, hogy Méltóságodat disztagjául választotta, s ezáltal még szorosabbra fűzte a kapcsolatot, mely Méltóságod és a megye közönsége közt már eddig is fennállott.

A gazdasági élet terén, hazánk minden vidékén sok és fontos teendő várakozik a hivatott férfiakra. Hazánk már alkotásánál fogva is agrikulturnális állam lévén, legnagyobb érdekeinket a gazdasági és földmívelési ügyek képezik. Szükség van minden buzgó emberre, nehogy a gazdasági válság végzetessé váljék reánk nézve. Méltóságodra számítunk, - ami kis körünk éppen úgy, mint a tágabb haza mely Méltóságodat oly diszes polczra állította.

Üdvözöljük Méltóságodat és kérjük szives jóindulatát egyesületünk részére. Ebben a reményben kiáltjuk háromszor szívünk mélyéből: Méltóságodat, egyesületünk disztagját, az Isten a végső határig éltesse, éljen, éljen, éljen!

- Éljen! - zugta rá harsogva a deputáció Dánosi mosolyogva hajolt meg és így szólott magában:

- Vinne el az ördög minden gazdasági egyesületet!

De hangosan így folytatta:

- Köszönöm, Uraim, a megtisztelést és ígérem, hogy mindig buzgó tagja leszek egyesületüknek. Most nem szólhatok többet, de majd tetteim beszélni fognak helyettem. Éljen az egyesület, éljenek Önök t. Uraim!

Kezét nyujtotta Ujhelyi kisasszonynak, hogy a kocsiból kisegítse. A deputáció kíváncsian nézte a szép leányt, aki sápadtan dőlt az államtitkár karjára. De Dánosi elszántan fordult hozzá:

- Engedd meg, leányom, - szólott (s kissé megszorította a Ninus karját) hogy a Gazdasági Egyesületet bemutassam....

Ujhelyi kisasszony az életben sem volt rosszabb színjátész, mint az operette deszkáin, s bájos mosolylyal válaszolt:

- Mutasd hát be az urakat, apa!

IV. Az aljegyző.

A vacsora fölött az alispán, a Gazdasági Egyesület elnöke, a Ninus jobb oldalán ült. Ő töltötte neki a bort és csodálatos dolgokat mesélt a megye természeti szépségei felől.

- Ha egyszer nyáron jön ide a méltóságos kisasszony és megnézi a zsilipvölgyi vizesét, sohasem fog innen elkiváncozni.

- Egyszer meg fogom nézni mamával, - felelt Ujhelyi kisasszony kedveskedve - ő általában nagyon szereti a természetet.

Az alispán szép tószta után Kesereő Sámuel, evangélikus lelkész, a megye legkiválóbb szónoka, ékes beszédet mondott az államtitkár családjának gyönyörű virágszálára, a háziasság, a női erények és a hazaszeretet kertjének fésző bimbójára, a méltóságos kisasszonyra.

- Miként a démutka kiválik a tarka virágok közül illatának nemességével, akként válik ki ő is a többi hajadon közül egyszerű és illatos erényeivel....

Nagy éljenzés fogadta a szép hasonlatot, de Ujhelyi kisasszony elfintorította az orrát.

- Ha még egy óráig itt maradok, - gondolta magában - ez az öreg pap az ezerjófűhöz fog hasonlatosnak találni....

Vacsora után egy fiatal földbirtokos a zongorához ült s magyar dalokat játszott. Mikor a fekete kávéfőlszolgálták, Ninus egy perczre közel férközött Dánosihoz, s izgatottan sugta a fülébe:

Az a czvikkeres, szőke fiatal ember valaha egy folyosón lakott velünk Budapesten, s nekem gyermekkoromban udvarolt....

Az államtitkár később megkérdezte az alispánt:

- Kicsoda az a szőke, czvikkeres fiatal ember?

- Az Német ur, törvényszékünk aljegyzője.

- Intelligens embernek látszik, küldje csak ide....

Az államtitkár maga mellé ültette Német urat, s hosszabb megszólítással tüntette ki. Német ur elmondta, hogy Budapestre szeretne jutni, de ehhez, fájdalom, nem sok reménysége van. Pedig minden kívánsága oda hívja és itt van lenyüggözve egy kicsiny, vidéki városban.

- Sokat jár Budapestre? - kérdezte érdeklődve az államtitkár.

- Minden télen. A farsangban rendszeren ott töltök pár hetet, s végig tánczolok néhány bált. Az idén a méltóságos kisasszonyt is láttam az Építő Iparosok bálján....

- Igen? - kérdezte mosolyogva az államtitkár.

Megkínálta az aljegyzőt egy szivarral, később újra cerclét tartott az urak között. Az alispánnak megígérte, hogy legközelebb lejön a Gazdasági Egyesület közgyűlésére. Az evangélikus papnak szemébe mondta, hogy nála külön orator nem igen találkozik a parlamentben....

Két óra felé Ninus kijelentette, hogy álmos. Az urak kezét csókoltak és visszavonultak kijelölt lakosztályukba. A gesztenyefasorra és a kastélyra fekete éjszaka borult.

V. Német Elek.

A „Budapesti Közlöny” egyik utóbbi száma a lap élén a következő kinevezést közölte:

Ő felsége a király az igazságügyminiszter előterjesztésére Német Elek zsilipvölgyi járásbirósági aljegyzőt a budapesti X. kerületi járásbirósághoz kir. aljársbiróvá nevezte ki.

Szilveszter testvér álma.

Nem tudom, emlékeznek-e önök a jó Szilveszter testvérré, a kit valaha az utszéli komédiások kocsijába kergetett a juliusi vihar, s a ki a signor Artignelli pompás rüdesheimi borától annyira megfedekezett egy délutánra az ő istenes hivatásáról. A szegény fráter, a ki azon az estén szégyenkezve borult le a kegyes szüz szobra elé, még mindig sorra járja laptikájával a környék országutját és falvait... De az üzlet rossz és a koldulás alig jövedelmez valamit... A kolostorban szomorú élet van mostanában, s a levert atyák még Dominik urnak, az ő híres francia szakácsuknak is fölmondani készülnek...

Szilveszter-testvér, a kinek zöldes reverendáját az utolsó kukoriczacsósz is ismeri, ezt a prédikációját mondta el a domborádi bucsun, ahova a Bakony minden ájtatos svábja, parasztja összegyülekezik évenként.

*

Oh, kedves fiaim, milyen rettenetes álmom volt a múlt éjjel!... Azt álmodtam, hogy örökre behunytam a szememet és Filemon, a szegény csacsi, árván maradt utánam az istállóban. A laptika, amelyet ti mindannyian ismertek, nem nyikorgott többé az országutakon, s az öreg gvárdián a kolostor templomában meghatva énekelte utánam a rekviemet. A páterek egy nap szomorúan szürcsölték a Dominik ur aranysárga levesét, mert Szilveszter-testvér, az ő leg-hivebb szolgáljuk, örökre bucsut mondott a földieknek.

Meghaltam, édes fiaim, mint egy béka. Lelkem odafenn lebegett az aranyosszélű felhők között, a honnan a legmagasabb hegy is akkora, mint egy vakandturás. Mindig messzebbre, mindig magasabbra távolodtam el tornyaitok fölül és a szívem, higgyétek el, nem volt egészen fájdalom nélkül.

Esteledett, a mikor a mennyország kapujához megérkeztem. Fáradt voltam a hosszadalmas utazástól, de azért levertem magamról az ut porát és meghuztam a csöngettyüt a kapu mellett. Szent Péter, a mennyország kapusa, kinézett egy pillanatra a rekesztéken, s látván, hogy az ur egy szegény szolgálja áll előtte, készségesen kinyitotta a kapu szárnyát. Egy hasadéknnyira beláthattam a mennyországba. Oh, édes fiaim, milyen gyönyörű volt ott minden! A ködszerű, aranyos épületekből tulvilági zene hallatszott, szeráfok, szárnyas angyalok sűrögtek föl-alá... Egy hatalmas karosszékben megpillantottam a megboldogult püspököt, aki az üdvözültek mosolyával hallgatta egy rózsaszínű angyal udvarlását.

De Szent Péter nem engedte tovább, hogy elbáméskodjam, hanem nyájasan megszólított:

- Szólj, ki vagy édes fiam?
- Szilveszter testvér, válaszoltam alázatosan.
- A kolduló barát? - kérdezte most Péter, a szemöldjét összevonva.
- Igenis, rebegtem.

Szent Péter haragosan rám nézett és hirtelen becsapta az orrom előtt a mennyország kapuját. Jaj, édes fiam, mennyire megrémültem! Remegve szóltam be a hasadékon, mint egy bűnben talált gyermek:

- Oh, hatalmas szent, hát én ki volnék zárva a mennyországból?

Szent Péter hidegen válaszolt:

- Nem itt a helyed, szegény barát, a mennyek nem fogadnak be...

- És miért? - kérdeztem halványan s a térdeim megcsuklottak rémültömben.

De belülről senkisémet válaszolt. Szent Péter otthagyt a kapunál, a rekeszték kis rézajtáját becsukták. Ott álltam, édes fiaim, a hideg, homályos magasságban, csak nagy távrolról gyujtógatták föl a csillagokat. Elképzeltetek-e, jó emberek, milyen rettentő gondolatok küzdöttek az agyvelőmben? Hát kegyes életemnek, lemondásomnak, bűn nélkül való istenfélelemnek az lenne a jutalma, hogy a tisztító tűzbe kerüljek, avagy - Uram bocsáss! - a pokol iszonyatos lángjai közé? Kétségbeesve zörgettem a hatalmas kapun, de egyetlen lélek sem válaszolt.

Ki tudja, meddig álltam ott, mikor egyszerre nagy fényességet látok föltűnni a föld felől. Mintha színes fáklyák közeledtek volna a felhők alól, a pillantásom elveszett a napsugárban. A fényesség mindig közelebb jött, míg egyszerre ott állt meg mellettem, a mennyország kapujában.

Jaj édes fiaim, mint káprázott a szemem! A menet élén az elhunyt érsek haladt, tündöklő, biborszínű öltözetben, mellén ott függött az aranykereszt. Mert az érsek aranyos palotájának ugyanazon a napon volt halottja, a melyiken én, szegény, szőrcsuhás barát, örökre behunytam a szememet. A hatalmas egyháznagy érkezett most ide a mennyországhoz s egy szelid arcú, szőke angyal sietve meghuzta a csöngettyüt...

Oh, istenfélő hiveim, mennyire másként fogadták őt, mint engem... Szent Péter hajlongva közelített és alázattal tárta fel a kapuszárnyakat. És még láttam, amint a nehéz biborruha méltóságosan besurran a mennyekbe, hol milliányi csillag fénylett hófehér világosságban. És megharsantak a mennyei trombiták, az angyalok édes diszkantja megcsendült, mintegy üdvözlétképp. Mindenütt hajlongva fogadták a megboldogult érseket, láthatatlan orgonák zugtak...

Szent Péter is rajta felejtette a szemét, a kapu nyitva maradt egy pillanatra. Lopva surrantam be, de a mennyország kapusa most hirtelen észrevett. Ismét haragosan, visszautasítólag kiáltott reám:

- Menj, semmi kereseted a mennyországban!...

Leborultam Szent Péter saruihoz és sirva öleltem át lábait. Könyörögve szóltam:

- De miért? Azt mondd meg legalább, miért vagyok számüzve a mennyekből?

Péter megsajnálta és részvétellel tette a fejemre az ő nagy, jóságos kezét. Kissé melegebben szólott:

- Kelj föl, szegény Szilveszter testvér, kelj föl. Pihenj meg itt a portásszobában és halld meg, micsoda bűnnel vagy vádolva...

Megtörten ültem le, míg ő sajnálkozva nézett végig.

- Nagy a bűnöd, jámbor fráter és a tisztító tűzekben kell vezekelned hosszú éveken át. Mert mit tettél teljes világi életedben? Potomságokért vesztegetted az Ur szentséges ígét. A ki nyilatkoztatásokat, az Isten örökös igazságait te romlott kalarábéért, elsorvadt káposztáért, eczetes borért vesztegetted. Hát így becsülted meg, mit a Szent Atya reád bizott valaha? Hiszen évszám se szedtél össze néhány jóra való csirkét és a szép, sárga kappanoknak, az aranszínű somlyai bornak, a kövér, rőt nyulaknak még színét sem láttad hosszú zarándoklásod alatt. Hát az Ur szent ígétéért te csenevész sárgarépát, rothadt burgonyát fogadtál el cserében? Ugyan szégyeld magad, boldogtalan testvér. Lám, az elhunyt érsek jobban megbecsülte, amit az Isten kegyelme reája bizott. Láttad-e, micsoda tornyos házban lakott? Hat fehér ló huzta a hintáját, amelyen parókás, libériás hajdu ült. Bezzeg az ő kegyes tanításait nem megzárult tojásokkal fizették. Aranyos, ezüstös tálakból evett és tokajit szürcsölt naponkint. Kövér ujjain gyémántos gyűrűket hordott, mint maga az uralkodó fejedelem. Menj,

Szilveszter testvér, te nagyot vétkeztél. Menj, hogy a purgatórium kapuit gyorsan fölnyissák előtted...

Szólt és kitudskoltak a kapun. Én pedig, édes fiaim fázva, mezitláb indultam meg azon a göröngyös uton, amely a tisztító tüzek felé vezet. Mentem, mentem, míg szerencsésen föl-
ébredtem álmomból...

- Akarjátok-e hát jámbor hiveim, hogy így járjak, ha egyszer a szememet behunyam? Vegyétek lelketekre ezt a különös álmot, mert az Úr szól hozzátok belőle. Minden kövér kappannal, minden átalag jó borral közelebb visztek a mennyországhoz...

*

Filemon, a Szilveszter testvér öreg csacsija ugyancsak nyujtogatta a derekát másnap, a kolostor kényelmes istállójában. Teljes életében nem erőltette meg magát annyira a drága nyalánkságok czipelésében, mint ezen az áldott hétfői napon.

Alkonytól hajnalig.

Délután ötig várt, de hiába. A szolgálónak, ki a fáradtsággal megkomponált levelet átadta, Kamuthyné csupán azt üzentte ki a szobaleánynyal:

- A választ majd később küldöm el!

Reggel tiztől délután ötig, ez több volt, mint a mennyit Bojár Pál ur gyöngé ideig elviselhetek volna.

Szivarját izgatottan hajította el a virágos szőnyegre s ujra fölugrott íróasztala mellől. Ugy érezte, hogy meg kell örülnie, szive nyugtalanul dobogott. Csöngetett az inasnak, aki ma szünetlenül ki és bejárt s így szólt:

- Menj le a sarkig s nézd meg, nem hozza-e még valaki a nagyságos asszony válaszát? Ha igen, ugy vedd el tőle a levelet és hozd föl!

Endre nyugodtan fogadta a hóbotos parancsot, ezek a rohamok nem voltak ismeretlenek előtte. Jól tudta, hogy Bojár ur, a gazdája, kinek idegeit már Közép-Európa minden doktora végigtapogatta, egy szeretetreméltó bolond, aki nem ismert mérsékletet, mikor valami vágy avagy gondolat megfészkelte magát a lelkében. A budapesti társaságok e csinos és elmétől sugárzó gavallérja igazi zsarnok volt, aki előtt nem létezett lehetetlenség s aki a naptól föltétlenül elvárta volna, hogy az forogjon a föld körül, ha ezt ő határozottan megparancsolja neki. Egy véghetetlenül önző, de kedves, szimpatikus fiú volt, aki a percznyi hangulatai szerint rendezte be az életét.

A harmincz éves Kamuthyné azonban mindennek daczára egy kissé tovább tartotta magát, mint amennyire a Pál ur türelme kiterjedt. Szivesen csevegett vele, néhány keringőt együtt tánczoltak, a virágait elfogadta s pompás fehér fogaival üdén rámosolygott olykor-olykor; de egyéb nem történt. Mindez kevesebb volt a semminél, pedig Pál, ez a modern „homme à femmes”, szünetlenül rászorult az asszonyi kegyek derűjére. Az özvegy, akinek szép vállát a farsangon az egész Budapest megbámulta, még csak egy magányos vacsorára sem hívta meg, holott Pál szentül meg volt győződve, hogy ez a legkevesebb, amivel tartozik neki.

Endre, aki csak félhat táján jött vissza, lemondóan intett a kezével:

- Semmi, nagyságos ur, a látóhatár üres. Meg most sem jó senki a válasszal.

- Pusztulj hát! - mondotta Bojár, ki a szegény komornyikot okolta, hogy a szerelmi leveleit nem fogadják kedvezően.

Ugy rémlett neki, hogy ő a világ legnyomorultabb embere, akin az egész társaság kaczag s hogy Kamuthyné e perczben okvetetlen a kedvesével cseveg a kis szalónja egy zugában, mert hiszen lehetetlen, hogy kedvese ne volna. Pál úgy érezte, hogy meg van csalva, hogy nevetésgesen kijátszszák.

Szerette volna, ha most valami nagy dolgot követhet el, ha meglőheti vagy megmérgezhetheti magát, csakhogy a kegyetlen asszony jókedvét elrontsa. De a boszu még sem édes, ha az ember önmaga mitsem tud róla s Pál csakhamar lemondott arról, a tervről, hogy a szerelmes borbélyok szisztémája szerint véres tragédiákat alkosson a képes napilapok számára.

A nyaka szinte megmerevedett a forgatástól; képtelen volt tovább arra, hogy az ablakon kileskelődjék. Visszajött egész az íróasztalig, hol egy pillanatig gondolkodva megállott. A papír, az elefántcsonthoz hasonlatos, krémszinü Margaret Mill hivogatóan mosolygott reá. E

perczen meg volt győződve, hogy még egyszer írnia kell neki, mert különben annyi ereje sem volna, hogy az utcára kimehessen.

Fölkapott egy tollat s remegő jobbkeze izgatottan szaladt végig a sima, víznyomásos papíron. Meg sem gondolva, mennyire nevetségessé válik, idegei tulfeszültségében csupán e pár sort írta bele a levélkébe:

„Ha ma estig nem fogad magányosan, pontban kilencz órakor habozás nélkül föblövöm magam. Cselekedjék úgy, ahogy tetszik, én véglegesen határoztam.”

Ugy érezte, hogy meg is teszi, amit leirt s ez erőssé és bátorrá tette. Rögtön csöngetett Endrének.

- Ezt a levelet vidd el Kamuthynéhoz! Válaszra nincs szükség.

Nyugodtabbnak és könnyebbnek érezte magát, amikor Endre kikanyarodott a köruton. Egy ideig figyelemmel kísérte, ahogy a nagy grófi sarokház mögött eltűnik, de csakhamar végleg otthagya az ablakot, amelyen át egész délután kémlelődött. Fölhasználva ezt az utolsó merész coupot, az idegesek ismert reakciójával most egyszerre csodálatosan jól eső nyugalom terjedt el a lelkében s valami kéjelmes bizonyosság fogamzott meg benne, hogy a kívánsága teljesülni fog. Bár hihetetlen, de Bojár Pál ur fütörészve sétált át a hálószobájába, hogy a toilletjét egy kissé rendbeszedje.

Az Andrassy-uton hullámzottak a sétálók, csipkés, rózsákkal diszitett asszonyi kalapok mozgok föl meg alá, s egy-egy kaczer fehér toll meglibbent az urak tavaszias kabátjai között. A kávéházak csikos vászonernyői alatt piros ajkak szürcsölték a kávé s krémet, fagyaltot csipkedtek, hogy az alkonyi órák melegségét megenyhítsék. Pál, a gallérjai közt szemlét tartva, élénk vágyat érzett, hogy a hullámzó tömegbe elegyedjék s kissé átszellőztesse a fejét e szomorú nap után, amelyet lakásában eltöltött. A nyakkendők gazdag arzenálisát müértő szemekkel vizsgálta végig s csakhamar egy szürke saccóban is megállapodott, mely valóban pompásan illett a mellény halványkék virágocskáihoz. Ahogy így könnyü kalapjában, sétapálcáját suhogtatva a hófehér lépcsőkön lefelé haladt, bizonyára senki sem nézte volna ki belőle azt az embert, ki esti kilencz órakor egy revolverlövessel fogja az élet tragédiáját befejezni.

Kifelé tartott a ligetnek, ahonnan száz és száz fogat gördült befelé, a fényes tavaszi versenyek végeztével. Egy csomó ismerős kalapot emelt előtte. Pál mosolyogva viszonzta. Az Eötvös-utca sarkán egy miniszter kocsiával találkozott s a kegyelmes ur barátságosan intett feléje a kezével. Az öngyilkosjelölt friss levegőt szívott a tüdejébe, s biztos tudatában annak, hogy a kabátja kitünően áll, határozottan érezte, hogy az élet föltétlenül pompás dolog. Érezett ugyan valami hiányosságot - a gomblyukba okvetetlen kellett volna egy rózsabimbó - de ez a gond is csakhamar semmissé lett; az egyik mór-villa táján a sors küldött utjába egy virágárus-leányt. Pál cigarettára gyujtott s kényelmesen himbálódzott tova a liget világoszöld fái felé.

A Stefánia-ut fehér porondján egy éles hang kiáltott feléje az ut másik oldaláról:

- Szervusz Bojár!

Kunó volt, a kis Kunó von Teucht-Hammer, a 9. vadászrezred főhadnagya, a kivel együtt szolgált néhány esztendővel ezelőtt egy apró, erdélyi garnizónban. A két vidám fiu akkor a Boccacio flórenczi napjait honosította meg a transszilvániai hegyek között, hol a környék egész fegyverfogható ifjuságát demoralizálták. A kaszinóban ma is iszonyodva mesélnék a monstre-apportirozások és az éjjeli zenék felől, amelyektől hét mértföldnyire sem maradt ment senki, aki valamirevaló vállfüzővel szoritotta össze a derekát. A polgári családokban már az asztalra adták a levest, mikor a kisbögő végső hangjai elolvadtak a levegőbe.

Kunó az unokanővérével ment, a szőke Thalheimnével, akit férje, az őrnagy nagyon is sokat hagyott ama köteles oltalom nélkül, melyet az egyetemi templom oltára előtt megfogadott. Eliz naphosszat mindenféle rossz társaságba kószált, utcáról szalónba, mert Kunót és a többi léhűtőt igazán nem lehetett jó társaságnak mondani. Valóságos fiu-temperamentum fejlődött ki e bájos, szőke asszonykában, aki egy karusszelen az összes férfiakat homályba döntötte a lovaglásával.

Pál meghajolva köszönt, mire Thalheimné pajkosan intett feléje:

- Jőjjön, jőjjön csak, rossz pénz!

Kunó, ki félszemmel a Thalheimné csinos huga felé sandított, malicziával fordult a kis leány felé:

- Menjünk előre Vilmácska, mert az efféle jelenetknél fölösleges a karzati közönség.

Kettesben mentek tova a Stefánia-ut tavaszi zöldjében, hol mosolygó arcok jöttek szembe velük s világos nyári ruhák, a saiont megelőzve, szivárványos csikot vontak a hullámzó tömeg feketeségébe. Két ezüstablás, szénfekete orosz paripa hánykolódva vont maga után egy színésznő ismert fogatát, mely kellemes feltűnést keltett a vasárnap végtelen kocsitengerében. A lombokon át dörmögve hangzott idáig valamelyik ligeti korcsma bögője s illat, fény áradt szerte az egész mindenségen. Pál mondhatatlanul jól érezte magát, s a szive csordulásig tele volt azzal a gyönyörűséggel, amelyet a tetszés tudata ébreszt a könnyelműbb lelkekben.

Nyolcz felé, mikor sötétedni kezdett, Kunó dörmögve szólt hátra:

- Mindez gyönyörű asszonyom, de az embernek étvágya is van némelykor. Már egy félóra óta csupa sültet és tornyosuló, harmatos salátákat látok a lelki szemeim előtt.

- Igen, ez ő, - szólt Thalheimné - örökös próza és étvágy!... Ennek az embernek a zöld természet a fejes salátát juttatja az eszébe, még pedig valószínűleg tojással... De mi tagadás fiaim, e pillanatban magam is éhes vagyok...

- Hol parancsolják a vacsorát?

Az asszonyka most hirtelen Kunóhoz fordult:

- Ha hoznál egy kocsit, mondanék valami okosat. Mari nem készült ugyan, de ha eljöttök, szívesen látlak mindhármatokat vacsorára! Valamit csak összeütnénk hamarosan, akárcsak a falun, vagy valami eldugott nyárilakban...

Pál, akit az ilyen tervek roppantul lelkesítettek, tapssal fogadta a Thalheimné eszméjét:

- Pompás, ragyogó, elragadó gondolat! Egy-kettő, ide azzal a kocsiival!

Thalheimék Budán laktak, valahol a Krisztinaváros szélén, ahol üvegburás kerti lámpák körül szoktak vacsorálni a platánok alatt, miközben bugnak a hajósipok s egész idáig elhallatszik a kis csavargózós kerekének lármája. Maga az őrnagy természetesen most sem volt még odahaza, s a kis társaság házigazda nélkül volt kénytelen végigcsipkedni a Mari hevenyészett menüjét.

Édes este volt, a lámpa körül sok száz apró pillangó röpködött, s a fehér asztalkendő lehullott zöld levelekkel volt telestele. Pál kifejezhetetlen poézist érzett a lelkében, ahogy a bájos és kaczer asszony csipkés karja lágyan odafeküdt az övéhez. Tizenegy óra volt, tehát kettővel több annál a végzetes időpontnál, melyet az élet végső határául jelölt ki. De e perczen, a Thalheimné csillogó szemébe tekintve, Pál mire sem gondolt kevésbbé, mint hogy az élet gyönyörűségeitől megváljon.

Amig Kunó a kis leánynyal ingerkedett, Eliz kipirulva sugta a szomszédjának:

- Holnap nem lehet, de tán szerdán... Ebéd után az őrnagy a parancsnoksági irodába megy, kettő után szívesen látom, ha eljő... Ámbár unatkozni fog, mert olyankor Vilmácska sincs idehaza...

Kunó később mindenáron éjjeli zenét akart adni Thalheimének, de mivel cigányok nem akadtak a közelben, fájó szívvvel bucsuztak el a szép asszonytól. A két jó barát körülbelül husz éjjeli kávéházban ivott egy-egy piccoló kapuczinert, majd bizonyos lelkesedéssel tértek át a knikebájnra egy külső lipótvárosi kávéházba. Itt Kunó, reggelig mindegyre azon fáradozott, hogy a főpinczért egy erdélyi oláh nótára megtanítsa, hat óra táján pedig támolyogva kísérte haza Bojárt, ki a lépcsőn csak szigorú titoktartás kikötése mellett volt hajlandó kijelenteni, hogy az Isten akkor remekelt igazán, mikor az asszonyokat megteremtette.

Az inas, ki a villamos csengető egyetlen nyomására ajtót nyitott, ijedten állt meg a gazdája előtt.

- Jaj, csakhogya itt van már a nagyságos ur?

- Mi történt? - szólt Pál kedélyesen.

- Esti nyolcz óra óta a nagyságos asszony minden félórán ide küldött egész éjjel után egy óráig. Akkor a szobaleány itt hagyta ezt a levelet, hogy a nagyságos urnak, bárhol találjam is, még az éj folyamán átadjam.

Az oláh nótát füttyörészve, Pál vidáman tépte föl a lilaszín levélke borítékát. Csak az a pár sor állott benne:

„Az Isten szerelmére kérem, legyen esze és ne ölje meg magát ily bolondságért!
Kivánjon bármit, jöjjön amikor akar, de mondjon le erről a rettenetes örültségről!”

- Szeretnek bennünket, fiam, - mondotta Pál, amig a ruháit ledobta magáról.

S boldog mosolylyal szunnyadt el, mint valami ártatlan gyermek, mig az asszony - komolyan véve ezt a nevetséges don Quichotte-ot - reggeli hatig virrasztott, fejét a kezére támasztva.

A tengelicz és a maczkó.

Egy közös barátunk a minap valami Jánosi Gyuri nevű urnak mutatott be a városligeti arénában, s később, mikor egy ligeti korcsmában együtt vacsoráltunk, Gyuri ur elmesélte, hogy két hónap előtt helyezték át Alsó-Kubinból Budapestre. Az árvamegyei székváros hirtelen eszembe juttatta életemnek egyik furcsa epizódját, s borozás közben megkérdeztem Jánositól:

- Ismerte-e Kubinban a vörös Plecht Anicát?

Jánosi elnevette magát.

- Miért kérdi?

- Mert Plecht Aniczának valaha naponként irtam a szerelmes leveleket.

- Hogyan, ön ismerte a kis Plecht Aniczát?

- Dehogy, sohasem láttam életemben.

- És szerelmes leveleket irt neki?

- Igen, - sőt ha akarja, el is mesélem, hogyan történt.

Jánosi valami csodálatos érdeklődéssel szögezte rám csillogó szemét, én pedig elmondtam neki a szerelmi levelezés történetét.

- A kis Plecht Aniczát öt év előtt jegyezte el egyik bizalmas barátom, valami bodóházi Német Albert. Német bérlő volt a káptalan birtokán, s huszonöt percnyire lakott a székvárostól, én pedig mint vakációzó diák, odahaza lebzseltem a nyáron át. Mikor délutánonkint a puskámmal odakünn kóboroltam a vetések között, Albert néha rám kiáltott a szérű mellől, vagy a kis vadászkozója bakjáról:

- Hé, van-e egy kis időd, amit nekem szánhatsz?

Gondolkodva számítottam magamban.

- Nincs sok, de talán mégis szánhatok neked valamit. Most július eleje van, - körülbelül szeptember közepéig ráérek.

Német tréfásan bökött meg ezüstcsillagos ostorával.

- Bolondos, nem hetekről van szó, hanem csupán egy félóráról, vagy egy óráról, ami alatt egy ékes levél elkészül.

Fömltetett maga mellé a bakra és gyorsan behajtattunk a sárga, földszintes urasági kastély elé. Albert gondosan szedett elő a selyempapírok közül egy doboz rózsaszínű levélpapírt, s dugóhuzóval bontott ki egy ujdonatuj alizarinos tintakorsót.

- Itt van, - mondta - talán ennyi tintával beéred.

- Hát micsoda levelet irjak?

- Hallgass ide, - szólt. Tudod, hogy paraszt voltam egész életemben és soha sem bibelődtem az írással. Két hét óta jegyese vagyok egy gyönyörű kis leánynak, aki örök időkre rehabilitálta előttem a vörös színt. Az ember utoljára is nem irhatja azt a mennyasszonyának, hogy a csürjét uj szalmával fődette be, vagy hogy egy béresét éppen tegnap verte beteggé. Az ilyen fiatal teremtés valami egyebet akar, valami holdvilágos, tejhabszerű állapotot, valami... de tudja az ördög, hogy minek is nevezzem. Te hat éves korod óta egyre a tintát nyalod, - bizony Isten, összeüthetnél a számomra valami ékesen hangzó mesterséget.

Fitymálva csettintettem az ujjammal.

- Ujjé, hiszen a kis ujjamban van az egész. Jobb emberre nem találhattál volna, ha tizenkét vármegyét összejárász. Ha akarnám, beszélhetnék magamról egyet-mást, de jobb lesz, ha a sanda Naczát kérdezed meg egyenesen.

- Ki az a sanda Nacza?

- A sanda Nacza tiz esztendő előtt szakácsné volt az édesanyám házában és harminczöt éves szive egész fiatalságával szeretett egy nagyszakállu ácslegényt. Mikor az ácslegényt katonának vitték, Nacza előttem öntötte ki a szivét s engem nevezett ki prokuristául az összes szerelmi ügyeiben. Ha láttad volna, micsoda leveleket irtam a konyhában egy megcsorbult petróleumlámpa alatt, egyszerűen térdreborultál volna előttem. Nacza bizonyos meggyőződéssel jelentette ki, hogy a nagyszakállu ácslegény után én vagyok a század legkülönb stílistája. Az ácslegény tényleg különb leveleket irt nálam, de ő rá nem igen számithatsz, mert Naczával együtt még tizenkét év előtt véglegesen elvesztettük a nyomát.

Német baraczkot nyomott a fejemre, majd diópálinkát és szivart hozott. Mikor a szivart meggyújtottam, újra elibém tette az aranyos Margaret-Mill-dobozt.

- Nohát, - ösztönzött, - fogj hozzá öregem, iziben...

Ittam még egy pohárral a diópálinkából, majd kezembe vettem a tollat. Nem kenyerem a dicsekvés, de becsületesre, pompás levél volt! Lángoló sorokkal festettem le azt a hatalmas szerelmet, amelyet a kis Anca iránt érzek, s megható szavakban emlékeztem meg jövőnk reménybeli boldogságáról. Mikor a levelet egy fél óra múlva felolvastam, Német könyezve borult a nyakamba.

- Gazember - mondta - hiszen ennél Vörösmarty vagy Vajda Péter sem írta volna meg különben.

Harmadnap megjött az Anicza válasza és Német direkt behajtatott a székvárosba, hogy nekem sajátkezűleg vegyen száz szivart. Anicza ugyanis könyek közt jelentette ki válaszában, hogy ennél gyönyörűbb levelet még a regényekben sem olvasott.

Azontul naponta én irtam az Albert szerelmes episztoláit, s hetenkint hétszer vallottam szerelmet egy vöröshaju kisasszonynak, akit sohasem láttam életemben. Néha (mikor a szivarok fogyófélben voltak) mesterségesen előidéztem egy kis pörpatvart, de a nyári permeteg után megint hamarosan kibukkant az aranyos nap. Októberben pedig Német oltárhoz vezette a szerelmes Plecht Aniczát, s amikor nászutjáról visszatért, egy ó-velencei mozaik melltüvel fejezte ki irántam való háláját. A melltüt, mint ime láthatjátok, még most is itt hordom a nyakendőmben...

*

Mikor az elbeszélést bevégeztem, Jánosi olyat kiáltott, hogy az összes pinczerek odasereglettek az asztalunkhoz.

- Mi történt? - kérdeztük ijedten.

János dobolni kezdett az asztalon.

- Nem volt még ilyen eset, szólott kipirulva, amióta az öreg Mózes lehunyta szemét a Nébó hegyén.

- Micsoda eset?

- Mint a Német Albert és a Plecht Anicza szerelmi levelezése. Az öreg Plecht Antal adótárnok volt Kubinban s ugyanegy házban lakott velünk, mikor én a politechnikumról hazalátogattam

évenként. A kis Anicza akkor egy tizenhét esztendő kárpáti tündér volt, borzas, vörös haj-erdejéből két szürke szem csillogott ki, arcza, kerek nyaka tündöklőbb a Tátra havánál. Fehér volt és kívánatos, mint a molett szepességi leányok. Egy nyáron, ahogy vakációra hazatértem, az egész ház azzal fogadott, hogy Anicza egy dunántúli fiatalember menyasszonya. Mikor estefelé a hátulsó udvar kerekese kutjánál találkoztam vele, Anicza szemlesütve köszönte meg az üdvözlésemet, majd kérésre emelte rám szép, félelmetes szürke szemét.

- Gyuri bácsi, - suttogta - ugy-e mindig szeretett engem egy piczurkát?

- Hogyne, szivecském, hát kételkedett valaha ebben?

- Dehogy, hiszen éppen ezért akarom megkérni egy szivességre.

- És mi az?

- Egy nagy, igen nagy szivesség, amelyet az egész életemben sem fogok elfelejteni magának.

- No, ki vele hát?

- Tudja, - susogta szemérmesen, soha, de soha életemben nem irtam még szerelmes levelet. Ugy félek most tőle, szinte remeg minden tagom, ha a tintára vagy a papirosra nézek. Istenem, hogyan is lépjek én be ebbe a különös Tündérországba? Apát, anyát nem kérdezhetem meg, mert ők régen elfelejtették az ilyesmit, és magunk közt szólva, nem is igen hiszem, hogy bármikor is valami alaposan értették. Mit tegyek hát, jó Isten, mit tegyek? Hiszen ő kinevetne, ha valami bolondot írnék, - de meg én, ha kerékbe törnek, sem tudnék leírni egyetlen szót. Drága jó Gyuri bácsi, segítsen rajtam, ha nem akarja, hogy kétségbeessem...

- Hát mit tegyek?

- Fogalmazzon a nevemben valami szerelmes levelet!

Ijedten néztem az Ancsa tágranyilt szemébe.

- De lelkecském, hogyan képzelem magam, hogy én egy szép leány nevében levelezek egy szerelmes fiatal emberrel?

- Mindegy az, hiszen én a saját írásommal küldöm el. Nem tudja meg, sohasem tudja meg senki. Ugy-e megteszi, édes, aranyos Gyuricza? Tegye meg, a jó Isten meg fogja áldani a jóságáért!

Mit szólhattam volna, mikor a kis leány ennyire könyörgött? Leültem a kerti filagóriában és czeruzával irtam meg negyven vagy ötven sort. Mig Anicza kíváncsian hajlott a vállamon át, én ilyeneket firkáltam az innen-onnan előszedett papirookra:

„Mennyire szeretem magát, édes Albert, milyen sokat várok attól az új világtól, amelyet Ön fog megnyitni a lelkem előtt...”

Mikor a levelet felolvastam, Anicza kipirulva szólt néha közbe:

- Nem, ezt nem lehet, ilyeneket nem írhatok le, ha csak azt nem akarom, hogy mindakét szemem kiégjen...

- De szivecském, - szóltam - hiszen ezt a kedves nővér is megengedte volna, mikor magát a kolostorban nevelték...

Anicza lemásolta a levelet és másnap reggel együtt dobtuk be a levélszekrénybe. Mikor a finom, könnyed kis levél hangosan megkoppant a zöldre festett bádogszekrény alján, Anica lesütötte a szemét.

- Mit fog gondolni felőlem, ha mindezeket elolvassa...

Albert ur azonban, mint a folytatásból látszott, nem gondolt semmi rosszra, mert válaszában lelkesedve jelentette ki, hogy száz millió csókot küld arra a kicsiny kézre, amely ezt az édes levelet megfogalmazta. Szégyenkezve dugtam el kemény, érdes kezeimet, Anicza pedig halványan rebegte:

- Istenem, mi lenne abból, ha megtudná!...

A félelem azonban nem gátolta meg abban, hogy tovább is velem irassa a leveleit. Mikor a megtisztelés ellen tiltakozni próbáltam, ismét esengve simította meg a kezemet forró, fehér tenyerével.

- Hiszen olyan szépen tud írni, és most már ő is megismerné, ha más fogalmazná a leveleket. Irja csak tovább, meglássa, milyen borsos rétest kap nálam, ha asszonykoromban meglátogat...

Folytattam hát a levelezést, néha kaczárságból hidegebb voltam kissé, néha merészen belekötöttem egy-egy homályos kifejezésbe. Csodálatos szerelmi ütközetek folytak le a jegyesség két hónapja alatt, egyszer állott vizzel könyeket is preparáltam a levelembé. Menyasszonykorom derekán pedig kerek öt napig duzzogtam, amiért ön „drága, egyetlen kis tengelicz”-e helyett csupán „drága tengelicz”-ének nevezett...

*

E pillanatban rajtam volt a sor, hogy egy nagyot üssek az asztalra.

- Hogyan, hát ön volt a drága, egyetlen tengelicz?

- És ön a cukros, imádott maczkó?

- Ön biztosított arról, hogy kis fészünköt paradicsommá változtatja?

- És ön akart engem erős karjaival az élet viharai ellen megvédeni?

A földhöz csaptunk néhány poharat, majd Jánosi elmesélte, hogy Németék még most is boldog házasetet élnek Kubinban, ahova az Anicza férje a bérlete lejárta után elköltözködött. Német még mindig bizonyos melankóliával őrzi a Jánosi megsárgult fogalmazványait, Anicza pedig az én rapszodiáimat rendezgeti vasárnaponként egy világoskék plüss-dobozban. Mikor reggel felé hazamentünk, Jánosi, aki egy kissé akadozott a sötét ligetben, így szólott hozzám selypitve:

- Legyen udvarias kicsike és nyujtsa szépen a jobb karját...

Téli hangulatok.

Hiszen Budapest is szép a maga ragyogó téli pompájában! Mikor a mult hetek egy reggelén fölébredtünk s az utcákat térdén felül borította a hótömeg, a szél fujt, mint valahol a geleméri csárda környékén, s a barátok terének szürke kőszobra fehér hermelin bundában ékeskedett; mikor a modern közlekedési eszközök helyett a jó ősi alkalmatosság, a zsiráfnyaku szánkó vidám csöngetője verte föl a magyar metropolis reggeli csöndjét: a jobb fantáziájú ember okvetetlenül azt hitte, hogy Szent-Pétervárott jár, ahol a tarantászok vigan siklanak tova a gyémántfényű hómezőkön. A kerepesi-prospekt szemfüles rendőrbácsija, mikor duplarétű köpenyegét a nyakára huzta, olyan volt az ő mozdulatlan lova hátán, mint valami muszka poroszló az öreg „London News” fametszetén, aki titkos nihilista nyomdát fedez föl, vagy elitelt gonosztevőket kísér a szibériai ólombányákba. Még ennél is jobban tévutra vezette az embert az a ritka körülmény, hogy a piros-sapkás sarki gárda - ha nem is halt meg - de megadta magát a minus tizenhatnak s egytől-egyig elmaradt a posztról, melyet idegenszerű csönd vett körül az egész napon át. De legszebb volt odakünn, az Andrassy-ut köröndjén, ahol a nagy fehér hórétéget még nem szántotta föl a gördülő kocsik kereke, s melyet szinte hangtalan csönd borított reggel kilencz óra felé is. A szítáló hópelyheken át idáig feketéllettek a liget kopár lombzatai, s az arannyal ékes házak egyetlen hanggal sem árulták el, hogy bennük él valami. Szinte a Faubourg-Saint-Germain hangulata csapta meg az embert, a visszavonult francia arisztokrácia, a legitim főuri családok tartózkodó csöndje. Hangulatos, finom téli kép volt; egészen szokatlan itt, Budapesten, ahol minden a maga egyhangu programja szerint gördül le...

De engem, az én vidékiesen konzervált kedélyemmel, mindez nem elégített ki s élénk szívfájdalommal képzeltem el az olyan telet, a minők nálunk, a Bakonyban dülnek, amikor a havat harsogó szél fujja hegyeken-völgyeken át, amikor a szegény vásárosok hétszám *rostokolnak* egy-egy elhagyott, utszéli csárdában, rántottán és gulyáson tengetvén életüket s nyolczával-tizével huzódva meg éjszakára az ivóbeli asztalokon; amikor a gyorsvonatot a bakonyi hegyek közepén állítja meg a haragos fürgeteg s aztán két hétig se ide, se oda, ha csak a jószívü márkói sváb létrás szánkóján nem; mikor a Papodban farkasok zengenek s a balatonmelléki vinczellérek a kéményen át ássák ki magukat reggelenként. Ez ám az igazán szép világ s annak van csak jó dolga, aki megreked egy-egy kis vidéki város kaszinójában, ahol őskorbéli troglodithok ütik a tarokkot s kergetik a bikát: mit sem tudva a külső világról s hírét sem hallva az ujságoknak két álló héten keresztül. Megalakul az önkormányzatu köz-társaság, mely a világon senkivel sem érintkezik; intézi a belügyeket (t. i. nőegyleti kóstolókat rendez a Korona nagytermében) célirányos külügyi politikát fejt ki (amennyiben az ottrekedt utazóktól kártyában elnyeri a pénzüket), közlekedési reformokat létesít, (t. i. átjárókat vágat a hóhegyeken keresztül az egyik járdáról a másikra), gondot fordít a hadügyekre, (kettővel megszorítván az éjjeli bakterek számát), s az igazságszolgáltatást sem feledi ki a programjából, (a konvencziós téli rabot a meleg téli hajduszobába csukják, ahol a téns városi huszárok lódingjait tisztogatja.)

E hideg, hófehér milieu keretében még most is gyakorta megjelenik az emlékeim között egy kicsiny szoba, odahaza, ami girbe-gurba városunk legmagasabb pontján, ahol a legszebb, legkedvesebb téli napjaimat eltöltöttem. Ez a kis szoba egy zordonul épített kastélyforma épületben volt, melynek kéményein át a szél egész nap rémitő historiákat dudolt be, s melynek hátulsó részén apró, börtönforma ablakok nyiltak a konyhából és a folyosókról, növelve a mi romanticizmusunkat, mely az ablak vasrácsán ugyis szalmazsákból font köteleket látott, ahol a rabok viharos éjszakákon leereszkesznek. Ebben a házban lakott az én tizenégyeszdős korom legjobb barátja, egy halvány, komoly, öröklött mellbetegségben szenvedő fiu, akit

a szegény anyja még a szellősuttagástól is féltett s aki valóságos rab volt ebben az óriási épületben, ahol nagy kényelemmel laktak vagy tizenhat szobát. Jómódu vagyonos népek voltak s még a nagymamától is sok örökség nézett rájuk, aki ott lakott velük egy házban: csakhogyan, a földszinten, pár világos, meleg szobában, ahol apró porcellánkutyák álltak az etagére-okon s mindig finom, ódonszerű pacsuli-illat volt érezhető. Az egész ház: a jóságos nagymama, az apróbb fivérek, a halovány, ideges mama, a kis szőke, filigrán-testalkatu leányka, mind-mind a fiu kedvét keresték, akiről tudták, hogy nagy beteg s hogy nem igen vihethi tovább egy-két esztendőnél. Óraszám elüldögéltünk odafenn az ő szobájában, melyet a szalontól csupán egy üvegajtó választott el; s míg a francziás kandallóban vigan lobogott a tűz, mi hosszan bámultunk ki az ablakon a hóval borított hegyekre s a távol, szürke látóhatár szélére, ahol már szinte láthattuk a Balatont, ezt a búbajos kék tavat, melynek à la Jules Verne való áthajózására egész programokat készítettünk. A melankólikus hajlamu álmodozó Miklós (a beteg fiu) egész nap itt állt, e mellett az ablak mellett, s bámult-bámult ki a messze hórétgre, amíg csak a kora téli alkony be nem fedte homályával az egész vidéket. Komoly fiu volt, akit csak ritkán láttak mosolyogni s a jó nagymamája minden tréfája s a szegény anyja minden hizelkedése teljesen kárba veszték nála. A mulatsága az volt az egész napon át, hogy sakkozott magában s szorgalmasan tanult angolul. (Mintha bizony odaát ezt a nyelvet beszél-nék!) S a melankóliára hajló kedélyét még jobban leverte, mikor a kis hugocskáját, ezt a kis szőke, vidor madárkát, akit Edithnek hívtak, egy nap virágos koporsóba tettek s a lépcsőkről nehézkes emberek kopogása hallatszott ide fel... S a kinos köhögés odaát a szobában örökre megszűnt s a nagymama megint erős kezdett lenni, (az volt a legszomorubb, mikor ő azt affektálta, hogy nincs megtörve s odalenn egész éjszakákon át zokogott a szobájában), s mikor a mama halavány arczsine még átlátszóbbra fordult... Oh mennyire remegtek azóta a Miklós életéért! Sejtették, tudták, hogy ő nemsokára elmegy a hugocskája után s megint érzik itt a szobában a koporsóra helyezett koszoruk átható illatát. A vagyonukat odaadták volna, ha a fiu párszor jóízűen mosolyog; de hiába volt minden, nem bírták fölvidítani... Azaz, hogy mégis - igen... amikor én fölmentem... Engem nagyon, nagyon szeretett s én is igazán szívből szerettem őt. Bánatos, komoly arcza szeliden mosolygott, mikor meglátott s melegen nyujtotta felém hosszú fehér kezét. S a család, a nagymamától a legkisebb fivérig mind szeretett, kényeztetett engem, a Miklós egyetlen barátját. A boldogtalan mama szinte könyvekben uszott az örömtől, uzsonnára a kedvencz ételeimet adatta fel s odalenn a szakácsnak ki volt adva a parancs, hogy a csokoládékrém-czukorkáimból, melyet egy parányi vanille zamatjával tettek ellenállhatatlanabbá, mindig elegendő legyen készletben. Engem mindenki úgy szeretett ott a háznál, mintha a saját fiuk lettem volna s a Miklós valóságos testvére. A nagymama egy furesa arczu, porcellán kéményseprővel ajándékozott meg, aki örökösen elfintorított arczczal állt nála a kétszázéves íróasztal fölött. A mama a névnapjaimra halmozott el czukrokkal, könyvekkel s egy egész croquet-fölszereléssel; sőt még az elhalt kis leány egy képes könyvét is odaadták emlékül. Mikor a házi orvos, a kopaszfejü megyei fizikus, a maga csontfejü botjával belépett, az is barátságosan nyomott baraczkot a fejemre s néha a nyakamat is meg-csiklandozta, ami nála a legteljesebb jóakarát jele volt. Mindannyi hizelgett nekünk, biztatott bennünket: „Csak játsszatok, mulassatok és szóljatok, ha valami kell!” Csak a szegény anya tette hozzá aggódva: „Hanem aztán, kis Mikolóm, az anyácskád kedvéért ne beszélj ám hangosan!”...

S mi játszottunk egész délutánon át, azaz hogy nem, ennél komolyabbat cselekedtünk: felolvastunk. A kedélyünk mindakettőnknek romantikus volt a végletekig. A Schmidt Kristóf, Hoffmann könyvei nem kellettek; hanem a vadölő, a kém, a bőrharisnya, a Nautilus és Nemo kapitány, meg a híres utazók illusztrált kalandjai. Egész délutánokon keresztül az őserdőkben kószáltunk, ahol paradicsommadarak ugrálnak a liánok között, a tengerparti sziklákon, melyeknek barlangjaiban meg lehetne huzódni éjszakára, az amerikai pampászokban, a prairie közepén egy barátságos farmban, valami lakatlan szigeten, ahol az ember úgy vadászsza meg

naponként a táplálékát, az Amazon mellékén, vig karaván közepette, s a sik tenger habjain, egy pompás yacht vagy brick-goelette szalónjában, amelylyel pár hó alatt az egész világ-oczeánt át lehetne kóborolni... S a szegény Mikoló szemei fölragyogtak ilyenkor, mintha már csakugyan ott járna valahol a messzeségben...

Egy év mulva, a következő télen, mikor Mikoló ismét erősebben kezdett köhécselni, itt, ebben a szobában találtuk ki azt a pompás mulatságot, amelylyel az egész téli évadot eltöltöttük. Nem tudom, melyikünknek jött előbb az az eszméje, hogy mi tőlünk a haza joggal várhat egy szépirodalmi hetilapot, habár illusztrációk nélkül is. A munkatársak meg voltak (mi ketten és Laczi, a Mikoló öcse), a nyomdát és a papirmasszát hamar megvásároltuk (három tollat, harmincz iv papirt s egy kis üveg alizarin tintát) s azzal megnyitottuk a redakciót. Előfizetési felhívásokat nem bocsátottunk ki, mivel az előfizetők - a nagymama, a mama, a doktor, sőt egy falusi öreg nagynéni is - csakugy özönlöttek, hanem a szoba ajtajára kifüggesztettünk egy hatalmas papirlapot ezzel a felirással:

<p>A „TÜNDÉRVILÁG” SZERKESZTŐSÉGE. A szerkesztővel értekezni lehet naponként d. u. 3-4.</p>

Lehetett biz avval máskor is s - fájdalom - nem is jött senki, aki értekezni kívánt volna, de nekünk ez a tábla mégis nagyon tetszett és sokszor magunk kopogtattunk be magunkhoz, avagy Laczinak kellett bejönni kívülről egy csomó „szerény költeménnyel”, csakhogy a jelenetet élénkebben elképzélhessük. Ez a szerkesztői foglalkozás hónapokig boldogokká tett bennünket. A jóságos nagymamának direkt be kellett szerezni egy papirkosarat, amiből az anyagot naponkint kiszedegettük, hogy másnap ismét bele dobhassuk. Én pompás elbeszéléseket irtam török bégekről, indus rájákról, csauszokról, muftikról s a Jókai elragadó regényeinek minden impressziójáról; s egy egész regényt is: „Utazás a jégtáblákon” a Jules Verne modorában. Mikoló tudományos értekezéseket irt, melyeknek eredete mind e mai napig homályos előttem s Thümmelből fordított, mivel más német klasszikus nem volt a könyvtárunkban. Laczi volt a riporter, de micsoda riporter! Egész nap keservesen sóhajtott, ha a rovata még nem volt meg s szenzációs híreket hozott Kaczorné asszonyról, aki a férjét, Kaczor urat három apró cziczával méltóztatott megajándékozni... Az anya is, meg a gyermekek is jól érzik magukat, de az asszonyság a gyermekágyat még nem hagyhatja el... Azonkívül hoztunk entrefilet-kat arról, ha a spájzot kimeszelték; az új szakácsné megérkezését a személyi hírek közé igtattuk... A fontosabb híreket, minő p. o. „Lapunk belmunkatársa, Kajuthy László ma jeles sikerrel végezte a helybeli gimnázium harmadik osztályát. Gratulálunk!” - avagy: „Lapunk felelős szerkesztőjének új husvéti öltönye kiválóan sikerült” - a lap élén közöltük. Adukt táviratokat a ház messzebb eső részeiből, mint: „*Majorság.* (Eredeti távirat.) Az új istálló fölépülése már a közeljövőben várható.” - „*Cselédszoba.* (Eredeti távirat.) Elize komorna közeli felgyógyulását orvosi körökben kétségtelennek tartják.” S néha a szerkesztőség vendégének, a kis nyolcz éves Antal cousinnak is csináltunk reklámot: „Pilothy Antal ur német írásbeli dolgozata hivatott helyen nagy feltűnést keltett.” Mindezt magunk irtuk le egyetlen példányban és a lapkihordó szerepére sem resteltünk vállalkozni. Az előfizető ur vagy hölgy köteles volt azonnal végig olvasni a példányát, hogy tovább vihessük. Maga az előfizetési ár nagyon különböző volt; a nagymama hetenkint egy névvel ellátott csokoládé-tortát fizetett, a mama minden szám után egy képes könyvet s a doktor egyszersmindenkorra egy szoba-billiardot. Szóval, a lap kitűnően volt szerkesztve, (jobban, mint sok igazi ujság) s az ember elég jól megélhetett belőle, ha a teljes ellátásról különben a szülői házban gondoskodtak... S milyen kedvvel, milyen ambícióval dolgoztunk mi ezen a kis

ujságon! Mikoló valósággal megpirult az egészségtől! A szegény mama hogy örült ennek az eszmének! Ha jöttem, mindig megcsókolt s komolyan reménykedni kezdett, hogy a Mikolónak mi baja sincsen... Egyszer már - oh boldog aggódás - attól kezdte féltetni, hogy katonának sorozzák be s „akkor a kis fiam egészen elfelejt majd engem, ha egyszer a lovára föl-pattan...” Sőt annyira mentünk, hogy egyszer egy napon az egész szerkesztőségnek odalenn terítették uzsonnához, a nagymama illatos kis szalónjában s igaz, hogy csak a zárt folyosón át, de mégis kimehettünk a szobából. Már éppen egy valóságos kézi sajtó beszerzéséről kezdtünk gondoskodni, mikor egy este Miklóst újra elfogta a láz s másnap megtiltották neki, hogy az ágyból fölkeljen.

Attól fogva csak kétszer beszélhettem vele. Egyszer, mikor kissé jobban lett s a nagymama bevezetett hozzá. Másodszor, mikor a tavasszal teendő nagy balatoni utazást beszéltük meg, amelyhez a brick-goellettet már meg is ígérték neki, ha meggyógyul... Ugy terveztük, hogy az egész tavat megkerüljük s a szigeteken kikötünk, esetleg sátort is ütünk... Akkor már a szegény Mikoló fehérebb volt, mint az ágy vánkosa...

Aztán sokáig nem láttam, heteken át; csak egyszer, a tavasz felé, mikor - oh istenem, micsoda nap volt ez! - a szalón üvegajtaján át láttam a szerkesztőségben (ahová engem nem bocsátottak be) a Mikoló üveges koporsóját s azon túl a nagy, messzelátó ablakon át a távoli hófedte vidéket... A látóhatár széle ködbe olvadt s minden oly ragyogóan fehér volt... Odabenn a püspökkert üvegházából kikölcsonzott dús déli növények vették körül a koporsót s a hatalmas karos gyertyatartók alatt, támogatva a nagymamától, ki megint erős volt, a Mikoló mamája ölelte át a kis fia koporsóját... Mikor engem meglátott, zokogva közelített felém s oly szenvedélyesen szoritott a keblére, hogy ezt a pillanatot sohasem felejttem el. Egyre azt ismételte: „Oh kicsikém... milyen magam vagyok... Azok *odaát* mind magukhoz hívják... Mintha már nem volna ott elég!...”

A koporsó fejénél, ünnepélyes fekete ruhában, kalapja körül gyászfátyollal, csendesesen zokogott a kis Laczi, aki most már igazán *egyedül* maradt... azaz hogy nem, nem maradt itt, mert pár év múlva azt is elhívták *oda* a többiek, hogy ki se hiányozzék...

S nekem, egy-egy pillanatban, mikor a fehér utcákon végig nézek, eszembe jut ez a zordon kastély és a világos, meleg szobák benne... meg a szerkesztőség és a kis Mikoló... meg az a bódító, erős illat, amit a koporsó koszorui terjesztettek...

Titánia nászuton.

Miután fél Európát szerencsésen átkóborolta, Nyitray megállt egy napra Münchenben, hogy a Bavariáról is mesélhessen majd otthon, a rendes vacsorázó asztalának. A droschke elvitte a Vier Jahreszeiten-be, ahol a portás jóakaratóból megkapta azt az első emeleti szobát, amelyből tizenöt percczel azelőtt utazott el egy porosz vezérkari ezredes. Nyitray fölvitette a csomagjait, átöltözködött, majd lecsavarván a villamos világítást, vállalkozón nekiindult a bajorok ismeretlen fővárosának. Körülbelül másfél óráig csatangolt, tizenegy után pedig betért egy café restaurantba, ahol lomha jóakarattal nyugodott bele abba a menübe, amelyet a fehér kötényes felszolgáló kisasszony ajánlott neki.

Őszintén szólva, Nyitray nem is igen tudta, mit eszik, mert a huszonnégy órai utazástól megernyedte idegei ez estén még jobban zaklatták, mint rendesen. Öt héten át szerencsésen kiverte a fejéből azt az ostobaságot, amely az első nap majdnem az öngyilkosságba kergette - és most megint szomorúan érezte, hogy nincs egészen meggyógyulva. Az utazás nem izgatta többé, az egyedüllét pedig terhes volt neki. Amíg a rossz bajor kalácsot öntudatlanul morzsolgatta, így szólt magában:

- Bár megfojtották volna azt a csacsit, aki legelőször szerelmes volt.

Nyitray most is az volt, hiába akarta magával az ellenkezőt elhítenni. Egy reggel a hymenhierek közt olvasta, hogy Terka kisasszony jegyet váltott Katona urral. Terka kisasszonyt Nyitray ur öt évig a magáénak tekintette, üres óráiban képzeletbeli lakásokat butorozott be, amelyekben Terka kisasszony himzett köténnyel járna ide-oda, mint a világ legbájosabb felesége, - s ime egy nap kiderült, hogy tervezgetései nem értek egy fabatkát. Egy öreg nagynéni vagy egy ügyes házasságközvetítő kihalászta Katona urat az ismeretlenség homályából, Terkáéknál föltették az ezüstgirandoleokat, az idősebb nővér és a Terka sógora bizonyos méltósággal foglaltak helyet a családi asztal mellett, s egy szombat este, ötödfél napi ismeretség után, Terka szerelmesen omlott a Katona ur nyakába. Nyitray úgy szégyelte magát, mint egy siheder kölyök, s talán tíz évet elenged az életéből, ha így szólhat a hűtelen leányhoz:

- Szálanként szeretném kitépni a hajamat, hogy csak egy pillanatig is eszembe juthatott az a badarság... Maga lenne a feleségem, maga?... És én még ellágyulva sóhajtozhattam az arczképéhez, amíg maga türelmetlenül várakozott erre a kövér, duplatokás filiszterre... Ötödfélnapos ismeretség után belebolondult egy fekete jaquetbe, mert hiszen Katona urat sem ismerhette jobban, mint a jaquetjét... De azért ne bánja, az ő ostobasága mellé kitűnően illik a maga üressége és hiúsága...

Nyitray azonban nem mondott semmit, hanem úgy vágtatott az utcán két napig, mintha elvesztette volna a józan eszét. Később, mikor az esküvő napjának is híret vette, ideges gyorsasággal váltott meg egy fél Európára szóló körutazó jegyet. Egy nappal a Terka esküvője előtt Nyitray már az Orient-Express kocsjában ebédel s azóta öt héten át, amíg a színházakat, a galériákat és a legalávalóbb chantantokat bujta, bizonyos meglepéssel konstataulta magában, hogy a Terkával kezdett egész epizódot véglegesen kiverte a fejéből.

Sajnos nem úgy volt, - most jobban érezte, mint valaha. Nyitray még bejárt vacsora után néhány kávéházat, egymásután a földhöz vágott egy csomó rossz bajor szivart, s éjfélután hazatért a hoteljébe. Miután meghagyta, hogy kilencz előtt ne háborgassák, rosszkedvűen ment föl a szobájába és vetközni kezdett.

Czigarettázva oldogatta le a nyakkendőjét, mikor a szomszédos szobában, amelyet magas szárnyasajtó választott el az övétől, hangos beszélgetést hallott. Az ajtót zajosan nyitotta föl pár későn jövő vendég s a papírfalakon át tisztán lehetett hallani, amint egy férfihang így szólott magyarul:

- Azt hiszem pont tizenkettőkor indul Bécs felé a párisi expressz.

Egy női hang így felelt:

- Jó lesz, ha nyolcz után fölkelünk, mert még Hanfstaengnél is rendbe kell hozni az aczél-metszetek dolgát.

Nyitray úgy érezte, hogy szédülni kezd, - a hang ismerős volt előtte. Mi volt ez, álmódott? De nem, a női hang megint megszólalt a szomszédaszobában és Nyitray rémülten esett le az egyik fauteuilebe. Nem lehetett többé tévedésről szó; a Terka hangját hallotta. Terka itt volt a szomszédban, alig öt lépésnyire tőle.

Honnan került ide, micsoda pokoli véletlen volt ez? Nyitray egyszerre úgy érezte, hogy megbolondul, Terkát és a férjét egy vékony ajtó választja el az ő szobájától. Mielőtt valami ostobaságot elkövethetett volna, izgatottan nyomta meg a villamos csöngetőt.

A szobaleány csak egy negyedóra mulva került elő éjjeli pongyolában.

- Kik laknak itt a szomszéd szobában? - kérdezte tőle Nyitray.

- Egy fiatal pár, amely tegnapelőtt jött Párisból. Azt hiszem, nászutasok lehetnek.

- Hogy hívják őket?

- Azt nem tudom, de magyarok és Budapestre valók.

Nyitray diszkrétül mosolygott:

- Két éjjel nem aludtam - szólt - és most meg ezek háborgatnak a folytonos csacsogásukkal. Nem volna egy üres szoba, ahová átköltözhetném?

- Nincs, még az udvari szobák is mind el vannak foglalva. Tegnap husz vagy huszonöt angol vendéget kaptunk Londonból.

Mikor a szobaleány kiment, Nyitray végigsimitotta a homlokát.

Mit tegyen? Érezte, hogy nem tudná behunyni a szemét. Meg kellett volna vetnie ezt a léha, nevetséges leányt, de a szive tele volt kicsorduló szerelemmel!... Még mindig szőke, leányos pompájában látta maga előtt a kis Terkát, akinek ablakai alatt órákig elgyalogolt olykor a legesősebb éjszakákon, aki fehér, bolyhos belépőjében néha olyannak tűnt föl előtte, mint egy illatos, májusi tündér. Amióta egyizben Terkával tánczolt valami vidéki majálison, évekig érezte az erdei fenyők harmatos, részegítő illatát, ha a kékszemű leányra gondolt. És ez a kis tündérkirályné lenne itt a szomszédjában egy idegen férfi oldalán? Nyitray előtt világos volt, hogy valami ostobaságot kell elkövetnie, de most fogalma sem volt arról, hogy mit fog tenni? Egy pillanatra az járt a fejében, hogy hangosan meg fogja kopogtatni a szobáikat elválasztó szárnyas ajtót, s ha egy félénk hang megkérdi, ki van itt, így felel majd az ő láthatatlan rejtekéből:

- Én vagyok, Nyitray, tudja, akivel a második négyest tánczolta azon az erdei majálison. Ha egyébre nem emlékszik, kis Terka, ezt a négyest még talán nem felejtette el. Itt vagyok és tanuja vagyok a boldogságának. Ne haragudjék hát, ha ilyen szokatlan időben gratulálok.

Később furfangos terveket eszelt ki, amelyekkel Katona urat el lehetne csalni a felesége mellől. Ilyenformát gondolt magában:

- Valami távoli pontról, teszem föl a Luitpold-kávéházból névtelen levelet küldök Katona urnak, hogy azonnal jöjjön, mert egy szomoruan sürgős ügy forog szóban. Ha aztán kitette a lábát, az én gondom, hogy Terkához bejussak. Ha pedig egyszer odabenn vagyok, akkor emberhalál lesz a tréfás kaland vége.

De Nyitraynak még felindulásában is volt annyi esze, hogy így feleljen önönmagának:

- Csak azt lessem, hogy egy névtelen levélre kimozduljon a puha fészekből. A pinczért alkalmasint kidobná, mint ahogy én is kidobnám, aki a házasságom negyedik hetében háborgatna.

Szinte csiklandozta a torkát, hogy átkiáltson:

- Itt vagyok és minden szót hallok. Pfuj - kis Terka, nem szégyenli magát, hogy ez előtt a kövér, idegen ur előtt bontja ki aranyszőke haját...

Már csaknem kiszaladt az ajkán az első szó, mikor tompa hangok ütötték meg egyszerre a fülét. A Terkéék szobájában két nehéz czipő koppant meg a kemény parketten, - Katona ur levetette a czipőit. Később a lavoiban megloccsant a víz, majd egy álmos, ásitással megszakitott hang verődött át a Nyitray rejtkehelyéig.

- Teringettét, hogy megint nem találom. Pedig biztosan tudom, hogy az este ide tettem a kézításkába.

- Mit keressz? - kérdezte Terka.

- A hálóinget.

Hangosan dobáltak ide-oda néhány ládát, az apró kulcsok megfordultak a lakatokban, Katona ur (világosan lehetett hallani) szuszogva motozott mindenütt a különböző ruhaneműek között. Terka pedig így szólt az ő édes, dallamos hangján:

- Ott nincs, már honnan került volna az én utcai toilette-jeim közé? Talán abban a megyszinü kofferben van, vagy várj, nézzük csak itt a skatulyában...

Nyitray, mintha a lába gyökeret vert volna, ijedten állt meg a legelső szónál, de egyszerre hangosan elnevette magát. Oly pokolinak találta, hogy az ő szép, poétikus Terkája, a fehér-ruhás, gyöngyvirágillatu májusi tündér, a Katona ur hálóingét keresi, hogy hirtelen úgy érezte magát, mintha becsipett volna. A szőke Titánia tavaszias glóriája eloszlott, a kis bolyhos belépő, a majális, a harmatos fenyők illata - mind elmosódott a levegőben, mint a szivar füstje. A kis Terka szőke, leányos bájossága helyett egy borzas, józan, köznapi asszony jelent meg a képzetében: dr. Katona Ferenczné. Most már ezt szerette volna átkiáltani:

- Nem hiányzik-e egy gomb a hálóingről nagyságos asszony? Ha hiányzik, varrja föl, mert Katona ur meghüthetné a nyakát.

Oly keserü világmegvetéssel kaczagott föl, mint Gyenes ur néha a Faust második felvonásában. Aztán fölvette megint a kabátját s világos reggelig csatangolt München öreg tornyai és házai között.

A páholy.

Az operettet, melyet a Népszínház barna szinlapjai hirdettek, lipótvárosi ember írta. Valami gazdag műkedvelő, akinek apja en gros kereskedett a chiffonnal és kalmukkal, - a fiú zene-komponálásnak szentelte azt az időt, ami a napi udvarlásaiból fenmaradt. A színház piros zsölléi, a páholyok, az emeletek kinyuló erkélyei, mind tele voltak emberekkel. Még kissé őszi volt az idő, a színház fülledt levegőjében akként hullámozott a sok világos legyező, mintha egy központi gépezet hajtotta volna valamennyit. A páholyokban hangosan helyezkedtek el a city legszebb asszonyai, itt-ott már látható volt egy frakk is, a közelgő farsang legelső fecskéje. A földszinten izzadva jártak ide-oda a vörös attilás színházi szolgák, a kaszinó széles karszékein is helyet foglalt egy-két aranyzinóros huszártiszt. A zenekarban, mely elé gukkerezve támaszkodott néhány habitué, már czinczogni kezdtek a hegedűsök s az operette egy elsuhanó töredékével kellemes hangulatot keltettek. Hét felé járt az idő, az ouverture megkezdődött. A hangok khaotikus tömegéből egyszerre csak kivált a legelső fülbemászó melodia, a Grignon-apród poétikus kis dala, melyet három nap múlva szélében énekeltek Budapesten... És mintha pajkos bujósdit játszott volna: a kis ariette el-eltűnt a trombiták harsogó zugásában, de megint szeliden, édesen bontakozott ki, a triangulum csengésétől kísérve. Mindig lassabban, mindig elhalóbban, míg a nagy gránátszinü előfüggöny egyszer csak fölhúzódott a magasságba...

Az első felvonás nagy karjelenetei közt, a tarka csoportok hullámozásában, jóformán senki sem vette észre, amint Cayll Sáríka fehérszőke haja a földszint második páholyában megjelent. Pedig mindenki, aki a budapesti társaséletet számon tartja, okvetlen ismeri ezt a gazdag leányt, ki a Cayll Antal félvagytonát örökölni fogja valaha....

Sáríka az angol nővel jött, anyja tíz év óta nem élt. A kis lány már nyolcz éves korában egyedül maradt; mert atyja, legalább az ő számára, alig számított valamit. Cayll, akit a rossz sors már harminczöt éves korában özvegységgel sujtott, eléggé meg tudta válogatni a vigasztalás különböző módjait, s parvenu maradván sokszoros százezrei daczára, minden profán szerelmet végigkóstolt, amit a körülményei megengedtek. Fiáról, akit valami katonai intézet vett föl a konviktusába, hamarosan letett minden gondot s a kis Sáríkával is csak egyszer jött össze napjában: mikor az ebédet föltálalták. A nagy droguista-üzlet, mely ma már idegen czégtáblát hordoz, milliommossá tette az élelmes kereskedőt, aki most már csak kedvtelésből vagy unalomból vesz részt egy-egy jelentékeny vállalatban.

Az első felvonás tréfás sextettje alatt Keleti dr. észrevette véletlenül Cayll Sáríkat s egy kissé zavarodottan bókolt zsölléjéből a páholy felé.

Török Vilma, a bankigazgató leánya, aki átellenben ült, rögtön meglökte az édes anyját.

- Láttad?... Keleti odaköszönt....

A mama arra felé fordította a gukkerét.

- Az ám! Még most is ki van pirulva...

Vilma hátraszólt a vőlegényének:

- Mit szól hozzá, Keleti köszön, mintha semmi sem történt volna....

A Lipótváros, mely mindent meglát, egyszerre tárgyalni kezdte a friss pletykát s a sextett legszebb részét ugyszólván nem hallották a páholyokban, az erkélyen, s a földszint ama részein, ahol a Fauburg St. Leopold kíváncsi közönsége tanyát ütött.

Mindenki tudta, hogy négy nap előtt hangos dörrenések verték föl a lovaskaszárnya csöndjét, ahol Keleti dr. és Cayll hadnagy szigorú feltételek mellett lőttek egymásra. A párbaj okát egész Budapest ismerte.

Keletinek elég jó irodája volt, hat-nyolc ezer forintot könnyen megkeresett évenként. De Cayll Antal, ki nagy partiera számított, ki szerette volna hajítani a házából ezt a nagyravágyó fiatal embert.

Mikor egy nap, még a tavasz derekán, Cayll előtt bizonyossá lett, hogy Sárika élénken rokon-szenvez az ügyvéddel, Keletit, akivel véletlenül összetalálkozott a József-téren, habozás nélkül megszólította:

- Hagyjon föl azzal a lánnyal. Ugyis hiábavaló minden. Nézzen olyan partie után, amely magának való.

S mikor Keleti válaszolni akart, durván tört ki belőle a neveletlen parvenu gögje:

- Inkább kitöröm a nyakát, semhogy magához adjam.

Keleti ettől fogva nem mehetett többé Cayllékhöz, de Sárika bátyja, aki Budapesten hadnagyoskodott, egy délután meghallotta valami kávéházban, hogy az ügyvédnek már hetek óta rendszeres találkái vannak a hugával.

Fölkereste a lakásán, nyers sértésekkel halmozta el, a párbaj kikerülhetetlen volt. A katonatisztek, akik ez ügyben segédkeztek, szigorú feltételeket szabtak, de a felek mégis sértetlenül távoztak.

Nem békültek ki s az esti lapok pár soros közleményét viharos érdeklődéssel olvasták minden budapesti kávéházban. Sárika hír szerint három nap óta sirt, s Nádor-utcai lakásuk ablakában egyetlen egyszer sem látták a szomszédok. Annál feltűnőbb volt most, hogy a színházban ily váratlanul megjelent....

A második és harmadik felvonás közötti szünet alatt Török Vilma oly erősen meglökte az édes anyját, hogy Törökné majdnem leejtette kezéből a színházi látócsövet:

- Mama, Berczi, odanézzetek!

Sárika mellett, a páholy háttérében egyszerre csak feltűnt a Keleti dr. vörösszőke bajusza s az angolnő barátságosan, de kissé megzavarodva ugrott föl a helyéből. A lipótváros őrszemei észrevették, hogy Sárika halavány arcza még fehérebbé lett, s kis kezével ijedten kapaszkodik a páholy vörös plüssébe.

A beszélgetést azonban senki sem hallotta, ámbár Török Vilma két évet szívesen elenged az életéből, ha a negyedik üres széket elfoglalhatja.

- Hogyan mert idejönni, - szólt Sárika elfuladva, - tönkre tesz mindkettőnket. Ezt papa okvetetlen megtudja, s én nem élem tul....

- Most már nincs értelme a gyávaságnak. Az a kérdés, akar-e az enyém lenni s nem ijed-e meg semmitől?

- Megölöm magam, mert ennek nem lehet jó vége.

Keleti dr. a csilinderje után nyult.

- Ne ölje meg magát, ez fölösleges. Most már tisztában vagyok a dolgokkal s biztosítom, hogy levonom a konzekvenciákat. Egy kissé ostoba voltam, ez az egész. Isten önnel, nem háborgatom többé.

- Hova megy? - kérdezte Sárika bágyadtan.

- Nem tudom, de kegyeddel most beszéltem utoljára, arra esküszöm.

Sáríka a szeme körül babrált.

- Ne kinozzon, - szólt - hiszen láthatja, hogy oda vagyok már.

Az ügyvéd letette a kalapját.

- Nono, csillapodjék. Ugyan Sáríka, hát térjen magához. Értsen meg, a közös javunkat akarom. Maga egy kissé félénk, ez a hiba. Lássá, ha erélyesen kijelentené, hogy ezt akarja és az atyja ne is reméljen mást: végre is meglágyulna, mert nem tehetne egyebet. Hiszen a saját ura, nem kényszeríthetik semmire. Egy erélyes szó, egy kis határozottság és minden úgy történik, ahogy mi akarjuk. Ugy-e ért engem, édes Sáríka, ugy-e ért? No, mosolyogjon szépen, mondja, hogy akarja kissé....

Sáríka szomorúan, szelíden mosolygott, de e pillanatban - a második felvonást már megkezdték - a páholy ajtaja felnyílott s az angolnő ijedten gögicsélte:

- Oh, Jesus, Jesus....

Cayll, az öreg, hirtelen megjelent a páholy ajtajában. Valami gyanu hozta-e a színházba, értesítették-e a találkozás felől, elég az hozzá, hogy itt volt....

Sáríka behunyta a szemét. Keleti sápadtan felállott. De Cayll, aki tudta, hogy az egész színház reájuk néz, nyugodtan ült le a negyedik székre, mintha a legjobb hangulatban készülne végignézni az előadást.

Mosolyogva fordult az ügyvédhez:

- Nem tudom, mi nagyobb, - szólt csöndesen - az ön merészsége vagy pimaszsága-e?

Keleti szintén mosolygó arcot vágott:

- Köszönje, hogy az édes atyja.... Itt nem fogunk botrányt csinálni.... De a fiával majd késedelem nélkül leszámolok...

Sáríka szíve nem dobogott e perczen. Az előbbi beszélgetés és a jelenet, a háromnapi vigasztalan sírás ugyszólván kicserélték ezt a félénk kis galambot. És a színpadon most egyszerre fölhangzott az édes szerelmi ariette, mely lágyan, poétikusan bontakozott ki a fuvó hangszerek lármájából. A primadonna hangja szinte elhalt a parkot ábrázoló fényes díszletek közt....

Cayll nem hallotta a muzsikát.

- A fiammal számol le? - Ha ugyan megengedném, hogy ilyen emberrel....

Sáríka halványan vágott közbe:

- Papa, kérlek, egy szót se többet!....

- Ha megengedném, - folytatta Cayll - hogy ilyen vakmerő iparlovaggal....

A leány szelíd szemei ijesztő fényben égtek.

- Ne folytasd, - mondta hadarva - mert megbánod....

Cayll kimélet nélkül folytatta:

- Egy ilyen utczai kalandorral....

Hirtelen felugrott a leány, ajkszélei remegtek. És mintha elvesztette volna az eszét, a fiatal ember kezét mindenki szeme láttára két forró kezébe fogta s égő arcját édesen nyugtatta rá. Mindenki látta, az egész nagy színház....

Keleti dr. maga is megijedt.

- Mit csinál, - szólt, - mit cselekszik, az istenért?

- Azt, - felelte - ami egyedül áll módomban.... Kompromittálom magam, hogy vége legyen a komédiának....

Cayll mosolyogva hörögte:

- Be ne tedd a lábad többé!... Nem vagy a lányom. Ne halljak rólad, mert bottal verlek ki...

Eltűnt a páholy háttérében. Törökékre, kik minden mozdulatot figyelemmel kísértek, teljesen kárba veszett az operette. Vilma izgatottan sugta az anyjának:

- Láttad, mi történt?

Ötödnap az egész Lipótváros az eljegyzésről beszélt. Sáríkat, ki egy éjjelen az angolnónél aludt, reggel fölkereste a hadnagy, a meghódoló vár fehér kendőjével. A dolgon végre is botrány nélkül nem lehetett segíteni többé. Sáríka megtörten bocsánatot kért és Keletivel az öreg Cayll két napig csak harmadik személyben beszélt.

Vasárnap már karonfogva sétáltak. Sáríka fehérszőke haja csillogott az októberi verőfényben. A huga másik oldalán Cayll hadnagy csörtette a kardját, az új operette szerelmi áriáját dudolgatva.

A lovagló iskola.

A Dunán túl volt-e, vagy a Tiszán innen, nem emlékszem rá bizonyosan, de egy nap magányosan bolyongtam valami vidéki város kövezetén; az eső esett és egyetlen ismerősöm sem akadt a tizezer lakó között.

Tanácsstalanul jártam a gyógyszertártól a városházig, kíváncsian szemlélgettem a kirakatokat, melyekben piros norinbergi disztárgyak heverték és megfakult pottendorfi pamut; itt-ott egy vérvörös nyakkendő kemény kartonból, egy amputált kerek ló, gyerekjátékok, elpiszkolt faedények. Véghetetlenül unalmasnak tetszett az idő, azt hittem, ki sem bírom az estéli vonat indulásáig. A vörös csatornákból lassan csörgedeztek az esőcseppek.

A városház falán egyszerre szemembe ötlött egy plakát:

Sr. ARTIGNELLI
lovagló-iskola, caroussel.
Olcsó dijszabás.

Örvendezve csaptam a homlokomra.

- Ohó, a vén Artignelli! Csaknem megfeledkeztem róla!...

Hirtelen eszembe jutott valamelyik budapesti orfeumi este, tavaly, késő ősszel, amikor egy magas, rigó orru idegen telepedett az asztalom mellé, két rikitóan öltözött hölgy kíséretében, kik olaszos németséggel beszélgettek. Signor Artignelli volt, egy vén czirkuszdirektor, ki éjjel felé már az én egészségemre üritgette a sörös poharát. Beszéd közben bizalmasan elárulta, hogy a czirkusztársasága feloszlott, a művészek elszéledtek s ő lovagló iskolát nyitott egy apró, vidéki városban. Szívesen lát - mondta - ha a sors valamikor arra felé vezérelne.

Örömben majdnem felkiáltottam:

- Pompás! Lesz mivel eltölteni a délutánt!

Egy boltos csakhamar utba igazított:

- Amott lenn, a Salpeter-utczán végig, a Salpeter-völgyben. Az öreg talján valami malomból alakította át a lovagló iskoláját, okvetetlenül megtalálja...

Neki indultam a völgynek, mely a piszkos házak között a malmok felé vitt, régi módi huzós kutak voltak az utca két oldalán, egy-egy kis trafik, hol kétségbeejtően öreg asszonyságok kötöttek és árulták a denaturált árpacukrot. Odébb egy pár majorság maradt el, néhány hatalmas jegenyefa a folyóparton, egy csoport apró csapóműhely.

Csakhamar szemembe tünt a malom. Lenn feküdt a völgyben, fák között, szinte idillikus magányban. Mögötte érett szilvák feketéltettek és aranyos körték bukkantak ki a lombok közül. Nagy csönd volt; egy termetes fehér kutya szimatolva szaladt elem a kapuig.

Az istállóknál egy kocsis gereblyélt a szalma közt.

- Hé Kajfás, - kiáltott a kutyára - czoki, takarodj onnan!

Megbillentettem feléje a kalapomat.

- Hol található meg Artignelli urat?

A gereblyével egy sindelyes épület felé mutatott.

- Ott dolgozik - szólt - a lovardában.

Benyitottam az ajtón; homály volt, petróleumlámpák égtek a falakon. Öt vagy hat ember állt a manége-en belül, köztük két hosszú ruhás hölgy, egy szürke ló csöndesen koczogott a köröndben. A manége közepén, rövid bársony zekében maga Artignelli ur álldogált, kezében egy szegekkel kivert ostorral. Az öreg, dereshaju direktor alkalmasint rosszul látott már és nem ismert meg azonnal. De köszöntésemre megállította az ügető paripát.

- Szent Ágoston - kiáltotta - ugy látszik, az orfeumi fiatal ur!... Hogy kerül ide, a pokol közvetlen szomszédjába?...

Megszorította a kezemet, barátságosan a vállamra ütött.

- Nagyon örülök, ha végignézi a produkciókat. Éppen iskolát tartunk itt az urakkal.

Bemutatta egymásután a jelenlevőket:

- Varga ur, törvényszéki aljegyző, Lerchenfeld ur, kereskedő, Cunemann ur, ügyvédjelölt. Szászné és Bienné urnők, mindketten helybeli ügyvédek feleségei. A nagyságos asszonyok már jól lovagolnak - folytatta bókolva.

Harsányul kikiáltott az istálló felé:

- Auguszt!

Egy vörös szemű, borzas istállószolga - valaha czirkuszi bohóc - álmosan betámolygott.

- Auguszt - szólt az öreg - vezesd be egyszeribe Julius Caesart!

Egy csillagfoltos paripa jelent meg a manége ajtajában, egy kifáradt, életunott ló, mely valaha deszkás háttal száguldott tova a kivilágított czirkuszban, az aranyesipkés, rózsaszín trikós Amandával, kinek uralkodó hercegek is udvaroltak...

Signor Artignelli vígan csörrentett az ostorával:

- Föl Lerchenfeld ur, fogjunk hozzá!

A nehézkes rövidáru-kereskedő pirulva czammogott a melankholikus Julius Caesar felé.

- Bátorság, - szólt a direktor - nem kell ettől megijedni!

Auguszt oda tartotta a tenyerét. Lerchenfeld ur sóhajtva fölmászott, Julius Caesar ügetni kezdett. A kereskedő olyanokat esett előre-hátra, mint egy lisztes-zsák. Szánalmas lovaglás volt, Artignelli ur közönyösen nézte.

- Menni fog, - motyogott - csak kitartás Lerchenfeld ur!

A kereskedő a verejtékét törölgetve szállott le a paripáról és boldogan fordult a szép Bienné felé:

- Ha meggondolom, hogy féltem eleintén! Pedig gyerekjáték az egész, bizony Isten gyerekjáték...

Cunemann ur szállt most föl a paripára, bátran, hősies elszántsággal. A ló lassan keringett a manégeben, melynek tetejét szórványos esőcseppek kopogtatták meg. Álmos volt minden; egy kakas kukorikolt az udvaron, a kocsis kiáltott a lovaknak. Különös érzésekkel tekintetem körül a cserfakérges lovardában, melynek falait híres lovak, czirkuszi lovasok, művésznők, csillagruhás bohócok elfakult fotografiái ékesítették. Az ajtón egy pillanatra bekukkantott a direktor felesége, egy töpörödött, vén anyóka, kinek plasztikus idomain valaha megfeszült a rózsaszínű trikó. Most egy karlsbadi bögrében kávéhozott az urának.

Varga ur, a törvényszéki aljegyző izgatottan várta, hogy Cunemann ur végezzen valahára.

- Szeretnék már a szabadban is lovagolni - szólt - Lázár bácsi, a kanonok, ígért egy kedvemre való paripát...

- Csak kitartás, tekintetes ur, kitartás!...

A leendő paripa birtokosa a harmadik másodperczben már leesett a lóról, de hamarosan fölmászott megint. Artignelli ur udvariasan fölsegítette.

- Micsoda banda uram, - sugta elkeseredetten - hova kerültem vén napjaimra!

- Szorosabban a térdét, - szólt hangosan - és ne hajoljon úgy előre, mint egy imádkozó pápa!

Az aljegyző összeszorította a térdét és a következő perczben ismét hanyatt feküdt a cserfakérgen. Lerchenfeld ur szánakozva mosolygott.

A vén Artignelli apró szeme boszusan villant meg:

- Nem vigyáz a tekintetes ur, - szólt - várjon, majd megmutatom, hogyan kell!

Összegombolta a bársonyzekéjét, egyet huzott magán s nehézkesen fölmászott a paripára. Julius Caesar vihogva rázta meg sörényét és nyerített. Ha nem félnék attól, hogy kinevetnek, határozottan azt állitanám, hogy az öreg ló gavallérosan bölintgatott hosszukás fejével és délczegen indult meg, mint egy ambiciózus derby-jelölt. Ha a lovaknak van némelyes memoriájuk, Julius Caesar vén agyában most egyszerre megvillant a régi napok emléke.

- Hopplá! - kiáltotta Artignelli ur - hopplá!

Erre a szóra valaha galoppban indult meg a délczeg Julius Caesar, a kövér, bajor muzsikusok megfújták roppant trombitáikat, miss Amanda mosolyogva hajlongott a sodródeszkán, az amfiteátrum zugott a tapsoktól és ő illedelmesen a két első lábára bocsátkozott. Az istállóban megsimogatták verejtékes nyakát és a garnizon valami megszínhajtókás tisztje, ki az Amanda kezét szorongatta, elismeréssel dugott a szájába egy darab fehér czukrot.

- Hopplá, hopplá!

Ló és lovas egyszerre galoppban röppentek tova, Lerchenfeld ur, Cunemann ur, a megsebzett aljegyző nyitott szájjal bámultak. Signor Artignelli öreg dereka kiegyenesedett, a direktor lihegve ülte meg a habzó lovat, pár hajfűrte lobogott. Rom volt a vén Artignelli, de még mindig kilátszott belőle az egykori tüneményes lovas.

Miss Amanda - azaz nem, nem ő volt már! - a direktor töpörödött felesége ijedten szaladt be.

- Beppo - kiáltott - bajod lesz, vigyázz, ne ügess olyan eszeveszetten!

Auguszt elfogta a lovat, a direktor kimerülve leszállt. Ismét alázatos volt, mint előbb és bókolva fordult a hölgyek felé:

- Tessék nagyságos asszony, fogjunk hozzá!...

A mennyei iroda.

A múlt szeptemberben, mikor a világ összes zsidói a „Ros-Hasono”-t, az ó-testamentomi esztendő legelső napját ünnepelték, egy régi falusi zsinagógába tévedtem, melynek kopott fenyőpadjain ájtatos hivek énekelték a szent ünnep dallamait. Ötezerhatszáz év óta a Ros-Hasono ünnep huszonnégy órája alatt végeztetik el a mennyek távoli birodalmában: kinek micsoda végzet jusson osztályrészül a bekövetkezendő esztendőben; s halál vagy egészség, öröm vagy bubánat e napon praelimináltatik az Isten kiválasztott népének. Odafenn - mondják a szent könyvek - Mózes minden halandó hívének megvan a maga fehér lapja, melyre az Ur jószágos rendeletéből a Ros-Hasono napján vétetik kegyesen előjegyzésbe: vajjon a Melech Hamoveth, a halál angyala ez esztendőben bekopogtat-e hozzá, vajjon a család bőséges létszáma fiukkal avagy leányokkal szaporodik-e meg, s vajjon Mózes ájtatos követője megnyeri-e ez évben az akadémia valamelyik pályadíját? Mindez persze attól függ, ki hogyan emelkedik föl e napon az Örökkévaló színe elé, megtisztítva lelkét a föld piszkos salakjaitól. A mennyei biráskodás e komor eszméje annyira megghatotta lelkemet, hogy ezen az éjjelen a következő különös álom rajzolódott le szellemi szemeim elé.

*

Ahogy hálósobám falai mindinkább elmosódtak előttem, egyszerre valami nagy, beláthatatlan helyiségben találtam magamat, mely körülbelül huszakkora lehetett, mint a vigadó nagyterme. A magas háromemeletes ablakokon át rózsaszínű fény sugárzott be. A termet apró farácszatok körülbelül husz-harmincz kisebb részre osztották. Mindegyik osztályban két-három magas íróasztal állt az ablakok mellett s ez íróasztalok előtt szorgalmas, görnyedő alakok irtak különféle megjegyzéseket a rézkapcsos foliánsok rovataiba.

Az egyes osztályok bejárása fölött, apró, aczélból készült táblácskákön ékes bronzbetűkkel volt fölírva: „Nagy-Britannia”, „Törökország”, „Amerikai Egyesült Államok”, „Jeruzsálem” - s az egyik sarokban, ahol a helyiség legtágasabb volt: „Oroszország”. Itt hét irnok dolgozott görnyedve, s az egyik főkönyvnél, az álló íróasztal előtt. Uriel őrangyal jegyeztetett le-omolván, a különböző rovatokba. Tiszta fehér szárnya szinte rózsaszínű lángban égett, ahogy a külső fényesség egy sávja végig csillant a tollazatán.

Álmélkodva álltam meg az ajtóban, ahonnan a mennyei bureau nagyrészét beláthattam, tágra nyílt szemekkel bámulva jobbra-balra, siketen szinte a folytonos zajtól, a nagy főkönyv-lapok hangos átfordításától, a telefonok apró harangjának finom, ezüstös csengetésétől. Mert a tulvilági legfőbb nyilvántartási irodában, bárhogy is meregetitek a szemeiteket kedves barátaim, úgy látszik, szintén nagy szolgálatokat tesz a Graham-Bell találmánya, s nevezetek engem bárminek, ha nem hallottam, ahogy a tiszta Uriel angyal dallamos hangon kiáltotta a kis kaucsuk csövön át:

- Halló, az elnöki osztályt kérem!

Ti talán kételkedtek a szavaimban, de akármilyen legyenek, ha öt percz múlva, mikor a kis harang vidáman csilingelni kezdett, s a szárnyas angyal a füléhez tartotta a kagylókat, nem a következő monológot hallottam.

- Halló, ki beszél?... Oh, hiszen nem a purgatóriumot kértem... Bocsánat, kedves kolléga, de a telefonkezelő üdvözült lélek megint rosszul kapcsolt össze bennünket... Halló, nagysád, halló! Az elnöki osztályt, nem pedig a purgatóriumot!

Igen, kedves barátaim, úgy látszik odafenn sincs nagyobb rend ebben a tekintetben, mint a mi központi kezelőosztályunkban...

De ime, egyszerre csak egy udvarias, irodai szolgálatokra beosztott lélek állt meg előttem s mennyei hangon így szólott:

- Bocsánat, Halandó ur, Uriel arkangyal kéreti önt!

A „Chèf du bureau”, kire a legmagasabb nyilvántartási iroda bizva van, a terem közepén székel, egy magas, rácszal körülvevett pulpituson és közeledtemre fölemelte a szemét az előtte heverő aktacsomóból:

- Az ön jövele be van nálunk jelentve - szólta szeliden - tudjuk, hogy tanulmányutra jött s főképp a magyar osztályt akarja behatóan megvizsgálni. Ebben az osztályban kissé rendetlenül állnak a dolgok, de van reményem, hogy valahára mégis csinálók itt is egy kis rendet. Oroszország sok dolgot ad s nagy rakás restanciák várnak elintézésre. De azért, ha legfőbb princzipálisom úgy akarja, a következő ujévig mégis kimutathatok vagy tizenhatsz milliónyi elintézett számot. De jőjön, tisztelt Halandó ur, kövessen...

A terem nyugati szögletében, közvetlen az ausztriai rész mellett, de mégis külön helyiségben (ugy látszik odafenn is respektálják a dualizmust) három irnok s egy fiatal gyakornok sürgős munkával volt elfoglalva. Egy szárnyas angyal, füle mögött hosszú ludpennával, vaskos betűsorosban lapozgatott s gyors egymásutánban diktált különböző neveket. A többiek, kik a pulpitusok, az álló íróasztalok mellett álltak, mindegyik névnél sietve lapozgattak a hétmázsás főkönyvekben s számokat, jegyzeteket irtak az egyes rovatokba, mintha conto currenssek, vagy befizetett részvénydíjak forognának szóban...

Uriel arkangyal, kinek közeledtére az egész hivatalnoki kar tiszteletteljesen meghajolt, komolyan, mint egy velencei cicerone, így szólta hozzám:

- A berendezés, mint ön azonnal meg fogja látni, nagyon egyszerű. Az egész némileg hasonlít azokhoz a gázórákhoz, amiket ön odalenn a földön százával sőt ezrével láthat. A nagy emeleti terem, ahol Gabriel kollégám áll az ügyek élén, telestele van ezekkel a kis gépezetekkel, melyeket egy tehetséges üdvözlünk, Volta szerkesztett meg legfelsőbb parancsra. Mindegyik halandónak van idefenn egy ilyen gázórája, amely a templomokban elfogyasztott imádságokat hiven kimutatja egészen az utolsó betűig. A praeliminációk természetesen a megállapított törzsminták szerint készülnek, az imádság kvantumához arányosan. Mert itt is, tisztelt uram, minden rendelkezés szigorú forma szerint készül s nekünk ép úgy meg vannak a rendes chablonjaink, akár a póstatakarékpénztáraknak vagy az országos statisztikai hivatalnak...

Oh, kedves barátaim, micsoda érdekes dolgokat láttam itt most! A pennás angyal füléhez csatolta a kaucsukcsövet s ekkor Gábriel angyal, az imádságészlelő állomás főnöke, sorjában lediktálta a számokat, melyek Mózes különböző követőinek ájtatossági mérczéjét megalkották.

- Moskovitz Jakab 23½ fok.

- Balassa Mór 11°.

- Séligmann Kozma 213°.

- Dr. Petrovényi Ignác 0°.

S Mihál arkangyal, a ki a jövőket a mércze szerint megállapította, csengő hangon, de minden hangsúly nélkül mondta ki az illető ítéleteket.

- Melech Hamoveth, a halál angyala november 17-ére kiküldetik.

- Megnyeri a népszínházi pályadíjat.

- Neje két egészséges leánygyermekkel fogja megajándékozni.

- Tizezer forintot nyer a „Jó-szív” sorsjegyek húzásán.

Stb., stb. Higyjétek el, kedves barátaim, a szívem elszorult, látván, micsoda hidegvérrel írják be ezek a szárnyas könyvvezetők a legkegyetlenebb ítéleteket anélkül, hogy legalább az Eötvös Károly vagy Friedmann Bernát védőbeszédeit meghallgatnák.

Éppen távozni készültem, hogy az oroszországi ügykezelést megtekintsem (ez osztályból ugyanis egy jókora részt a többi államok irodáiba helyeztek át, a szerint, hogy az egyes ki-vándorlók hol telepedtek meg), mikor a diktálás egyszerre megszűnt s a strazzát vezető angyal némi zavarral kezdett keresgélni a rézkapcsos nyilvántartó-könyv lapjaiban.

- Pardon, - mondotta habozva - a nevet nem találom itt a strazzában... Talán a számban lesz valami hiba... Mihál arkangyal, a prokuristánk alkalmasint tévedett...

A hallócsövet kezelő irodatiszt rögtön kérdést intézett az elsőemeleti imádságészlelő állomás-hoz, de az arkangyal pár pillanat múlva megszólalt:

- 29, 133. szám. Bocskai Ignác. 73°.

A strazzás angyal ismét fölütötte a főkönyvet, de úgy látszik, hiába, mert kételkedve rázta meg szép, göndörfürtü fejét.

- 29, 133. szám alatt nem találom azt a nevet. Itt Berndorfer Ignác van, akinek tavaly egy csinos özvegy asszonyt ítélünk meg. Bocskai Ignác nincs meg a könyveinkben.

A munka megakadt egy perczre, de Uriel arkangyal, a vezetőm, aki most maga nézett utána a dolognak, találgatva szólalt meg:

- Alkalmasint névmagyarosítás lesz megint. Kérem azt a tételt függőben hagyni, míg pontosabb adatok nem érkeznek be...

Látván, hogy a dolgot nem egészen értem, a komoly angyal készségesen fölvilágosított:

- Oh, tisztelt uram, micsoda galibákat csinál nekünk az önök névmagyarosítása... Ötezerhat-száz év óta nem volt annyi baj itt az irodában, mint az utolsó 15 esztendő alatt. Ősidők óta úgy ment itt a munka, mint a karikacsapás. De ez a névmagyarosítás tökéletesen fölforgatott bennünket, s higgye meg, hogy már két gyakornokom idegbajossá lett, pedig ezt a betegséget sohasem ismertük idáig. Annyi a tévedés, hogy szinte nem is merek a legfelsőbb Ur szemé elé kerülni. A minap egy ikerpárt, kiket az alsó-erdődi körorvos számára kellett volna elő-jegyeznünk, a nevek fölcserélése miatt tévedésből a balmaz-óhádi erdőmester főkönyvbéli lapjához jegyeztünk, holott ez az öreg Nimród éppen a múlt héten múlt el 98 esztendő. Szerencse, hogy fiatal felesége van s így a dologból még sem lett olyan botrány. De az ikrek természetesen megszülettek. A „Tiszasorsjegyek” legutóbbi huzásánál amugy is olyan emberhez került a főnyeremény, akit mi voltaképpen dijnoknak akartunk kineveztetni a királyi táblához. De ebben a sok névváltoztatásban egyedül csak az ördög tud eligazodni, az pedig, mint ön tudja, a mennyei irodába nem jöhet.

Mikor bucsuztunk, az arkangyal szelid, kérő pillantással fordult felém:

Ha az intézményeinket némileg rokonszenveseknek találja, úgy egy nagy kérést intézek ön-höz. Ugy tudom, ön még nem marad nálunk véglegesen, hanem visszatér a földre. Ez alkalommal fölkérhetné nevemben a belügyminisztert, expediáltasson nekünk is egy-egy átíratot az illető névmagyarosítások felől, mert különben beláthatlan hibák támadnak. Az illető aktákat a sárrét-kubinfalvi szárnyvasuton küldheti, mert az - hiszen a vasuti katasztrófák ön előtt ismereteseek - amugy is sűrűen szállítja hozzánk az utasokat.

A menny kapuja kitárult előttem és én megint künn voltam az azuros, napsugaras levegőben. Innen egyetlen lépés kellett csupán, hogy az ágyamig érjek, mert a következő pillanatban már a saját szobámban ébredtem föl, amelynek homályát aranyos hajnali derű oszlatta el lassanként.

A hozomány.

Tornallyainé husz év óta özvegy volt és a kis leányát öt éves kora óta egymaga nevelte. Matild ügyes, sőt geniális leány volt, csodálatos könnyűséggel tanult és amikor egy-egy jótékony hangversenyen zongorázott, oly tapsvihar tört ki a vidéki kaszinó oszlopai között, mint egy kisebbnemű földrengés. Ha Tilda szegény leány, alkalmasint ismert művésznő lesz belőle, de így, hogy a szegény Tornallyai több, mint százötvenezer forint hátrahagyásával hunyta be a szemét, senki sem gondolt arra, hogy a kis leány valaha ilyesmivel keresse meg a kenyerét. A mama, akit az egykori takarmányliferáns egy női kalapüzlet keskeny asztala mellől vezetett az oltár elé, gögösen huzta félre az ajkát, ha valaki ilyesmit említett előtte:

- No hiszen szép volna, ha az én Tildám ilyenre szorulna egyszer! Arra várjon csak, aki zongorát akar hallani...

Tilda szépen megnőtt, magas, fess leány lett belőle, de a kisvárosban sem őt, sem az édes anyját nem szerették. És csakugyan van valami az öröklés teóriájában, mert a leányban, a gondos és drága nevelés dacára, még mindig nagyon sok maradt abból a borzas masamód kisasszonyból, akinek az édes mamáját ismerték. Tilda néha meggondolatlanul kimondta, ami a szívét nyomta, illetlenül bizalmas volt az urakkal szemben és oly gyakran sértve érezte magát, mint egy vénülő nevelőnő. Ragyogó szépségében alig volt valami a leányok édes poéziséből és így történt, hogy minden gazdagsága dacára alig jutott néha táncosa a kaszinói bálokban.

Tornallyainé, aki állítólag ismerte a férfiakat, így szólt olykor a leányához:

- Ne menj férjhez olyanhoz, aki szívesen elvesz, mert az bizonyosan nem lenne szerencse rád...

Mint hogy pedig olyanhoz, aki nem akarta elvenni, a szegény Tilda nem mehetett nőül, a mama furfangos gondolkodásának az lett az eredménye, hogy a leány, huszonöt éves kora dacára, még mindig egy fődél alatt lakott az édes anyjával. Ha néha, a Tilda egy-egy gyermekori barátnőjének esküvője után, a mama könnyet látott a leánya szemében, idegesen tolt a székeket ide-oda a félhomályos ebédlőben.

- Sohasem lesz jobb dolgod, mint itthon...

És így történt, hogy a Tilda romantikus fejecskéje lassankint egy reális számoló géppé tökéletesült, s a józan leány egy üzletember kutató pillantásával nézte a jelentkező kéroket. Tilda, amíg egy-egy csinos fiatal ember elfogultan hallgatta a zongorajátékát, ezt gondolta magában, a gömbölyü puffon ülve:

- Ez az ur nem ér meg ötvenezer forintot, pedig annyi a hozományom...

Augusztus végén, mikor a fürdőből hazajöttek, már odahaza várta őket a Biarritz és társa czég levele. Tornallyainé élénk levelezésben állott a világhírű házasságközvetítő firmával és Tilda néha maga írta a leveleket az édes anyja nevében. Biarritz ur ezuttal előzékenyen tudatta velük, hogy szeptember elején egy tiszamenti gyógyszerész fog vendégképp beállítani a kis vidéki városba. A személyjogu gyógyszerész évi huszonötezer forintot jövedelmez és maga a tulajdonos alig töltötte be harminczadik esztendejét. Határozottan szerencsés választás lenne, ha a kisasszony tetszéssel fogadná ezt a legujabb pályázót.

- Bizonyosan adós a patikájára! - szólalt meg Tornallyainéban a pesszimista.

Egy vasárnap csakugyan tiszteletét tette a gyógyszerész. Udvariasan fogadták, de mama és leánya úgy néztek rá, mint egy hétszeres rablógyilkosra. Mindketten egy vakmerő kalandort

láttak benne, aki a Tilda ötvenezer forintját akarja. Kedves és derült fiúnak látszott, aki könnyedén csevegett mindenről, de a mama, amíg látszólag figyelmesen hallgatta, ezt gondolta magában:

- Dejszen, beszélhetsz nekem jó ember. Annyit sem adok a szavaidra, mint egy rézkarika. Kellene az ötvenezer forint, de szerencsére itt vagyok én is...

Az ebéd alatt, amikor a vendég kedveskedve dicsérte a Tilda virtuóz zongorajátékát, a leány hidegen tépegette a papirmandulák vékony héját.

- És ez mind az ötvenezer forintomért...

Mikor a gyógyszeráros elutazott, Tornallyainé levélben informáltatta magát a vagyoni viszonyai felől. Kiderült, hogy a Biarritz és Tsa cég minden egyes adata igaz, mert a patika tényleg a legjobbak közül való az egész vidéken. Magának a fiatal embernek is van tekintélyes vagyona és a gyógyszeráró s a saját, kétemeletes házában van elhelyezve.

Mint hogy a kérő külseje ellen absolute nem lehetett kifogást tenni, a mama irt a közvetítő cégnek, hogy a következő héten Budapestre utaznak, s a gyógyszeráró is szívesen látnák ott ugyanakkor.

Együtt vacsoráltak néhányszor, együtt jártak a színházba s ötödnap, amíg Tilda egy nagynénijével a kioszkban járt, ekként szólt a mama a gyógyszeráróhoz, a fogadó első emeleti szobájában:

- Nincs kifogásom Ön ellen, s ha úgy akarja, nőül veheti a leányomat De a Tilda hozományát nem adom a kezébe, hanem magam fogom őrizni egy takarékpénztári könyvecskében...

A fiatal ember udvariasan hajlongott:

- Oh, az egészen mellékes... Én önmagáért szeretem a kisasszonyt...

Mikor Tilda hazajött, a mama gyorsan elreferálta a történeteket.

- Megmondtam, hogy ne számítson a hozományodra...

- Helyes, még csak az kellene, hogy a kezébe adjuk az egész összeget...

Másnap Tilda karonfogva járt a vőlegényével. A gyógyszeráró olykor szerelmesen suttogott valamit a fülébe, de Tilda gyanakodva hallgatta. Milyen távol állt attól, hogy szerelmes legyen! Egyszerűen férjhez akart menni, mert végre is nem maradhatott örökké leány, de mennyire vigyázott, hogy a jelentékeny üzlettel meg ne csalják. A gyógyszeráró, ha látogatába érkezett a menyasszonyához, úgy fogadták, mint egy prezumtiv váltóhamisítót. A mama figyelve nézte minden mozdulatát és este lefekvés előtt, titokban összesugott a leányával.

- Láttad, mennyire vizsgálta az ezüstneműeket? Délután meg kíváncsian tudakozódott a sorsjegyeink és papirjaink felől. Számítja, hányja-veti magában, mennyi vagyunk lehet körülbelül?

- Ügyelni fogunk, mama.

Óvatosan összebujtak, mint akik egy merész kalandor ellen védekeznek. Mert férjhez menni kell ugyan, de balga volna, aki egy idegen szerencse-vadásznak kiszolgáltatót magát. És mikor a szerelmes gyógyszeráró ellágyulva csókolta a menyasszonya finom kezét, Tilda ezt gondolta magában okosan:

- Mennyire buzgólkodik szegény az ötvenezer forintomért...

Veszedelemes ellenségnek nézték a vőlegényt és a mama néha gyűlöletes pillantásokat vetett rá. De ez nem akadályozta meg a varrónőket, hogy szorgalmas méhekként dolgozzanak a Tilda tündérszép kelengyéjén és az apátplébánost, hogy gyors egymásutánban hirdesse ki a Tilda szerencsés eljegyzését.

Októberben, mikor a templomból hazatértek és Tilda az uti köpönyegét felöltötte, a mama így szólt a vejéhez:

- Nem kap a kezébe semmi pénzt, hanem negyedévenként utólag meg fogom küldeni a kamatokat...

Tilda a vasutnál ezt sugta az édes anyja fülébe:

- Ne félj, vigyázni fogok magamra... A pénz pedig jó kezekben marad nálad...

Tornallyainé harmadnap Salzburgból kapott egy levelezőlapot, melyben Tilda biztosította, hogy jól érzi magát. Negyednap Gmundenből jött egy levél és ebben ez állott:

„Édes, jó anyáskám, mégis meggondoltam azt a dolgot. A pénz jobb helyen lesz nálam, nem akarlak zaklatni ezzel a fölösleges gonddal. Csókollak, Feri is csókoltatja a kezedet”.

Mikor a mama megbotránkozva felelt, Tilda egy hosszú, ideges levelet irt.

„A pénz jog szerint engem illet meg, mint apai örökségemet. Ugyan mit gondolna felőlem, ha ezt a nyomorult összeget sem biznám rá? Ez az eljárás úgy tűnik föl, mintha féltlenék a kezében az ötvenezer forintot. Nem érted, hát nem érted, hogy így nem is léphetnék emelt fővel a szeme elé? Ő a férjem és én megkivánom, hogy éppen úgy becsüld, mint engem...”

Tornallyainé lesujtva szólott:

- Elvette az eszét ennek a szerencsétlen gyermeknek...

De másnap Gmundenbe küldte utánuk a Tilda takarékpénztári könyvecskéjét.

A hűtelen anyaföld.

Néhány év előtt sokat bolyongtam a Balatonon. Nekem is, mint annyi soknak, ambízióm volt, hogy szeptemberben négerré sülve jelenjek meg ismét a főváros utczáin. A fiumei olasz matrózok, kik tavasszal Braziliáig járnak a Lloyd hajóin, az aszófői magyar fiúk, kik olasz pajtásaiktól teljesen megtanultak minden tengeri tudományt, kivétel nélkül ismertek, mert sokszor délben zavartam föl őket nyugalmas sütkérezésükből, mikor odafenn operette-nóták mellett ebédeltek a fürdőhely vendégei. A yacht-klub pénztáros kisasszonyát ilyenkor ebédutáni álmából kellett fölvernem, hogy jegyet adjon, mert a mozdulatlan, kék víz mellékén minden teremtett lélek aludt ebben az órában. A vizen egyetlen fodor sem libbent meg, a fürdőház hosszú hidján egyetlen szellő sem bántotta a kiaggatott, vérvörös uszórúhákat.

A partok rózsáit öntözte néhány kertészlegény, de a matrózok, a halászok, a horgászó fiúk, sőt maguk a halak is békésen szenderegtek. Néha átmentünk Tihanyba, a kápolna gyönyörű ablakából egy pillanatra végigtekintettünk a hosszú tó síkján, ittunk egy korty friss vizet a kolostor zölddel befuttatott udvarán. Ez volt életemnek legromantikusabb időszaka; néha csodálatos vágyat éreztem, hogy bezárjam magam ebbe a nyugalmas kolostorba, melynek sziklás partját szünetlenül mossák a langyos, simulékony habok. Irigyeltem a szerzeteseket, akik ötszázéves breviáriumokat forgatnak, s a tél fehér világában mint kísérteties árnyak suhannak el a templom elhagyott kövein.

Szégylejtem-e, hogy szerelmes és boldogtalan voltam, s hogy néha mitsem vártam a jövőtől? Átkoztam a civilizációt, mely az ő nagy erejével engem is arra kényszerít, hogy vidám asszonyokkal sétáljak az eszplanádon, s néha ternót vagy quatern nyerjek az estéli tombolák alkalmával. Bántottak a keringők, a gyógyterem kivilágított ablakai, a délutáni tarokkpartiek, a kut körül való egyhangu hajnali séta. Futottam a pongyola reggeli kalapok elől, a selyem blúzok idegessé tettek. Ilyenkor Giovanni, az én dalmát matrózom, gyorsan igazított egyet a spinacker-en, a main top sail-en, s kis cutterunk pár pillanat múlva a tó levegőjét hasította hófehér, kifeszített vitorláival.

Egy délután - Balaton-Füreden reunion készült este a nagyteremben - Giovannival megkerültük a fürdőházat, s a zalai partok mentén siklottunk tova a vitorlással. A nap égetett bennünket, a vitorlák nem tartottak árnyékot, kabinnak hire sem volt a yacht belsejében. Távolról reszketett a tihanyi kettős torony és homályosan kékeltek a zamárdi part bokrai. Dél felé még lebegett egy kevés szellő és lassan tűntek el hajónk mellett az apró zalai falvak: Arács, Csupak, Alsó-Eörs, Paloznak, Felső-Eörs, Lovas, parányi vinczellér-házaikkal, földbe ásott pinczéikkel, néhol egy verandás, emeletes nyaralóval, a honnan messzelátóval nézegették a yacht hófehér szárnyait. Négy óra felé visszafordultunk, mert valahogy kedvem kerekedett, hogy a tihanyi félszigetet megkerüljük. De félóránnyira a füredi parttól a szél hirtelen megállt, s a yacht mellé szórt papírszeletek mozdulatlanul usztak a hajó oldalán. Giovanni szorgoskodott még egy darabig, hogy a vitorlával csináljon valamit, de később lemondólag intett:

- Lehetetlen. Innen nem mozdulunk, míg a hold föl nem jön.

A nap kegyetlenül sütött, én szinte éreztem, mint sülök barnára az afrikai hőségben. Hanyatt feküdtem a vitorla mellé, s az eget bámultam, melyen egy felhő sem uszott. Végtelen távol-ságban láttam valahol egy fehér yachtot, mely Siófok táján várta az alkonyati brise-t, olykor egy ezüstös ponty ütötte ki magát a kis hullámkarikából, s vérvörös kopolyuját izgatottan tátogatta felénk. Később megszomjajztunk és Giovanni azt ajánlotta, vessünk horgonyt a hajóval s menjünk ki csónakon a partra. Ugy is tettünk, s valahol Arács tájékán kötöttünk ki, a magas Tamáshegy alján. A kis parti csermely mellékén alig járt valaki, csak a dombos

pinczék előtt játszottak néhol félmeztelen parasztyerekek. Egy kis leány az ér sikos, zöld kövei fölött lubiczolt. A viskók előtt, a petrezselyem- és zellerágyak között, itt-ott nagy rózsák nyiltak; egy-egy magányos házból, ahol pestiek laktak, álmos zongoraszó hallatszott ki. A hidon egy szalmakalapos könyvvezető ült, akinek arczáról leviritott a háromhetes szabadságidő. Az ösvényen, mely a hegy felé kigyózott, egy vászonruhás, körszakállas ember állt a bokrok között, kampós botjára támaszkodva. Giovanni figyelmeztetett rá.

- Ez Kis ur, az arácsi Szeretetház segédtanítója, aki mindenféle gizgagt összeszed, hogy oda haza lepréselje.

Kis ur száraz és unalmas volt, mint egy lévita, de mi mégis megörültünk neki. Közeledésünket bizonyos tartózkodással fogadta, de később barátságosan szóba állt velünk. Kiderült, hogy sohasem járt még Budapesten, s mióta a csurgói preparandiát elvégezte, mindig itt tanítókodik a Balaton partján. Olyan nyelven beszélt, mintha egyenesen a hitvitázó századból lépett volna közibénk, s az én ideges, hangulatokban fürdő lelkemnek igazi enyhülés volt ez a falusi mester, aki reggeltől estig egy csomó kézkubonyos, árva fiuval bibelődik. Jól esett volna azt hallanom, hogy Kis urat boldogtalan szerelem üzte a magányba, ahol romantikus olvasmányokkal tölti az idejét; de kiderült, hogy a tanító már huszonnégy éves korában feleségül vette a falusi korcsmáros leányát és sohasem olvas egyebet a „Protestánsok Hetiközlöny”-énél.

Együtt ballagtunk fölfelé a hegynek, a tanító azzal biztatott, hogy fenn, valamelyik vinczellérházban, okvetetlenül kapunk néhány korsó hideg tejet. Giovanni abban reménykedett, hogy balatoni bor is akad a Tamáshegy pinczéiben. Kissé bágyadtan törtettünk előre a mogyoróbokrok közt. Engem egyszerre elkapott megint a boldogtalanság érzete, mint mindig, amikor hegyek közt járok. Idegeim nem bírják meg az óriási méreteket, a föld misztikus pupjai az emberi magányosság és jelentéktelenség tudatát keltik életre bennem s néha úgy vagyok, mint a gyerek, a ki elmosódó óriásokat lát a hegyek körvonalaiban s az erdők homályba vesző fáinak között. A hegy magasabb pontjain megszűnt minden nesz, a kis bogárhátú házikók hallgattak a nyáresti melegségben, a fák között rigók és tengeliczek füttyentgettek. Egy pillanatra átvillámlott lelkemen a jövő egész üressége; éreztem, hogy e csalódás után nem lesz többé részem asszonyi szeretetben, s hogy ő előtte, aki most egy árnyékos villa verandáján ül rózsaszínű blúzban, egészen közönyös az én lelkem minden szomjusága, minden vágya, érzéseim minden melege és lángolása. Ez a felületes, kaczer teremtés sohasem fog megérteni engem és nincs messze az idő, amikor egy aranysegélyű kártya fogja tudtomra adni, hogy ő egy hadaró doktor, vagy egy kövér bérlő jegyese. Kétségbe voltam esve, de azért figyelmesen hallgattam Kis urat, aki lelkesen beszélt azokról az eredményekről, melyekkel a gyakorlati földművelés oktatása jár az osztatlan népiskolákban. A Tamáshegy közepe táján, egy omladozó pincze előtt, valami öreg paraszt ült mozdulatlanul, s Giovanni megkérdezte a segédtanítót, nem lehetne-e itt kapni egy-két pohár tavalyi arácsi bort?

- Nem hiszem, - szólt - itt már tavaly nem igen termett bor. Egyébiránt megszólíthatjuk az öreg Somogyi Dánielt.

Közelébb mentünk a vén paraszthoz, aki megbillentette előttünk a kalapját. A pincze olyan volt, mintha egy festő cseppentette volna valami bujazöld mezőre. Somogyi Dániel tisztos kékbe volt öltözve, mint a zalamegyei parasztlak általában és csak a nyaka körül viselt egy csomó szürkésfehér szakállt. Giovanni kért tőle egy pohár bort, az öreg előhozta a pincze-kulcsot s pár perc múlva egy üveg rózsaszínű folyadékot tett elénk egy hordóra.

- Ez tavalyi, - szólt - de akkor már alig csöppent egy-két hordóval. De tavaly mégis szüreteltünk valamicskét. Az idén már csak gyöngye kukoricza terem a szőlőben.

Csakugyan kukoricza hullámzott a pinczeház körül, a csövek hosszú levelei most kezdtek sárgulni a hegyoldalon. Az öreg végignézett a kunyhó tájékán, a Balaton felől szembesütött vele a nap vérpiros golyója.

- Az apám is, az öreg apám is, - folytatta - minden Somogyi a szőlőből élt egész holtá napjáig. Közönséges paraszt volt minden ivadékomban, de a venyige mindannyinak becsületes kenyeret adott. Itt a kolnákban szeptember végén durrogattak a puskákkal, a hegyen szüretelők jártak-keltek, a présházban két-három héten keresztül taposták a szőlőszemeket. Száz-kétszáz akót mindig kiadott a föld. Veszprémben, Sümegen, Tapolczán annyi pénzt kaptunk érte, a mennyiből tisztességgel kiteleltünk. Egy-két esztendővel ezelőtt jött az istentelen bogár, neki esett a szőlő gyökerének és kirágott mindent, ameddig itt az ur szeme ellát. Tavaly már csak itt-ott nyitogatták föl a présházak ajtaját, de az idén valamennyi zárva marad. A szüretelő puskák megrozsdásodnak a padláson, a lányok aratni járnak a szomszéd vármegyékbe. Olyan csönd van itt szeptember derekán, akár egy kriptá fenekén. Nincs semmi, a pogány féreg elrágott mindent. A kukoriczát őrzöm vénségemre mint egy halinás csósz. Nemrégiben jártak itt megyei urak, biztattak bennünket frányával, amerikai vesszővel, de ettől a bortól már nem lesz nedves az én bajuszom. A korcsmánkban talján bort mérnek, Arácson, Csopakon, Eörsön nem terem más, mint kukoricza.

Olyan fanyarul, hidegen mondta mindezt, mintha az egész nem is őt érdekelné. A hegyen már tompult kissé a világosság, a Balaton mosolygó kék vize egy árnyalattal sötétebb lett. A segédtanító biztatta Somogyi Dánielt:

- Nyugodjék meg öreg, majd másképp lesz mindez egy-két esztendő múlva...

Somogyi Dániel durván förmedt rá:

- Egy-két esztendő múlva, az köllenek csak. Nem cselekszi velem azt az Isten, hogy még ezen a télen is életben hagy. A Somogyiak nem élhetnek meg, mint kukoricza-csószok, egyetlen ivadékomban sem lakott góréban, a vetés közepén. Mint igaz református ember várom az Urtól, hogy elszólit ezen az őszön e földi siralom völgyéből.

Nehézkesen fölkel, lezammogott ismét a pinczébe, s mint e környéken mondják, megbuktatta megint a boros üveget. Talán nem maradt neki több egynéhány itczénél, de hozott, a mennyit megittunk, a magyar paraszt áldott, becsületes jó szívével. Mig mi lefelé indultunk a hegynek, ő tovább is ott maradt a lóczán, a tó csöndes tükrét bámulva. A lenyugvó nap pirosága egészen körülfolyta s messziről olyan volt az öreg paraszt, mint egy óriás hollandi kép.

A segédtanító beszélt valamit a Somogyi-familiáról, de én nem hallgattam rá. Lelkemben szégyeltem magam előbbi borongós gondolataimért. Meghalni, mert egy kaczer leány elhagyott! Mily semmiség ez a vén paraszt bánatához képest, akihez az öreg, szerető anyaföld lett hűtelenné.

Lőrincz pályadíja.

Ebéd után volt és esett az eső. Az udvaron, az eresz alatt lármásan kalimpázott a bádogos. A leányok mosogattak a konyhában, a mama a cserép lábasokat rakosgatta. Néha megcsörrent a porcellán, de ilyenkor hirtelen megszólalt valamelyik a három nő közül, kik a konyha csipkézett papíriai közt foglalatoskodtak.

- Pszt, csönd legyen gyerekek! A papa elbóbiskolt egy kissé.

A szegény papa valóban édesen szunnyadt a fogyatékos divánon; a multéjjeli fáradalmak nagyon kimerítették. Mert szomorú dolog, de úgy van: az öreg Timár vén napjaira mint kiségitő járt a többi boltossal vásárról vásárra, két vagy három forintnyi napi díjért, amiért az éjjelét és nappalát is föláldozta. A szép bolt, a pompás portékák mind elpusztultak a rossz idők következtében s a kis házba leverő nyomor köszöntött be lassanként. A mama egy napon a Zsuzsánna utját is kiadta, aki tizenegy esztendeig aludt a konyhabeli faágyban, s a két leány kivonult a takaréktűzhely mellé, a nagy lúgos vajdlinghoz, melyben a régi evőeszközöket mosogatták. Véghetetlenül szomorú volt, mikor a leányok egy-egy gazdag nagynéni viseltes ruháiból alkottak meg nagy nehézséggel egy új toilettet s a mama önmaga ballagott el hajnalonként a mészárszékbe, hogy a félkiló hus miatt negyedórakig pörölgjön a mészárossal. Szóval hideg, csunya nyomor volt ez, melyet a Lőrincz keresete alig enyhíthetett némileg.

Mert Lőrincz, a család egyetlen fia, mindig megtette a magáét. Helyettes tanára lévén a főváros egyik reáliskolájának, ez a jó fiú minden krajczárt a szüleinek küldött, melyet a költségvetésében megtakaríthatott. Persze ez a fölösleg alig rugott tíz-husz forintra havonként; de Vági bácsi, a levélhordó mindig hűségesen betoppant elseje körül a várva-várt utalványokkal. Sőt néha váratlanul, hónapközben is megjelent a konyhaajtó küszöbén s vörös orra szinte ragyogott, mikor a bőrbekötött postakönyvet fölnyitotta:

- Aláírni, aláírni kisasszonyok!...

Egy-egy kalap vagy keztyű volt, amelylyel Lőrincz a hugait meglepte; persze mindannyiszor sokszorta több volt benne a jóakarát, mint a nagyvilági izlés.

A mai esős, csunya nap éppen huszonkettedikére virradt s így Vági bácsinak abszolút nem lehetett keresete a kis udvari lakás konyhájában. De ime, a rézkilincs egyszerre csak megcsörrent s egy torzonborz, jókedvű ábrázat jelent meg a kisasszonyok előtt, kik egyszerre abbahagyták a mosogatást.

- Levél? - kérdezte Timár mama izgatottan.

- Nem, mondotta az öreg levélhordó, hanem a Rothschild egész vagyona!

S a bőrtáskája fenekéről egy vastag, ötpecsétes levél vándorolt a keskeny vágóasztal tetejére s a levélből - mintha az Ezeregyéjszaka álmai valósultak volna meg egyszerre - valóságos tömege hullott ki a százasoknak és a tizeseknek. A leányok egyszerre remegni kezdtek ijedtükben s a papa, aki a nagy lármára rémulten ébredt föl, hófehéren állt meg, az ajtó küszöbének támaszkodva.

De Róza, az ifjabbik leány, most hirtelen olvasni kezdte a mellékelt levelet s izgatottan, kifogyó lélegzettel váltotta föl élőszoára a Lőrincz írásbeli üzenetét:

„Édes, drága szüleim! Csak egy szót, egyetlen szót akarnék közölni veletek e pillanatban, midőn az Isten annyira kegyelmes volt hozzám. Munkám, „A háromszögtani függvények elmélete” megnyerte az akadémia ezer forintos pályadíját. Itt küldök a pénzből nyolczszáz forintot, hogy papa megint kinyithassa a boltját, minél szebben, minél előbb,

hogy a régi vevők hamarosan visszaszokjanak. Lehet, én is jövök egy-két nap múlva, hogy a portékákat együtt fogjuk rakosgatni, hogy az állványokat együtt festhetjük be, mint régen, de most nem tudok, semmit sem tudok egyebet, minthogy az Isten velem van, hogy titeket sem hagy el, ha biztok benne. Isten veletek kedveseim, a viszontlátásig.

U. I. Papának vettem egy monogrammos tajtékpipát, de azt nem zárhatom ebbe a levélbe. Micsoda blúzokat szeretnétek leginkább? Én azt hiszem, mama használhatna egy pár füzér szárított cseperkét. Mit gondoltok?...”

*

- Az ördögbe, ez a lécz még mindig hosszabb a kelleténél... Vigyázzon azzal a fűrészszel!...

Mert a kalapács, a fűrész reggeltől-estig szünetlenül munkában volt s Timár-papa naphosszat működhetett, dirigálhatott, mint a régi boldogabb napokban. Micsoda öröm volt, a hosszú megaláztatások után, megint ilyen szabadon, önérzetesen gorombáskodni, fülön csipve egy-egy rakoncátlanabb inast, ki a hosszú fenyődeszkákat gyalulgatta. Mert Timár-papa a természettől gorombább volt a pokrócnál, s akkor élt csak a kedve szerint, ha a többi ember-társával veszekedhetett.

A szomszédok, a tulsó utczákból is, minden öt perczben átnézegettek, hogy a munka folyamatát megszemlélhessék.

- Még mindig folyik a dolog?

- Rettenetes, mennyi bajom van ezekkel az emberekkel! Megkeserítik az életemet, higgye el!

S izzadó homlokát törülgetve, Timár-papa boldogan folytatta a veszekedést, csak olykor szaladva át a szomszédos sörházba, hogy egy pohár friss csapolást kiürítsen.

A leányok, bizalmasan karonfogózva a barátnőikkel, dicsekedve mesélgették esténként:

- Egy hét múlva megnyitjuk a boltot! Remélem, eljöttök délutánonként!...

Ők már ismét maguk előtt látták a régi életmódot; amikor a papa délutánonként a kávéházba ballag, hogy egy stációt végig szunnyadjon a kártyázók háta mögött, s a mama bóbiskolva huzódik hátra a mákos és diós zsákok mögé, hogy az örökös harisnyaszárait kötögesse. Ilyenkor a leányok minden barátnője át szokott látogatni a kis szatócsboltba, s végtelen pletykák, tervezgetések indultak meg a látóhatár összes eseményeiről. Az anket csak akkor oszlott föl, mikor Timár papa apró, gömbölyü alakja újra megjelent a kávéház ajtajában. Mert ő - mi tagadás benne - egy cseppet sem szerette a vendégeket s napokig dörögött, ha valakit ott talált a leányoknál:

- Jobb lenne, ha komoly dolgokon törnétek a fejeteket. Ki fogom utasítani ezeket a vendégeket. Minden szerencsétlenségnek ez a sok látogatás az oka.

Mama most ismét cselédet fogadott, mert ő a délelőttjét kizárólag az üzletnek akarta szentelni. Odahaza reggeltől estig nem állt meg a kis varrógép kereke; kötények, perkálruhák készültek, az üzletben való üldögélés szempontjából. A leányok zsákokat, zacskókat varrtak, míg papa a fiókok pléhföliratait festette reggeltől-estéig...

Éjjel, míg a leányok aludtak, olykor megszólalt egy hang a benső szoba sötétjében:

- Enyvet nem fogok tartani, azt hiszem!

S mama meggyőződéssel ismételte:

- Nem, enyvet nem fogunk tartani.

S pár percz mulva, érett megfontolás után, az előbbi hang ugyanoly komolysággal szólalt meg:

- A kocsikenőből különböző skatulyák kellene... Csak ne legyen nagyon zsiros ez a jószág Az ostornyelekkel is nem tudom, hogy leszünk...

S mama kontemplálva tette hozzá:

- Birkasajt okvetetlen szükséges. De én pipákat nem tartanék a helyedben...

- Oh persze, érted is te, - válaszolt Timár papa fitymálózva. - A pipa hozza a legkülönb vevőket. No hiszen szépen volnék, ha tereád hallgatnék...

De azért mégis csak a felesége tanácsai után indult, s a bevásárlások legjelentéktelenebb részleteit is közös konferenciák előzték meg éjjelenként. Micsoda pompás árucikkek halmozódtak föl ebben a boltocskában! A barnára füstött, lakkos fiókok szegfűszeggel, sáfránnyal, gáliczkővel, szerecsendióval, ultramarinnal, babérlevéllel, keményítővel, bürzsönnyel teltek meg, fekete cukorsüveg-gulyák tornyosultak az állványokon, s a plafondra szögözött képen kéjesen szürcsölte a kávé a fűszerkereskedések ismeretes dámája. A kis zsákocskákban aszalt szilva, kávé, dió támaszkodott a polczokhoz, nagy héringes hordók, fejetlen orosz halak huzódtak meg a tiszta üveggarang mellett, mely a sárga gróji sajtot befödte. A leányok nap-hosszat a szálkás mazsolaszőlőt válogatták és sáfrányt, gyömbéert csomagoltak a régi iskolai irkák papirosába. Csupa láz és izgatottság volt mindenki, mely még a látogató szomszédokra is elragadt.

- Kérek egy hatos ára birkasajtot!

Az első vevő mondta ezt, egy kövér gabonaalkusz, aki a kenyeret is magával hozta. De micsoda szenzációt okozott ez az első bevásárló!

Timár mama a kötényével törölte tisztára a mérleget, a papa kétszer vágta el az ujját a nagy sajtszelő késsel, a leányok a papírt készítették kéz alá. De végre mégis pompásan sikerült a művelet s az első hatos szerencsésen bevándorolt a kis kasszabeli fatálba, mely még a régi üzletből maradt fönn mindekkorig.

Pénteken, az első hetivásár alkalmával, a falusiak kíváncsian kukkantottak be az új boltba:

- Nini, a haragos embernek megint boltja van.

Öreg, fehér szakállas parasztok barátságosan nyujtogatták a kezüket, ismerős asszonyok sopánkodva álltak meg a leányok előtt, kik a nagy cukorkupokat vágják apróra:

- Ej, hogyan megnőttek a kisasszonykák! Egy pár év előtt még mindakettő akkorka volt, mint az öklöm.

De a papa, aki boltban mindig haragudott, nyersen szólt közbe ilyenkor:

- Ugyan minek az a sok beszéd? Aki megkapta a magáét, menjen isten hírével!

Mire az asszonyok csititgatva szóltak közbe:

- Ugyan, ugyan ne haragudjék már olyan nagyon! Szóljon neki a ténsasszony, hogy ne haragudjék!...

De Timár papa boldogan haragudott s este, hazatérve, sóhajtva ismételte néhányszor:

- Ugy el vagyok fáradva, mint valami kutya! Ez aztán a strapáció!

És ilyenkor csordulásig érezték azt a boldogságot, amelyet a „Háromszögtani függvények elmélete” szerzett nekik, a m. t. Akadémia jóvoltából.

A kulcsok.

Tíz nappal az ultimo előtt, január 21-én, az öreg Welser táviratot küldött budapesti főraktárába, hogy az éjjeli gyorsvonattal megérkezik a fővárosba.

- Ideje! - dörmögte Blank ur, a pénztáros, aki a Meynert Fülöp és fiai nagy áruházából lépett be ide hat hónap előtt, de az állapotokkal már e rövid idő alatt is teljesen tisztába jött. Micsoda különbség volt a Meynerték pedáns, szilárd alapu üzlete s ez ingatag, gyöngye kereskedőház között! Blank, kinek a fizetése kétezer forinttal többre rugott itt mint Meynertnél, szivesen visszatért volna a régi állásába, ha az öreg morva kereskedő kiméletlen gunyolódásától nem tart. Bár a Welser János fia cég még idáig a legelső ranguk közé tartozott, e száraz, számokból megkonstruált férfitól jól tudta, hogy a bukást már nem lehet soká kikerülni s a hajó menthetetlenül sülyedni fog. A lécek nem voltak többé betömhetők. Még egy-két hét, vagy legjobb esetben hónap, s a nagy köruti főraktáron hosszú időre földig lesznek bocsátva a vasredők s mind e gyárak, hámorok, huták elhagyatva meregetik majd kéményeiket az égnek, zaj és élet nélkül, fütetlenül, hidegen.

A gázlángos pénztári rekeszték mögött üldögélve, míg az üzlet egyenruhás szolgálói sürgölődve szaladtak ki és be, míg odakünn a vidéki vevőket szolgálták, míg a könyvvezetők hangosan diktálták egymásnak a tételeket, Blank komoran vetett egy-egy pillantást a nagy Wertheim-szekrények mélyébe, a rézkapcsos főkönyvekbe s ujjaival idegesen dobolt a pénztár márványlapján, mintha csak ezt dörmögte volna:

- Micsoda csönd és hidegség lesz itt egy vagy két hét múlva. Ezeken az asztalokon egerek fognak futkározni, a kiket a sötétség meg a csönd ide csal! De legalább lesz nekik mit enni, hiszen a szalma nem fogy innen ki egyhamar!

Mert az egész roppant üveggyári raktár, az üzlet és a raktárhelyiségek a padlótól a padlásig csupa szalmával, üveggel voltak tele, s a gázlángok fényében itt-ott kicsillant a kristályüveg szivárványa a sárga szalmaburkolat mögül. A Welser-féle üvegáru-raktár az egész monarkhiában egyike volt a leghiresebbnek. Még 1839-ben alapította az öreg Welser János az első gyárat; egy földszintes, hosszú épületet a turóczi hegységek között, ahol kizárólag durva, zöldes színű vizes üvegeket készítettek. A hosszú, rideg bajor maga is odaállt a huta kemenczéi mögé s a pesti vásárokra sajátkezűleg pakkolta föl az árucikkeket, melyekből ritkán hoztak valamit vissza. Az ötvenes években megnagyobbodott a gyár; a csinos portékának mindinkább híre szárnyalt s ötvenkilenczben megnyitották az első budapesti üvegraktárt. Welser Ernő, a fiu, ekkor már husz esztendő volt; maga is gyakorlott a munkában, de törekvőbb, modernebb, mint az édes atyja, aki minden újítástól irtózott. A hatvanas évek elején, mikor az öreg meghalt, a céget már az egész monarkhiában ismerték; illusztrált árjegyzékek keringtek Galicziától a dalmát hegyekig s tizenöt-husz millió ember az öblös Welser-féle vizespoharakat emelgette gyermekkorában az ajkához. De az üzlet, a fiatal gazda kormányzása alatt, roppant lendületet vett; a kárpáti hegységek rejtekeiben hét emeletes huta gyártotta a legdiszesebb üvegárukat; a kiállításokon a pompás Welser-féle csemegetányérok aranyéremmel és diszoklevéllel tüntették ki s a japáni stilű, ernyős lámpákat, melyeket esténként a vaczi-utcza fióküzlet csillogó gázlángjai világítottak meg, hetekig bámulta a közönség.

1873-ban egy millió kétszázezer forintért vette meg Welser a prodniczi kőedény- és porcellángyárat, mely a részvénytársaság kezelése alatt némileg hanyatlásnak indult. De ez a vállalkozás nem tartozott a sikerültebbek közé. A gyár roppant befektetéseket igényelt s Welser, kinek az üzleti tőkéjére folytonos szüksége volt, nagyobb kölcsönt kényszerült fölvenni egy budapesti pénzintézettől. Hiába volt minden szorgalom és találékonyság: a

prodniczi vállalat mindegyre veszteséggel dolgozott s ezt a Welser János fiá-nak többi üzlet-ágai is megérezték. Az állapot évről-évre rosszabbra fordult s a prodniczi négyszáz ember közül kétszázötvenet már a nyolczvanas évek közepén el kellett bocsátani. De a huták még mindig frissen és jókedvvel dolgoztak, mintegy utolsó erejüket szedve össze, hogy gazdájukat kimentsék az örvényből. Fájdalom, ez hiábavaló buzgalom volt; a vidéki vevők közül sokan csődbe jutottak, konkurens vállalatok keletkeztek s a nagy czégnek egy napon meg kellett érnie azt a szégyent, hogy egy nagy bank fölmondotta a nyílt hitelét. Az igazgató, kit Welser Ernő azonnal megkérdezett az eljárás oka felől, zavartan motyogott valamit:

- A piacon kevés a pénz... Roppant vállalatokkal vagyunk most engageálva, de talán később...

Az üzletmeneten még nem lehetett megsejteni a közelgő katasztrófát; de Blank, a pénztáros mindent tisztán látott. Welser hetenkint felutazott a gyárakba, három-négy napon át ott maradt a hlobutkai kastélyban, veszekedett a gyárfőnökkel, a munkásokkal, a vasuti raktárossal s a hét végén fáradtan, kimerülve jött vissza, alig csókolva meg a nejét és leányát, akik mitsem tudtak a keserves állapotok felől.

Blank már január elején sopánkodni kezdett.

- Ultimora nyolczvanhatezer forint áru váltót fognak bemutatni a banktól beváltás végett. A kisasszony hozománya hatvanezer forint. Körülbelül másfél százezer forintra lesz szükségünk s a pénztárban alig van pár ezer. A vidéki vevők pedig mindannyian moratoriumot kérnek...

De Welser, a másolókönyv fölé hajolva, szárazon szólt:

- Csak legyen nyugodt, majd minden meg lesz!...

Otthon, a fényes erzsébettéri lakásban minden a régi módon folyt tovább; esténként, vacsora alatti mosolygó arcok ülték körül a fehér, ebédlőben az asztalt; tréfa, mulatság, táncz járta mindennap, mivel a kis Welser Ilonka két hónap óta menyasszony volt. Még november elején kérte meg kezét egy gazdag vállalkozó: a fiatal Ulmy Felix, kit Budapest összes eladó leányai kitűnő partienak tartottak. De Felix, a Caudersék házi bálján, egész a szemüvegje csucsáig beleszeretett ebbe az apró, kékruhás leánykába s lemondván a negyedmilliókról, melyek sovárgón nyujtották feléje karjukat, kérőképp állított be a Welser-családhoz. Természetesen szívesen fogadták s e naptól kezdve minden este vidám vacsorák zárták be a napot, a szalon-beli zongora sokszor hajnalig is nyitva állt, s a ház barátai, barátnői hetenkint kétszer álltak kolonne-ba a tágas tánczterem parkettjén. Csinos, világos ruháju szobaciczusok sűrűen szolgálták föl a fagyaltot, a Welser-papa kitűnő bockjai gyors tűzhalált szenvedtek. Az ebédlőben pattogtak a pezsgők, a magas üvegtálakból ritka gyümölcsök, hamvas parfait-gulyák törtek az égnek s közbe-közbe megcsendült a kis Welser Emil, az unokaöcs harsány hangja:

- Balance!... Simple chaine!... Hölgyeim előre!...

De e zajt, e vidám sürgést-forgást szemlélgetve, az öreg Welser sokszor kimerülten dőlt le a dolgozószobája egyik fauteuiljébe s szemét behunyva, nagyon komor, keserves dolgok felől gondolkodott. Kétségtelen és bizonyos volt immár, hogy mindennek vége van. Tizenkét éves kora óta ebben az üzletben növekedvén fel, most, öreg napjaira egyszerre kiszaladt lábai alól a föld s koldusul, ostobán fog állani a küzdelmek előtt, mint valami részeges, öreg csavargó, aki a mások jóvoltából él. Éppenséggel nem volt érzelmes ember, de a szíve, úgy hitte, megszakad arra a gondolatra, hogy feleségét nem veheti körül többé a régi fénynyel, hogy reggelenkint nem mehet az irodába, hogy nem veszekedhetik a vidéki vevőkkel, hogy a hutákat, gyárakat bezárják s az iparkamarai üléseken, hol eddig mindenki tisztelettel köszöntötte, többé nem vehet részt. Eszébe jutott, hogy a jövőben talán kopott kabátban jár s valahová a Terézvárosba kell költözködnie egy harmademeleti folyosóra, ahonnan az egész ház minden ételszaga beverődik, hogy ügynökként bolyong majd egyik kereskedőtől a másikhoz, mint a

kis Adler, aki valaha milliomos volt, de hetvenháromban egészen tönkrejutott. Az ilyen pillanatokban nem hallotta többé a zenét s azt hitte, nincs meg a józan esze többé. Aki a vendégek közül a kis dolgozószobába tévedt, mosolyogva állt meg a küszöbön s kezét titkolódzva tette az ajkaira:

- Pszt!... Az öreg ur elaludt. Hja, sok már neki a korhelykedés!...

A felesége némelykor váratlanul betoppant az irodába s friss jókedvvel szólott:

- Kérek nyolczszáz forintot... Az Ilonka kelengyjére tetemes fizetésem vannak.

De Blank, mikor a pénzt leolvasta, savanyuan morgott magában:

- Szeretném látni a végét... A jövő héten már nem fizetek ki ilyen könnyen nyolczszáz forintot.

Január harmadikára volt kitűzve az Ilonka lakodalma. Már reggel négy órakor mindenki talpon volt a házban, a cukrász és a szakácsok egész éjjel nem feküdtek le. A plébánia kis gót kapuja előtt már kora délutántól kezdve nagy csoportok álldogáltak, rendőrök jártak föl meg alá s a budai hegyek csillogtak a tavaszias verőfényben. Fényes, ezüstzabalyás lovak, sötétkék és fekete batárok robogtak diadalmasan a templom elé, egy-egy országos czelebritás, képviselő, a két család bizalmas barátja, ismerőse. Fényes és üditő képpé csoportosult mindez a fény és ragyogás; a menyasszony szüzi csipkái, a mamák káprázatos boutonjai, egy-egy fiatal asszony fraise vagy galambszin uszálya. A szentek aranyos szobrait nehéz illat-áramlatok szinte gomolygó felhők közé vonták; tömjén és heliotrop, komoly áhitat és könnyü frivolitás különös vegyülékbe olvadtak össze s az orgona bugva zendített meg egy dallamos világi indulót, amikor a nászmenet a templomba lépett. Az öreg czimzetes püspök, az Ulmy-család távoli rokona, vékony és remegő hangon mondta el az áldást s mind e sok kaczer, prémes asszonyka, kik a nézőközönséget megalkották, csaknem fölfalta szemével a kis Ilonkát, kinek gömbölyü, pufók arcza rózsásan villogott ki a hófehér csipkefelhők közül. A vőlegény selymes frakkja, apró gyöngyvirág csengetői szinte elvesztek a finom illuzion-fellegek szomszédságában.

A Welserék mindkét szalónjában, a hosszú ebédlő asztalai mellett, sőt odébb, az ur dolgozó szobájában is ünneplő közönség szivta a virágok illatát, koczcintott a finom csemegeborokkal, csevegett, tréfált, mulatott késő hajnalig. Karcu frakkok bókolva hajoltak egy-egy hófehér, dekolletált váll fölé s künn, a nagy előszobában a cigányok tust huztak az iparkamarai elnök lelkesült felköszöntőjére. S este, asztalbontáskor, Welser Ernő, ki a leánya szépségében gyönyörködve, mindaddig hallgatva ült a helyén, hirtelen felállott s egy fejedelmi gyémánt éket kulcsolt a kis Ilona hófehér nyaka köré. Senkisé látta, hogy a kis leány az atyja keblére borult, s ahogy a száraz, szótalán Welser egyszerre hörögve zokogni kezdett. Senki sem hallotta, amint Ilonka gyöngéden suttozta az édes atyja fülébe:

- Ne sirj papa, hiszen nem megyek oly messze tőled!

S Welser keservesen válaszolt:

- Messze, nagyon messze mégy tőlem, kis leányom!

És másnap, mikor Ilonka elment a háztól, mikor a gyorsvonat már a hullámos Adria felé száguldott velük hegyeken és völgyeken át, Blank, a pénztáros, sötéten szólt az egyenruhás bankszolgának, ki az ultimói váltókat jött beváltani hozzá:

- Sajnálom, de nincs fedezetem... A pénztáram üres...

S míg a mama otthon a meghatottságtól és álomtól elnyomva, csöndesen pihent az elsötétített hálószobában, Welser János fia szinte surranva ment végig a hosszú törvényszéki folyosón s döcögösen, ridegen szólalt meg valami mogorva bajusz előtt:

- Csődöt kérek magam ellen... Itt hozom az üzleti kulcsokat!...

E perczen mitsem látott; sem a feleségét; sem a kis leányát, aki már boldog; csak e nagy, fényes aczélsokkat, melyek mindent örökre bezárnak előtte: a boltot, a hutákat, a porcellán-gyárat, az üzlet egész mozgalmasságát; bezárják a gyermekkor minden emlékét, a levegőt, melyhez szokott, a boldogságot, sőt az életet is talán.